ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS CONSILIARII
ET ARCHIATRI,

NEC NON MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII, &c. &c

PARS DUODECIMA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;
QUOD IN GRATIAM ET EMOLUMENTUM
MEDICINÆ STUDIOSORUM
CONDIDIT

MARIA THERESIA,
AUGUSTISSIMA ROMANORUM
IMPERATRIX.
HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

VIENNÆ AUSTRIÆ,
SUMPTIBUS HERMANNI JOSEPHI KRÜCHTEN.

M. DCC. LXVIII.

PRÆFATIO.

Duodecimum Tomum a Pulſu Arteriarum exordiar: cujus in Prioribus frequenter quidem memini, ac Hiſtoriam conſcripſi; at vero recentiores Hiſpani, Gallique *obſervatores, eandem a me extenſiorem longe, explanatioremque, popoſcerunt. Rerum enim momen-*

ta jusserunt ad Lectulos ægrorum & examinare illas, & examinandas caris committere Auditoribus; ut tandem constaret an Clinicam Praxin, ut perhibent, revera illustrent, amplificentque.

Id porro, ut ordine fieret, Pulsuum historia ab ipsis Medicinæ incunabulis ordienda fuit, inquirendumque sedulo, quid sciverit de Pul*sibus, docueritque,* Hippocrates; *quem vulgo ajunt adeo parum in Pulsuum doctrina versatum fuisse, adeo raro Pulsum in ægrotantibus consuluisse, ut vix sexies vasto in Opere suo, meminerit ejusdem.*

Al-

Altero Capite (*pag. 15.*) *Historiam Pulsuum prosequar ab* Hippocratis *ævo, ad sæculum nostrum; additurus singulares quasdam pulsuum Modificationes, quas partim observatores attentissimi, partim mei mihi ægri, suppeditarunt.*

Caput tertium (*pag. 88.*) *recentiorum Medicorum novam de pulsu referet, inauditamque doctrinam.*

Quartum (*pag. 161.*) *numerosissima experimenta recensebit, quæ in ægris ad examinandum* Νεωτερισμὸν, *& accurate instituimus, & patienter, & constanter. Hæc longa, sed necessaria, Epicrisis excipiet.*

Pulsibus igitur solis integra quatuor Capita, pars utique potior Libri, dicabuntur.

Quintum *(pag. 210.) nonnulla dabit, quæ ad Pathologiam verminosam spectent.*

Sextum *quorundam tam compositorum, quam simplicium Medicamentorum, enarrabit effectus.*

Septimum *Quæstionem octo annorum terminabit.*

Octavum *nonnulla continebit, quæ, Variolarum insitione jam universum peragrante Orbem, scitu unt Populo necessaria, ut ferat æquum de illa judicium.*

CA-

ERRATA.

Pag. 22.	*Lin.* 19.	fic	*lege*	ſic
52.	12.	remiſiſſe		remiſiſſet
53.	8.		*deleatur*	nemo
64.	9.	lange	*lege*	longe
64.	ult.	ait, Saxonia	*deleatur*	comma
73.	3.	abſuiſſe	*lege*	abſuiſſe:
88.	11.	pag.		pag. 51.
107.	19.	iique		iisque
150.	7.	iritationes		irritationes
163.	3.	auſer ultimum comma, & appone ad finem Lin. 7.		
194.	6.	Pepliou		Peplion
227.	penult.	Medieina		Medicina
229.	5.		*dele*	&
264.	6.	defidioſiorem		deſidioſiorem
281.	18.	de		de-

CAPUT I.

HIPPOCRATIS DE PULSU NOTITIES, ET DOCTRINA.

§ I Hippocrates *ultra quadragesies pulsuum meminit.* §. II. *Consuluit ille pulsum æque Acutis in morbis, quam in Chronicis, ad Diagnosin, Prognosinque, formandam; idque aliquando nobis & attentius, & accuratius.*

§. I. Pulsus Arteriarum, vetustissimis πάλμος, *Hippocrati* πάλμος, & sæpius σφύγμος, dictus est. Hujus phænomena Medicos antiquissimos imperfecte admodum, paulo distinctius *Hippocratem* observasse, *Gale-*

nus auctor est. Fatendum est, hunc Medicorum Principem in Respirationis, Urinarum, Fæcum, Sudorum, Sanguinisque; nec non dolorum Capitis, Ventris, Pectoris, atque Artuum, mutabilitate adnotanda, in describundis phænomenis, in formando ex iisdem judicio, frequentem ac profusum; parciorem profecto, rarioremque fuisse, in pulsus phænomenis enarrandis. Autores multi, iique graves, & celeberrimi, eum observationis defectum *Hippocrati* fuisse notant, ut vix quater aut sexies, aut saltem non multo frequentius, in toto suo vasto Volumine, pulsuum meminerit.

Hujus porro mentis non sum. Numerosi sunt textus, qui nobiliorem Viri opinionem concilient nobis. Immo nonnunquam in pulsu cum explorando, tum consulendo, eum nobis

bis attentiorem fuiſſe, ſequentia docebunt.

Ac primo quidem *Libro de Humoribus*, recenſens omnia, quibus ad morbos cognoſcendos, curandoſque, Medico opus eſt, & pulſuum memorat examen.

Libro *de Judicat.* Ἐὰν αἱ φλέβες σφύζωσι. *Si venæ pulſant, & facies bene habita eſt, præcordia minime mollia, ſed elata, diuturnus ille morbus eſt.* Cum venarum arteriarumque apud Antiquos promiſcuum frequenter nomen ſit, alteram pro altera indiſcriminatim ſcribunt; ſæpe tamen diſtinguunt, ut patebit. Brevi poſt repetit τοῦς πάλμους. Epid. 2. Sect. 6. refert textum eundem.

Libro 2. Epid. Sect. 5. *Cujus venæ in cubito pulſant*, id eſt vehementius, inordinatius, *in Maniam, animique acerbitatem, pronus eſt: cujus vero pulſus* ἀτρε-

μέῃ, *torpidus est, ille homo est* τυφώδης: quæ vox, interprete *Galeno*, ἀοργητὸν, βαρὴν, καὶ δυσκίνητον, hominem in iracundiam tardum, immobilemque, significat. Quem in locum *Foësius* „ Hunc „ etiam locum ſubindicare videtur *Ga-* „ *lenus Libr. 4. de Diagn. pulſuum*, cum „ ſcribit *Hippocratem* animi mores ex „ pulſibus diſcernere tentaſſe. Igiturne non conſuluit pulſum?

Epid. 4. textum, illi *Libri de Judicationibus* ſimilem, repetit, non vero ut ibi, de venis in genere, ſed de iis *in Carpo* agens.

Epid. 4. *Sect. I.* In hiſtoria pueri ad extremam cauponam: *Septimo die*, ait, *ſub auroram corporis jactatio, multus clamor, Arteriarum pulſationes pone umbilicum: pulſus autem, ut in acutioribus febribus, erant creberrimi & maximi; & quemadmodum circa veſperam morbi ingra-*

veſcere

vescere solent, ita in hoc morbo toto contigit. Exitum morbi non enarrat.

Eodemque in Libro brevi post historiam *Senis, in vestibulis lapideis habitantis*, jubet una cum cæteris signis, quæ Medicus consulat, attendere *ad arteriarum pulsum.*

Libro 7. *Epid.* brevi post initium, continuam referens *Pythodori* febrem *ad* 14. *diem*, inquit, *febris obscura erat*, aut, *obscurus erat pulsus*, *qui vero ad tempora, ille percipiebatur.*

Et paulo post: *Die* 15. - - - *totum Corpus perfrigeratum, præterquam ad tempora, fuit: pulsus autem non defecit.*

De *Eratolai puero* paulo inferius: *Quod si quis medium umbilicum attigisset, & ad Cartilaginem mucronatam per totam hanc regionem manum deduxisset, tantus illic pulsus inerat*, τοιοῦτος παλμὸς ἦν, *quantus neque ex cursu, neque ex valido timore, suscitari circa Cor queat.*

 Ibi-

Ibidemque de Filio Cidis: *Septimo die velut ſanus videbatur, circa tempus vero pulſus*, aut violentior, aut frequentior, *non deficiebat*.

In morbi *Conjugis Theodori* enarratione difficilior textus occurrit, quem varie varii interpretantur. Ἦν δὲ πρὸς χεῖρα ψυχρότερον τὸ σῶμα ταῖς ἀρτηρίαις, αἱ δὲ ἐν κροτάφοισι, καὶ μᾶλλον ἐπήδων. *Erat autem ad manum frigidius in ſuis arteriis corpus; ad tempora vero etiam magis ſaliebant.*

Pauloque poſt: *Qui a Macedone lapide in caput ictus eſt, huic - - - - febris non admodum vehemens, pulſus ad tempora ut tenuis caloris erat.*

Et in *Menone* die 16. *Frons & extrema fere frigida perſeverabant, ſaltus autem Arteriarum ad tempora obtinebat.*

In Phericyde: *Febris ad manus contactum die quarto cum aliquo madore ſuperata videbatur, pulſus vix ejus ſigna da-*

dabat, inque fronte arteriarum gravitas, torpor.

Ille, quem per ſomnum poſt cœnam horror corripuerat, *reliquis poſt nonum diebus, febre expers videbatur; temporum autem arteriæ ſaliebant.*

Epid. 1. *Philini uxori* 14. *die* παλμοὶ δὶ ὅλȣ τȣ̃ σώματος.

Epid. 2. *Lucia, quæ Hellebori potione ſanata fuit, tandem ſplenem magnum habuit, cum dolore & febre: dolores vero ad humerum pertingebant*, καὶ ἡ φβέψ, ἡ κατά σπλῆνα ἐπ' ἀγκῶνι ἐτέτατο, και ἔσφυζε μὲν πολλάκις. *Arteria in brachio a latere ſplenis plenior videbatur, & frequenter pulſabat.*

Epid. 3. *Phrenitico* aderant die tertio per corpus univerſum pulſationes.

Meliboeæ Adoleſcenti καρδίης παλμός.

Et paulo poſt de pulſatione Arteriarum in Hypochondriis die 17. morbi

bi agens, ὑποχόνδριον, inquit ἐντεταμένον ἐφάνη φλεβονώδεα τροπὸν.

Brevi postea docet *ad crisin morborum temporum esse tangendas arterias.*

Epid. 6. *ex Arteriarum temporalium pulsu* prognosin facit.

Coac. prænot. No. 124. *In febribus Arteriæ cervicis pulsatio, ac dolor, rem in Dysenteriam abituram præsagit.* id est, ut alibi docuit, si impedimentum est ne eo tempore, iisque cum signis, hæmorrhagia narium fiat.

Coac. No. 142. *Ex arteriarum pulsu*, una cum vultus rubore, & cephalalgia, *narium hæmorrhagiam* præsagit.

No. 139. *Lethargici pulsum tardum*, torpidum, languidum, lentum *habent.* σφυγμοῖσι νωθροῖσι.

No. 282. *Pulsus in Hypochondrio*, seu ad præcordia, *cum turbatione mentem emovet, idque præcipue si oculi frequen-*

quenter moveantur. Quod *Celſus* explicans Libr. 2. cap. 7. „protinus timendam inſaniam, ait, ubi quis „venas concitas habet, præcordiis „duris & tumentibus.

No. 368. Θανάσιμον pronunciavit, *ſi poſt pulſus vehementiam alvus ex inopinato dejiceretur.*

Libro de Rat. Vict. in Acut. apud Foëſ. pag. 397. *in homine ſano repente* ἀφωνῳ *facto, Arteriarum fieri interceptiones*, ait, *& pulſationes.*

Notabilis textus eſt Libr. 2. de *morb. mul.* pag. 643. *Alius fluor. Fluit ſubpallidum & glutinoſum, quale quid ex ovo, venterque imus in tumorem exſurgit, durusque evadit, & ad contactum dolet: dentibus ſtridet femina, & febre detinetur: dolor pubem, pudenda, imum ventrem, & lumbos occupat: animi deliquium fit, anxietudines, perfrictiones, & ſudor copioſus:* σφυγμοὶ προσχεῖρα ψαίροντες, βλη-

χροὶ, ἐκλείποντες, *pulſus in carpo leniter ferientes, languidi, deficientes.*

Libro 1º *de morbis*, περὶ ῥηγμάτων καὶ σπάσματων multa cum ſcripſiſſet, in iisque explicandis de ortu, de progreſſu, ac fine, Aneuryſmatum pluribus præclare diſſeruiſſet; eaque ῥήγματα in Libr. 2do ipſa aneuryſmatum appellatione explicaſſet; pergit in eodem 2do Libro *de Pulſu arteriarum vehementiore ut Cephalalgiæ, Otalgiæque cauſa*, egregie docere: morbumque poſtmodum deſcribit, in quo homini, ſubito concidenti, anteriorem capitis partem dolor invadit, ſic ut neque oculis ille facile cernat, ſed ſopore detineatur, pulſantesque *arterias*, & ad motum impotentiam, habeat. Morbos capitis deinde complures memorat, ab arteriarum intra cranium ſive turgeſcentia; ſive ruptura; meminitque

que in alio capitis morbo *arteriarum ad tempora pulſantium.*

Libro 3. *de morbis*, in prima ægritudine deſcribunda notat arterias alio, quam in ſanitate modo, & tendi, & micare.

Ibidem in ſecundo morbo pulſum deſcribit modica cum febre mutatum, eumque ad tempora ſalientem.

Libro *de alimento : Venarum pulſationes, & Reſpiratio, pro ætate conſentiunt, & diſſentiunt ; indiciaque & morbi ſunt, & ſanitatis ; magisque ſanitatis, quam morbi ; & morbi magis, quam ſanitatis.*

§. II. Sufficiant laudati hi textus, ut erroris convincant illos, qui haud ita pridem, idque pluribus in libris, noſtrum Medicinæ Parentem tam parum in pulſuum doctrina verſatum fuiſſe perhibuerunt, ut niſi perraro ad ejusdem, ut ſigni, vim attendiſſet,

&

& paucis verbis duntaxat *Epid.* 2. & 4. nec non *Coac. cap.* 3. &c. *Cap.* 15. &c. ſe hujus doctrina penitus ignarum non fuiſſe, oſtendiſſet. Profecto qui attenta mente hos textus pervolvit, quibus illum plus quadrageſies ejusdem meminiſſe conſtat, ille clare perſpiciet *Hippocratem* 1° conſuluiſſe pulſum arteriarum variis in corporis locis; in Carpo, in Cervice, in Temporibus, in Fronte, ad Præcordia, ad Ventrem. 2do Pulſuum differentiam pro temperamentorum notaſſe varietatem. 3tio Animi mores ex natura pulſuum expiſcari, diſcernereque, tentaſſe. 4to Morbos chronicos ex pulſu carpi, ſi cum facie bene colorata, Hypochondria & minime mollia, & elata eſſent, præſagiiſſe. 5to Deſcripſiſſe eundem accurrate in acutioribus morbis pulſum Arteriarum. 6to Eorundem in his morbis

bis ſedulam commendaſſe obſervationem. 7mo *Hippocratem* Pulſum conſueto in loco haud micantem, ad varia loca, in quibus arterias pulſantes obſervando didiciſſet, inveſtigaſſe. 8vo In altero, atque altero in brachio, ab eodem pulſuum obſervatam fuiſſe in magnitudine, frequentiaque, differentiam. 9no Nec non & univerſi Corporis Arteriarum moleſtam, in nonnullis Acutis, pulſationem. 10mo Neceſſitatemque accurati pulſuum examinis ad Criſes morborum. 11mo Eum quoque ex pulſu una cum ceteris ſignis narium hæmorrhagiam prædixiſſe. 12mo Ut & eodem pulſuum ad Hypochondria, cum aliis ſignis examine, Mentis alienationem. 13^{tio} Mortem prædixiſſe *Hippocratem* ex pulſu, una cum aliis ſignis. 14to Notaſſe in ſubita aphonia pulſuum interceptiones & pulſationes. 15to

Et

Et in certo quodam mulierum morbo pulſus leniter ferientes, & languidos, & deficientes. 16to Eumque etiam complures capitis morbos & ex pulſu cognoviſſe, & a pulſu, ut a ſua cauſa, deduxiſſe. 17mo Docuiſſe tandem qui pulſus ſanos diſtinguas a morboſis.

Collatis hiſce omnibus, rogo num ultra quiſquam iniquam adeo in *Hippocratem* ſententiam proferre, tuerique poſſit? Et an non potius convicti ſimus, non modo pulſuum doctrinæ non ignarum fuiſſe *Hippocratem*, verum potius & gnarum, & expertum: docuiſſeque multa, egregia, præcipua, quæ ſcitu opus practici habeant? Reſtitui ſic magno Viro honorem, quem ipſi detraxerant permulti, qui etiam clari in aliis, inclyti, excelſi, in ſtudio autem Hippocratico tenuius verſati, ob idque alii

alios

alios transcribentes, apti, si dicere liceat, non fuerint, qui quid cognoverit ille, quid ignoraverit, probe nosse, testarique possent.

Illud nihilominus lubens fateor, Eum pulsuum observationes haud ita completas, frequentesque, ad singulorum morborum addidisse historias, quam illas de Respiratione, de Urinis, &c. Cur non addiderit ignoro, doleoque. Sedulus enim pulsuum, attentusque observator, si & has addere voluisset, potuisset.

CAPUT II.

PROSECUTIO HISTORIÆ PULSUS AB HIPPOCRATE, AD TEMPORA NOSTRA.

§. I. Aretæus Cappadox *pulsum examinavit, descripsitque ita, ut nemo nostrum accura-*

ra-

ratius. §. II. *Et antiquus ille Scriptor est,* & Galeno, *ut videtur, ætate superior* §. III. *In doctrina pulsuum nemo* Galeno *diffusior, subtilior, plusque arbitrarius, eandemque ob causam posteritati inutilior.* §. IV. *Ab* Actuario, P. Ægineta, Aetio, Arabibusque, *non redimus doctiores.* §. V. *Scholæ Medicæ posterioris ævi, simplex doctrina pulsuum, veraque, & tuta est.* Stahlii, Morgagni, Halleri, *nostraque experientia, pulsus celer differt a frequenti.* §. VI. Hippocratis, Tulpii, Starckmannii, Morgagnique *de alterius brachii alio pulsu experientiam, propriæ observationes confirmarunt.* §. VII. *Disquisitio de pulsu intermittente. An, & quando, malo signo est? Notabiles intermissionis observationes* Prosperi Alpini, Wieri, Ballonii, Bonneti, Struthii, Lancisii, *nec non* & Galeni. *Juste de hoc pulsu censurus, quadruplicem ejusdem, quarum una naturalis sit, causam agnoscat.* §. VIII. De *Asphyxia spuria, & vera. Historiæ memorabiles utriusque. Multæ Asphyxiæ cum virium mentis corporisque majore minoreve constantia, breviores, longiores, lon-*

longiſſimæ, & vel morte terminatæ, vel ſanitate. Struthius, Ballonius, Bonnetus, Schenckius, Ramazzini, Morgagni, Hallerus *laudantur.* §. IX. *Biga pulſuum, quorum alter perpetua tarditate, alter perenni frequentia, uterque vehementer ultra morem, cauſa utriuſque obſcura, peccaverunt. Plura exempla extremæ tarditatis ex hiſtoria medica. Jacenti homini, ſedentique, fit mutatio celeritatis. Cum pauca exempla deſcripta ſint excedentis velocitatis, unum traditur per omnia notabile.*

§. I. Ab *Hippocrate Cöo* ad *Aretæum Cappadocem*, temporum ſcriptorumque me ducit ordo. Si quis Autor multus fuit, ſi eruditus, ſi diſtinctus in pulſuum notitie, is certe fuit *Aretæus.* Meminit pulſus parvi, tardi, debilisque. Pulſum in ægrotis penitus abſentem fuiſſe enarrat. Pulſum in aliis invenit aut magnum, aut inanem; creberrimum, ut & compreſſum. In cholera morbo pulſum in-

invenit principio magnum validumque, deinde πρὸσ ἀπόσβεσιν, fere extinctum, tandem exiguum & creberrimum: pulsum describit alium rarum, ac debilem; tum parvum, crebrum, turbulentum, inordinatum; pulsum palpitantem in præcordiis; pulsum parvum, gravem, tardum, ægre se moventem. Σφύγμους σμίκρους, πυκνότατους, ὁκοῖον τὶ πεπιεσμένους, καὶ δεδιωγμένους, pulsus exiguos, creberrimos, ac veluti oppressos, atque se ipsos quasi repellentes, persequentesve. Describit & pulsum intermittentem; inordinatum, deficientem; & alibi pulsus vehementes, celeres, parvos, turbatos; iterumque pulsus raros, exiguos, minimos, tandem creberrimos, ac demum deficientes. Et parvum alibi notat, crebrum, obscurumque pulsum: parvum quoque, & crebrum, & compressum: habet & pulsum

ſum obſcurum, debilem, crebrum, & ad leviores motus mox excitatum: pulſum crebrum, exiguum, languidum.

§. II. Incerta quidem *Aretæi* ætas eſt: ſi tamen argumenta inter ſe ſe conferamus, *I. G. Voſſii*, *Wiggani*, *Petri Petiti*, ſub finem ſæculi 17. *Pariſienſis Medici*, maxime probabile fit, Autorem hunc *Neronis*, aut haud diu poſt, vixiſſe temporibus; *Galeno* itaque ſæculo ſuperiorem fuiſſe, ab eodem vero non laudatum, quod *Archigenes*, Pneumaticæ una cum Aræteo ſectæ, *Romæ* degens, ibidemque clarus, & *Aretæi*, ignoti eousque ſcriptoris, aut Scripta, aut Placita, pro ſuis venditans, *Galeno* notior; quemque *Galenus* nunc carperet, nunc laudaret, vicinior, aptiorque exiſteret. Hoc ſi ita ſe habeat, ut eſt veriſimillimum, videmus Autorem,

ſæculo ante *Galenum* extitiſſe, qui jonica cum *Hippocrate* Dialecta, qui *Hippocratico* ferme Laconiſmo, ſuper fundamenta ab *Hippocrate* jacta, egregiam de pulſibus ſuperſtruxerit doctrinam, Diagnoſin quoque, & Prognoſin, ac Therapeian, ad pulſus accomodaverit.

Hoc ſic poſito, habemus alterum ab *Hippocrate* Autorem, qui ut *Hippocrates*, ut nos, & pulſus cognoverit, diſtinxeritque, & ad Prognoſin &c. accommodaverit; ut falſo proinde primus hujus rei honor *Galeno* adſcribatur.

§. III. *Claudius Galenus*, Romæ florens medio, ac verſus finem, ſæculi ſecundi æræ chriſtianæ, in pulſuum doctrina profuſiſſimus Autor fuit. Docent id, qui ejus inde extant Libri. *De Pulſibus ad Tyrones Libellus. Libri IV. de Pulſuum differentiis. Libri IV. de pul-*

pulſibus dignoſcendis. Libri IV. de Cauſis Pulſuum. Libri IV. de præſagitione ex Pulſibus. Synopſis ſuorum XVI. Librorum de Pulſibus. Extat præterea *Galeno* adſcriptum *Pulſuum compendium.* Denique habetur *Galeni ad Antonium Philoſophum de Pulſibus Libellus.* Complent omnia hæc in Editione *Charteriana* 336. paginas.

Immenſa omnis hæc librorum moles, ad uſum medicum minus apta videtur, accommodaque. Primo enim plusquam dimidiam eorum partem oratorius explet ornatus. Eſt deinde Autor plurimus in refellendis Opinionibus Antiquorum; *Archigenis, Heraclidis Tarantini, Alexandri Philaletis, Demoſthenis Philaletis, Bacchii, Ariſtoxeni, Zenonis, Chryſermi, Heraclidis Erytræi, Agathini, Magni, Athenæi, Moſchionis, Eraſiſtrati.* Quorum ſane opiniones noſtra parum referunt. Ter-

tio quia ſubtilitate ſua *Peripathetica* ſic diſtinguit, dividitque pulſus, ut primo ponat differentias 27. quas in tres alias ſubdividens, 81. differentias pulſuum nobis exhibet; quas qui mente aſſequi, & ad doctrinam Clinicam accomodare contendit, ingenio luxuriante fictas potius, quam aut a *Galeno*, aut a quolibet alio Medico, vere obſervatas fuiſſe, ſibi perſuadet. Ut profecto *Ill. Hallerus ad §.* 219. *Inſt. pag.* 278. ſcite ſcripſerit: „ Galenus „ diviſit & compoſuit ita pulſuum hi„ ſtoriam, ut nemo noſtri ævi ſatis „ Muſicos digitos habeat, qui poſſit „ eos gradus diſtinguere. „ Bona equidem, quis dubitat? in Galenicis reperiuntur; verum confuſa cum cæteris ſic, totque ſpeculationibus inanibus commiſta, ac fædata, ut lucri vix multum inde reportemus.

§. IV.

§. IV. *Actuarius*, *Paulus Ægineta*, *Aetius*, &c. quod de pulſibus haud pauca tradiderint, non eſt quod miremur, utpote qui pœne omnes & *Aretæi* & *Galeni* meminerint, & Galeni edocti voluminibus eſſent. Scriptores *Arabes*, cum *Hippocratis*, tum maxime *Galeni*, imbuti doctrina, & Galenicam de pulſu doctrinam tradiderunt, imo fatentur ex *Galeno* habere.

§. V. A pluribus retro ſæculis ſchola Medica conſideravit Pulſum 1mo fortem ac debilem. 2do magnum & parvum. 3^{tio} plenum & vacuum. 4to celerem ac tardum. 5to durum, vel mollem. 6to æqualem, & inæqualem; inæqualem autem vel rhytmo, vel tempore, vel utroque modo; vel remittentem; vel dicrotum, vel myurum, vel caprizantem, &c. 7mo intermittentem, ſeu ἀσφυξίαν. Hos autem pulſus majori ac minori gradu con-

templatur, variaque pulſuum combinatione, ut duros & magnos ſimul, duros & parvos, duros & lentos, durosque & celeres: magnos & duros, magnos & molles: magnos, duros, æquales, vel inæquales: magnos, plenos, fortes, æquales, inæquales &c.

Celeberrimus *Stahlius*, Veterum plures ſecutus, celerem inter frequentemque pulſum neceſſariam diſtinctionem admiſit, negavit *Hofmannus*. Diſtinctionem admittere debui, experimento coactus. Pulſum enim mei mecum obſervarunt quandoque Diſcipuli, & Auditores, minime frequentem, digitum tamen tam ſubito tamque fulminea celeritate ferientem, ut eſſet ſine frequentia celerior vocandus.

Notabile quid hanc in rem inclytus *Morgagni* habet *Ep.* 24. *No.* 32. „ Videbimur pugnantia loqui, ſi ce-

„le-

„ leritatem conjunctam cum raritate „ in ægrorum pulſibus nos inveniſſe „ dicemus. Incidit id alias quoque; „ ſed nunquam magis, quam in Ado- „ leſcente, in quo non magnam pul- „ ſuum raritatem, maximam autem „ celeritatem deprehendimus . . . No- „ cturni ſudores (in Thoracis inflam- „ matione) crebri, inutiles primum; „ at circa diem 10. & 11. utiles adeo, „ ut pulſus qui vibrati & frequentes „ valde fuerant, ut acuta febris re- „ quirebat, undecima die hac finita, „ nec vibrati amplius, nec frequentes, „ imo rari eſſent, nec rari tamen val- „ de extra modum. Sed cum ea ra- „ ritate mox ſe conjungit vibratio; „ celeritas autem tanta, ut cum ar- „ teriæ motus ambo, extrorſum vi- „ delicet & introrſum, ſimul ſumti, „ non multo plus occuparent tempo- „ ris, quam ſolent ſecundum natu-

„ ram, primus eſſet triplo brevior,
„ quam ſecundus. Quæ res biduum
„ circiter perſtitit, donec vigiliis &
„ ſiti, quæ etiam tunc ſupererant,
„ paulatim abeuntibus, ſenſim pulſus
„ quoque, vibratione & celeritate
„ imminuta, ad naturalem pene mo-
„ dum, ſicut quarto decimo percepi-
„ mus die, redierunt. „

Ill. Hallerus El. Ph. Libr. 6. *Sect.* 2. *§.* 13. hanc celeritatis, frequentiæque differentiam, pluribus experimentis probat; & in homine *ægroto* ſaltem admitti oportere cenſet.

§. VI. Atque hæc de Pulſu cum raritate celeri. Dantur homines ſani, quibus alio atque alio in brachio, alius atque alius pulſus ſit. *Ballonius Epid.* 2. in hujusmodi inciderat. Cauſam in Arteriæ ipſius ſive naturalem, ſive præternaturalem, alio quam in alio carpo conſtrictionem; ejusdemve pro-

profundiorem ſitum, refundit; ut pulſus altero in brachio fortis plenusque, contrarius in altero ſit: tunc *unus a remediis tentandis paullum revocat, alter remedium validiſſimum clamat. Et id magni ponderis eſt* .... *Hiſtoria* de Cervenay *hujus rei fidem faciet: cui pulſus omnino erat diſſimilis. Et quod unus dictitabat, ſuadebatque, alter diſſuadebat.*

Nonnullos ejusmodi reperii: longe tamen plures, qui id mihi, aut prima vice Medicinam facienti, aut illis bene valentibus obviam facto, autoritate ſuorum Medicorum audacter aſſeverarent, nec haberent tamen, quantacunque cum diligentia, diuturnioreque mora, exploraſſem. In nonnullis, ut dixi, rem ſic deprehendi, deprehenderuntque alii mecum: ſæpius vero idem deprehendere me mihi viſum, & ſitus brachii explorati

mu-

mutatus, & explorans manus aliter poſita, & digiti quoque, erroris convicerunt. Contingit in iis, qui revera alium in alterutro carpo pulſum habent, ut nonnunquam arteria cubitalis pulſum magnum referat. In dexterrima obſtetrice inveni aſphyxiam in carpo dextro; ſed inter os Metacarpii digiti minimi, & annularis, in dorſo manus, arteria adeo magna erat, adeo fortiter pulſabat, ac arteria radialis in carpo ſiniſtro. In *Tulpii caſu* utroque *Libr.* 3. *cap.* 45. erat arteria ad pulſum explorandum apta in dorſo manus pollicem inter indicemque. *Eph. N. C. cent.* 10. *N.* 42. *Starckmannus* eandem fere, quam *Tulpius*, obſervationem refert. Quapropter in omnibus hiſce caſibus manus utraque capienda, explorandaque eſt.

In morbis autem id nonnunquam contingere extra dubium eſt. Sunt,

qui

qui ex hac differentia credant alterum corporis latus altero eſſe morboſius. Tale quid vix negare licet nobis, ſi primo *Hippocratis* repetitas toties obſervationes de his, quæ κατ' ἶξιν fiunt; deinde quæ idem ſupra in laudato textu de hac re dixerit; tertio quæ obſervationes propriæ aliquando nos docuerint, attenta mente revolvamus; quamvis ratiocinio Anatomico, & Phyſiologico, veram phænomeni cauſam non facile aſſequamur. Conjecturando forte aliquid tolerabile proferimus aliquando. *Morgagni Epiſt.* 24. *No.* 2. „ Sed non eos tantum „ Nervos, inquit, qui cor adeunt, „ verum alios etiam, qui Arteriis, „ aut Muſculis, qui his apponuntur, „ inſerviunt, earum variare motus „ poſſe, ex ægro didici, qui cum „ graviſſimum morbi periculum vix „ evaſiſſet, magna ob adverſum nun-

„ tium

„ tium, importune delatum, mœſtitia
„ affectus, eoque majore, quo magis
„ hanc occultare conabatur, mihi,
„ nihil tale expectanti, pulſus exhi-
„ buit, primum utroque in carpo,
„ diebus autem inſequentibus in ſini-
„ ſtro tantum, omni peccantes inæ-
„ qualitatum genere; ut cum in dex-
„ tro eſſent eodem tempore maxime
„ æquales, perſpicuum eſſet, cauſam
„ ad ſiniſtram duntaxat brachialem
„ Arteriam attinere, quæ ipſa quo-
„ que, mox levato mœrore, nervis-
„ que ad priſtinam diſpoſitionem re-
„ deuntibus, ad naturales motus re-
„ diit. „

§. VII. De pulſus intermittentis natura ſæpius quoque diſputatum eſt. *Galenus Libr. 2. de præſag. ex puls. cap.* 4. Vocat merito *eum omnium vitioſorum pulſuum pernicioſiſſimum; hoc in vitæ diſcrimen trahi juvenes maxime, minus* *pue-*

pueros, *omnium minime ſenes.* Optimeque docet in præſagiendo ex hoc pulſu ad reliquarum functionum conditiones eſſe advertendum. Variis in locis de eo agens *Galenus*, multum ſibi contradixiſſe videri poſſet; verum qui ad ſententiam ejus, hic laudatam, reliquos textus contulerit, inanem omnem contradictionis deprehendit accuſationem.

Fuiſſe nihilominus haud paucos Medicorum, eoſque minime incelebres, qui tam ex abſtractis quibusdam *Galeni* textibus, quam ex repetita haud ſemel experientia, pulſum diu, multumque intermittentem, mortis credidere nuntium eſſe, certiſſimum eſt. Sapientiores vero, cum *Galeno*, & maxime in juvenibus exitialem eſſe, & in his, in quibus cum pulſus plus una pulſatione intermittat, tum ſequentes poſt intermittentem debiliores ictus ha-

habeant. Quanquam ne tunc quidem ejus perniciem adeo abſolute affirment, & plures non excipiant caſus: Sordes primarum viarum, Vermes, Naturalem diſpoſitionem, Morbos vitalium partium, tam protopathicos, quam deuteropathicos.

Et jure profecto. Exempla enim haud plane pauca id docent. Optimus Autor P. *Alpinus Libr. 4. cap. 4. de præſag. V. & M.* Pharmacopæum quinquagenarium, (utique nondum ſenem vocandum) ex peſſima Diæta miſere languentem, abſque febre tamen, inviſens, invenit pulſum intermittentem pluribus diebus, donec probe purgatus eſſet. Additque Juvenculæ morbum pleuriticum, in cujus die primo ad 7. vel 10. ictum intermitteret pulſus; die altero ad 6. aut 4. die tertio ad ſingulos tres; „ *quarto* „ *ſingulis pulſatis duabus pulſationibus ita*

„ *in-*

„ *intermitteret, ut immobilis multo inter-*
„ *vallo materia maneret, pulſusque ſubſe-*
„ *quentes languidi, exileſque eſſent. Ni-*
„ *hilominus præter omnium ſpem, ſimul*
„ *cum urina, multa materia craſſa pituitoſa*
„ *excreta, nulla alia obſervata vacuatione,*
„ *aut judicio a natura facto. Sed hujuſ-*
„ *modi caſus raro fiunt, ſuntque in arte*
„ *medendi veluti monſtra.*

Hoc ultimum ideo addit *Alpinus*, quod præter morem, præterque obſervationem, pulſus hujus intermitteret juvenculæ; alias prudentiſſimus ita in judicando ex tali pulſu fuit, ut laudato mox loco legem ſtatuat, *ut nunquam ex ſolis pulſibus malis judicium feramus, ſed aliis ſignis una conſpectis, ac ſimul collatis.*

Hoc fundamento *Wierus*, Sereniſſimi Ducis *Cliviæ* per 30 annos Archiater laudatiſſimus, ſalutem ægro prædixit, cui una cum pulſu, tertio ſin-

gulo ictu intermittente, omnium reliquorum ſignorum optima conditio adeſſet: viditque, quod prædixerat contigiſſe, ubi onuſtas ægri vias primas probe expurgaſſet. Extat apud *G. Horſt. Obſ. Libr.* 9.

Ill. Morgagni Epiſt. 24. §. 20. Multa in hanc rem affert, ut doceat, quo modo contenta in primis viis materies in ipſum cor agat, pulſusque vario modo mutet, vitietque, eodem quoque illos efficere intermittentes. Quod exemplo confirmaturus, *ſic memini*, inquit, *cum febricitanti Virgini mederer, & ad cætera intermiſſio pulſuum acceſſiſſet, præter rationem, minime abſterritum eſſe me ab eo exhibendo, quod conſtitueram medicamento, quo abſtergerentur Ventriculus & Inteſtina; imo eo fidentius dediſſe: eademque die & abſterſa hæc, & pulſus priori normæ reſtitutos fuiſſe.*

Spa-

Spatio quatuordecim cum dimidio annorum, quibus Medicinam Hippocraticam in hac antiquissima universitate, & doceo, & demonstro, bis certo, ac forte ter, intermittentem pulsum ante Crisin alvinam demonstravi Auditoribus.

Quod ad senectutem attinet, in hac cum *Galeno* quandam pulsuum intermissionem minus, quam in juventute, periculosam esse affirmamus; sin vero intermissio hæc in senibus cum frequens sit, tum diuturnior, majus inde discrimen cum *Ballonio* agnoscimus. Quod autem hoc in casu a validioribus auxiliis deterreri non oporteat, docuit nos idem vir clarus *conf. med. Libr.* 1. *no.* 58. exemplo hominis 78. annorum, purulentis pulmonibus, cui, sæva pleuritide laboranti, ad singulam venæ sectionem intermissio cum reliqua pulsus inæqualitate minueba-

tur, poſtque tertiam quartamve venæ ſectionem, omnino ſilebat, ut a pleuritide convaleſceret ſenex.

Dixi 2do a vermibus intermittere pulſum. Quid illi in toto ſyſtemate animali, præcipue & Cordis & Arteriarum, movere, perturbareque poſſint, mox ex *Morgagno* intelleximus. In pueris a vermibus, eorumque ſordibus, pulſus aut intermittit, aut remittit, aut citra intermiſſionem remiſſionemque, vel tempore inæqualis eſt, vel rhytmo, vel utroque. Ita quoque ſe habet Adultorum verminoſorum pulſus. Et cum quotidianæ obſervationes id doceant, quod Adultorum numeroſiſſimi, ſive vermium ſymptomatis quondam laboraverint, ſive nunquam, vermes, acute laborantes, ſurſum deorſumque expellant; facile pulſus intermiſſiones ante criſes alvinas hinc repeteremus, niſi convi-

cti

cti essemus primo, a vermibus vel minime, vel longe alio modo, pulsum mutari; secundo a quocunque alio viarum primarum inquinamento, spurcitieque, pulsuum intermissiones proficisci; easdemque, tertio, intermissiones admodum notabiles observatas *Prospero Alpino* esse in motu critico solo urinarum; tandem quarto a sordibus primarum viarum sæpe longe alia pulsuum vitia animadverti; ut v. g. *Ballonius* refert *pulsum languidum ac parvum* inde factum fuisse; idque se sic demonstrasse, quod *pro gradibus purgationis, pulsus restitueretur.*

Pulsus intermissionem 3tio Morbi vitales, seu protopathici generant, seu deuteropathici. Hydrops pectoris, Hydrops Pericardii, Cor, Majoraque vasa aneurysmatica, Arteriarumque universo in corpore dispositio ossea, cartilaginea, aneurysmatica.

Vitia notabilia Pleuræ, Mediastini, Costarum, Sterni, Pulmonum, Diaphragmatis, Hepatis, Lienis, omniumque abdominis viscerum. Notiora hæc omnia sunt, quam ut allatis confirmem exemplis. Instar omnium sunt, *Boneti Sepulchretum*, *Lancisii*, *Valsalvæ*, præsertimque *Morgagni*, præclara opera. In variis mei operis tomis exempla plura cum idiopathice, tum sympathice læsæ Vitalitatis dedi. Nec quisquam verius accuratiusque optimo *Lancisio* de intermittente pulsu ex causa sympathica disserere potuit, cum ipsus, qui illum pateretur, esset. *Hujus veritatis*, inquit, *ex memetipso experimentum promam, qui, cum tria ante lustra pertinaci, mihique sensibili cordis contractione, indeque orta pulsus intermittentia, ex Hypochondriorum consensu, per sexennium laboraverim, plus in aliis, quam in me ipso, diligens, & attentus, usu tan-*

dem

dem Rhabarbari, Chalybis, & Juris Viperati, *perfecte convalui. Libr.* 1. *de subit. mort. cap.* 19. *pag.* 59. Id modo his omnibus addendum est, ut notemus, quantumcunque omnes descriptæ causæ pulsum intermittentem reddant, easdem nihilominus loco intermittentium pulsuum sæpe longe alio modo turbare, difformareque illos; quin etiam pulsum aut parum, aut nihil, ab ipsismet his caussis mutari. Tot in prioribus meis argumenta hujus extant, tot laudati mox scriptores protulerunt, ut eadem hic repetere velle, omnino supervacaneum sit.

Sed 4to Intermittens pulsus quibusdam naturalis est. *Prosperum Alpinum* experientia id docuerat. Ubi enim de Myuro intermittenteque pulsu præclare disseruerat, *Libr.* 4. *cap.* 4. *de præsag.* hæc addidit: *Quidam etiam observantur, qui ex natura hos pulsus vel*

etiam recte valentes habeant : ex quo caute Medici ad judicandum agere debent, ne decipiantur. Expertus idem *Galenus* est, uti concludere debemus *ex Libro de præ-not. ad Posthumum.* Cum enim Medicorum inquietudinem circa *Oeconomi* cujusdam intermittentem pulsum obſervaſſet, ipſeque tandem hominem accurate per omnia examinaſſet, reſpondit Medicis, γινώσκειν οὖν χρὴ τὸ τοιοῦτον ἐκ γενετῆς εἶναι σύμπτωμα . . . . τοῦτο γὰρ αὐτῷ φύσει συμβεβηκέναι. *Ballonius* Epid. 2. *Struthii* Monachi, caſum narrat, intermittentem pulſum, quoad vixerit, habentis : alterumque juvenis, qui dum ex morbo emergeret, ſuo pulſu intermittente Medicos terruit, ignorantes id eſſe συγγενές.

Quod autem mirum ipſe obſervaverim, non reticebo. Pluribus annis Medicinam Mercatori feci, qui non modo pulſum a natura intermittentem

tem habebat, verum etiam dum ægrotaret, cum celeritate æqualem. Pluries ipſi in Acutis morbis Peripneumonia, Ileo, Febre continua putrida, affui. Cum ex primo morbo reconvaleſcens, videret me in pulſu examinando quodam die inquietiorem, riſit, rogavitque num intermittentem valdopere pulſum deprehenderem, pertimeſceremque? Annuo. Explicuit mihi rem, jamque ad hujus apparitionem extra omne mortis periculum ſe eſſe monuit; quamdiu autem æqualis maneret, in pluribus morbis id ſe ſuis e medicis ſemper intellexiſſe, quod in diſcrimine adhuc verſaretur. Ut porro tunc mihi explicuit, ita poſtmodum expertus ſum, lætusque ipſi nuntius in ſubſequentibus morbis fui, primam intermiſſionem annuntiando. Cordis actionis aucta celeritas intermiſſionem delebat pulſuum,

quam ſolita Cordis contractio ſuperare non potuit. Capite 4to ſequetur obſervatio ſimilis, quæ cum ad illud caput, quam ad hoc plus faciat, in illud reſervo.

§. VIII. Notant Medici integrum pulſuum defectum ſeu ἀσφυξίαν; quæ hic recenſenda venit, quod protracta intermiſſio ſit, protractaque Aſphyxia ſæpiſſime in mortem terminetur. A ſyncope in eo differt, quod in hac functio etiam animalis ita deleatur, ut vera ſuperſit mortis imago; in illa vero hæ functiones haud oppido raro perſtent, vigeantque. Ideoque ἀσφυξίας ſignificatio, ut in Letum abeuntis, nonnihil moderanda eſt.

Ac primo notamus dari aſphyxiam ſpuriam, quæ, cum talis videatur eſſe revera non ſit. *Ballonius* hac de re *Epid.* 2. diſſerens, refert ex *Struthio* de *Starchonio Veneto*, cum illi in continua

fe-

febre adeſſet aſphyxia, male ominari Medicum cepiſſe, pulſuum inſtrumenta ignorantem: profunde quippe illi demerſas arterias eſſe; multaque & carne & adipe ſic communitas, ut contingenti manui non occurrerent: ægrum autem convaluiſſe. Alterutro in brachio nonnunquam hoc vitium reperiri, conſtitit ſupra. In hoc viro Arteriæ & altius demerſæ, & craſſius tectæ, in cauſa phænomeni fuiſſe dicuntur: Aneuryſma arteriam lædens; Polypus in Arteria ſubclavia in alio homine; Nervorum ſpaſmi; alibi videntur hoc vitium genuiſſe. Latius hæc omnia apud *Struthium* in ejus *Arte ſphygmica.* Soli illi hic decipi poſſunt, qui perfunctorie medentes, utrumque negligunt prendere pulſum; aut ſi utroque in pulſu vitium obtineat, palpabiles alibi, *Hippocratis* exemplo, non

non quærunt arterias, neque diligenter explorant.

Sed dantur, secundo, veræ Asphyxiæ; in quibus tamen admittendis prudentia opus est. Describuntur enim a numerosis scriptoribus, maxime in *Sepulcreto Boneti*, quarum pluribus vel ob id fidem adhibere omnem nequimus, quod adeo notabiles observatorum appareant defectus; ut, velimus, nolimus, suspicari cogamur, alterum modo carpum in nonnullis prehensum fuisse; in aliis aliarum corporis plagarum non fuisse quæsitas, exploratasque arterias: quam ob causam Asphyxias illas Dierum, Septimanarum, Mensiumque, admittere ægre possumus. Nonnullas recensebo tamen, quibus denegare fidem vix quisquam poterit.

Bernardini Ramazzini, *Mutinensis Professoris*, *Constitutiones Epidemicæ* extant,

tant, & in *collectione Operum ejus omnium* sequuntur mox ejus publice habitas *Orationes*. In Const. anni 1692. 1693. 1694. §. 23. legitur memorabile hoc: *Nonnullis suppressa est urina, vacua prorsus existente Vesica. Præcipue vero id observatum in iis, quibus pulsus erant parvi, ac pene obliterati: ut contigit in juvene quodam Hebræo, qui cum Asphyxia, ac totus gelidus, vixit ad quatuor dies, nec urinæ quidquam reddidit: antequam autem infelix iste obiret, quamvis toto corpore perfrigefactus, (nullibi arteriis micantibus) adeo robustus erat & ad motum expeditus, ut etiam ipsa die, qua ex vivorum statione discessit, e lectulo surrexerit, & suas vestes induerit.*

Et §. 33. postquam in Dysenteria, malignæ febri peticulari supervenien-te, Opiatorum usum laudasset, *Cuidam*, inquit, *acerrima Dysenteria laboranti, pluries exhibui Laudanum opiatum*

da

ad 3. & 4. grana, ſed parvo levamine: vixerat hic ad plures dies omnino gelidus, ac ſine pulſu; vires tamen non erant adeo languidæ, ut huc & illuc ſe jactare non poſſet. Verebar ne largiore doſi exhibitum laudanum reliquum flammæ vitalis, quæ ſupererat, reſtingueret: Laudanum rurſus ad grana 5. exhibui, ex quo æger placide dormivit, & excalefactus eſt . . . . Satis obvium erat in hac Conſtitutione (ac præſertim graſſantibus Dyſenteriis, & verminoſa affectione) hujusmodi in toto corpore perfrigerationem, una cum pulſus abolitione, obſervare.

Perilluſtris vir *Morgagni* Ep. 24. §. 6. *Senex jam tres menſes, ex quo crus fregerat, in hoc cubabat Noſocomio, levi quadam, ſed pertinaci, febre detentus, cum præter exſpectationem repente animadverſum eſt, ſine pulſibus eſſe hominem, cui ne intermittere quidem conſuêſſent, & qui nihil pejus, quam ſoleret, eo ipſo tempore*

ſe

ſe habere aſſeverabat. Quod ut confirmaret, protinus ſe erexit, & in lectulo cónſedit. Tamen, neque ita multo poſt, reapſe eſt mortuus. In cadavere præcipue advertebatur, & pericardii cum corde auriculisque concretio, & Aortæ deſcendentis complures eroſiones, futuræ oſſificationis indices, & univerſa fætidorum pulmonum cum pleura cohæſio.

Diſſerit clariſſimus Vir deinde de pluribus ejusmodi caſibus, quos varii Medici retulerunt, Aſphyxiarum ſcilicet 24. horarum, dierum 40. & ultra, imo 4. menſium, quæ demum letales fuêre omnes. Remittitque nos ad Ep. 18. in qua lotricis quadragenariæ refertur hiſtoria, quæ ultimo ſexennio ſæpius in Noſocomium propter Aſthma convulſivum recepta, perpetuoque tunc aſphycta, die tandem 15. obibat. Arteriarum in utroque

que carpo ſtatus naturalis fuit inventus.

Ill. Haller Oper. min. Tom. III. pag. 305. Aſphyxiam fere perfectam deſcribit, una cum frigore artuum, & nihilominus cum Viribus mentis corporiſque ſat bonis, ciborumque cupedine; idque integro ante mortem triduo. Sed merito addit: *Difficulter hæc omnia cum Theoria conciliantur.*

Qui plura vult, adeat ipſe Epiſtolas præclari viri, *Morgagni*, 18. 21. & præcipue 24. Tum & *Boneti ſepulcretum Tom.* 1. ſub finem; *Schenckium a Grafenberg Tom.* 2. Scriptores quoque practicos, ut *Fernelium*, qui 24. horarum aſphyxiam, ſubſequente ſanitate vidit; compluresque, qui ſuas obſervationes practicæ doctrinæ interſeruerunt. Plus 100. obſervationibus facile ſic quis colliget.

Ex

Ex omnibus enarratis colligimus 1mo ſpuriam aſphyxiam a vera, ut monui ſupra, rite eſſe diſcriminandam. 2do Haud levis momenti eſſe aſphyxiæ diuturnioris intellectum; niſi ſupponamus leviuſculum humorum ope Cordis, Pulmonum, & Cerebri, Cerebellique, circulum perennare, quo mors averruncetur. 3tio Quod ſi tolerabilem explicationem aſphyxia, cum univerſi corporis mentisque languore, admittat; difficillimæ profecto enodationis eam Aſphyxiam eſſe, quæ & illibatas mentis functiones, & alacre muſculorum exercitium, conſtanter conſervet. 4to. Anatome facta multorum poſt aſphyxiam mortuorum, cor & auriculas flaccidas, dilatatasque; in aliis grumoſum cruorem; in aliis multa alia vitalium viſcerum detecta vitia eſſe: integrum cuique eſſe horum vitiorum cuilibet originem tribuere,

caufasque afphyxias: effe vero hucufque & imperfectam, & incertam explicationem omnem, cum non in omnibus eædem caufæ repertæ fuerint, cum hæ ipfæ caufæ in aliis Afphyxias genitrices non extiterint, cum caufæ enarratæ quæcunque alios longe morbos creaverint, cumque tandem mira fed obfcura de Nervis doctrina id falfem evicerit, ne veftigiis quidem vitalium morborum in cadavere inventis, hos a folis Nervis excitari, perpetuarique poffe.

§. IX. Schola Medica poft *Hippocratem* docuit perpetuo pro varia ætate, fexu, regione, fex non naturalium rerum ufu, pulfuum naturalium modificationem variare. Nihil eo verius. Obfervationes tamen exiftunt, quæ communem hunc pulfuum varietatem fic excedunt, ut earum quarundam meminiffe oporteat.

An-

Anno 1766. die 9. Novemb. in Nosocomium meum invectus homo est 24. annorum, victum labore sedentario quæritans; toto corporis habitu, animoque, Melancholicus; cætera autem ita valens, ut graviore morbo decubuisset nunquam, sed verno tempore, spatio 2. 3. 4. duntaxat dierum, lecto inhæsisset præ Catharrho, qui citra venæ sectionem, citraque remedia, sponte fatiscebat. Addebatque Catarrhum similem præcedente Octobri mense, & insolito proinde tempore, & insolita adfuisse gravitate, ita ut prima vitæ vice vena ipsi secanda fuerit; postque triduum reconvalescenti levis tussicula perstiterit. Die 6. Nov. Acuta illum febris prehendit, cum horrore, frigore, validaque per trihorium corporis universi concussione, æstu deinde, ac pungente lateris Thoracis dextri, ejus-

demque inferioris, dolore, Cephalalgia, Præcordiorum gravitate, ac dedolati quaſi corporis pondere moleſto. Altera die perſeverantibus his ſymptomatibus, ſudoriferum remedium ſumſit, ſudavit, nihil autem inde percepit levaminis. Die tertio & quarto febris perſeveravit cum enarratis ſymptomatibus: eodemque die quarto in Noſocomium ferebatur, vigente morbo, ut ante; niſi quod Cephalalgia remiſiſſe tantillum.

Mox calorem febrilem explorantes, invenimus illum duobus tribusve gradibus naturali ſuperiorem: 99. ſcilicet graduum in *Therm. Fahreurheitiano.* Meridie ſimilem. Veſpere 98. grad. Porro cum hoc calore, naturali paulo ſuperiore, pulſum quavis hora exploratum, nonniſi 37. 38. 40. 42. & aliquando 44. ictus ſpatio minuti primi dare, obſtupeſcebamus.

Fe-

Febris igitur acuta inflammatoria, cum ſymptomatibus pravis, & Pleuritidis, hominem juvenem detinuit; pulſu, qui naturali longe celerior eſſe debuiſſet, rarius naturali, dimidia parte rarius modice febrili, micante. Cum neque ipſi ſano, neque jam a quatriduo ægrotanti, nemo Medicus affuiſſet, pulſumque tetigiſſet, reſcire nequivimus, num ipſi aut ſano, aut ægro, tardus adeo pulſus affuiſſet; numque ipſi ſano forte ita lentus non fuiſſet, ut quæ, nunc adeſſet, tarditas, non foret celeritas febrilis habenda. Cæterum excepta pauca rhytmi temporisque, in quarto die, inæqualitate, toto morbi tempore præter tarditatem laudabilis fuit.

Graviora Morbi ſymptomata ſui ablationem communi methodo antiphlogiſtica indicabant, ſed a Venæ ſectione pulſuum me removit, abſter-

ruitque tarditas. Saltem quid, dilata nonnihil venæ ſectione, reliqua artis auxilia præſtarent, tentare principio volui. Alvum igitur a quatriduo immotam, communi decocto emolliente cum melle ſollicitavimus; dolenti lateri emolliens reſolvensque cataplaſma admovimus; Epiſpaſtica applicuimus pedum plantis; leve jus carnium cum cremore Tartari in nutrimentum, Avenæque decoctum cum Melle ac Nitro, in alimentum ſimul ac potum, ipſi dedimus. Unde paucis poſtmodum horis & dolorum lætabamur levamen, & breves quidem ſomnos at levantes, & largiorem Tranſpirationem, Urinamque tandem, quæ intra trihorium veterinaria, hora deinceps elapſa hypoſtaſin formabat. Alvus autem ab enemate non mota, clyſmate altero, adjectis duabus Nitri dragmis, quid craſſi compactique eduxit.

xit. Calor tunc 98. gr. Necdum vero 40. pulſuum ictus in minuto primo. Nox ſponte optima.

Die 5. morbi Calor quidem mane hora ſexta 100. grad. pulſus vero æque tardus. Reſpiratio modice læſa, nulla ſitis, renaſcens quidam appetitus, urina hypoſtatica & arenoſa, & a clyſtere nitroſo bona dejectio. Horam poſt meridiem dormivit, ſudavit; nec non in commoda ſede & ante, & poſt meridiem, horam tranquillus tranſegit. Veſpere calor 97. gr. pulſuum quavis ferme hora exploratorum eadem tarditas. Nox optima.

Die 6. Morbi Calor mane ac veſpere 97. graduum. Calor igitur naturalis hominis ſani, robuſti aderat, ſed cum illo pulſus ne gru quidem celerior, imo ne poſt paſtum quidem, qui hodie paulo plenior ex Cremore hordei cum jure carnium, bis præter-

 ea

ea ex jure cum pane albo, leviter tosto, fuit. Crescit appetitus. Matutino tempore parum, pomeridiano integram dormivit horam. Unicam mane, duas post meridiem horas, extra lectum sedit. Sitivit nonnihil. Urinæ hodiernæ colore, odore, copia, naturales cum enæoremate subsidente, & una cum pauca hypostasi. Nox valde bona.

Die 7. Calor mane 95. vespere 97. graduum. Pulsus quacunque diei hora idem, qui heri. Urinæ hesternarum simillimæ. Enemate nitroso paucæ, ovillorum similes, prodiere feces. Quadrihorium extra lectum transegit solito alacrior, appetivit, non sitivit. Bona nox.

Die 8. Calor mane 95. vesp. 97. grad. Pulsus immutabilis. Respiratio bona. Appetitus. Comedit hodie jus carnium cum tosto pane copiosiore

re

re, toſtaque duo, triave poma, cum fruſtulo panis; neque poſt horum ſingula pulſus celerior. Alvus ab enemate nitroſo heſternæ ſimilis. Mane horam ex lecto fuit, in eundemque repoſitus, horam dormivit: poſt meridiem trihorium in ſedili tranſegit. Nox bona.

Monitum hic interſerendum eſt. Quod de pulſu dixi, id de eodem in ægro jacente capto, haud vero in ſedente, intellexi. Non monuerunt, quod ſciam, Scriptores practici de differentia celeritatis in pulſu hominis jacentis, ſedentisque. Eam tamen in ægris noſtris, quocunque acuto morbo, quocunque morbi in ſtadio, vix centeſimo experimento fallente, perpetuam invenimus. Sedentibus aut in lecto, aut in ſedili, pulſus quam jacentibus celerior eſt, plus quidem minusque, ſemper autem notabiliter.

Sic ut celeritas $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{4}$ parte augeatur ſedentibus. Numquid hoc a debilis corporis defatigatione? Sed celeritas obſervatur, quamprimum aliena opera erecti, abſque ullo ſuo labore, ſedent: obſervatur, etiamſi ſuffulciantur pulvinaribus ſic, ut non defatigent ſe: habent reconvaleſcentes, qui jam robuſtiores, ſedere, quam jacere, malint. Et ſi a motu defatigante, pulſus utique brevi debilior fieret, tardiorque, dum jam ea aucta celeritas, donec ſedent, perſeverare ſolet. Numquid cordis acceleratur motus, ſanguine venoſo *perpendiculari* a Capite itinere, quam *horizontali*, promptius ad ſinum dextrum cordis, promptiusque eadem de cauſa ex pulmonibus in ſinum cordis ſiniſtrum deſcendente? Verum in ſedente homine, erectove, & ſanguis venoſus Venæ cavæ difficilius verſus ſinum & auriculam dex-

tram

tram *perpendiculariter*, quam in jacente *horizontaliter*, adſcendit; & ſanguis arterioſus facilius in jacente ægro verſus caput *horizontaliter*, quam in ſedente perpendiculariter, movetur. Id tamen quoque verum eſt ſedenti in homine ſanguinem liberius inferiorem Aortam ſubire; & pondere Hepatis Lienisque deorſum cum Diaphragmate tendente, Cordi, Pulmonibusque amplius, expeditiuſque, agendi ac movendi ſpatium naſci. Sed ne ſpeculationibus diutius immoremur, alicujus res momenti eſt, ut, dum in conſultatione Medicorum circa celeritatem majorem minoremve quandoque diſceptetur, & alii jacentem ægrum, erectumque alii, examinaverint, diſceptationis cauſam capiamus. Porro æger noſter, cujus cauſa hæc ſeceſſio facta eſt, neque tam magnum, neque tam perpetuum habuit celeritatis augmen-

gmentum; habuit tamen & ſæpius, & mediocre; ſemel autem, nempe die morbi terdecimo, 54. & 55. ictus in primo minuto.

Die 9. omnia ut heri, niſi quod hora matutina ſexta calorem 100. graduum Thermometrum notaret. Id unica modo vice die 5. obſervaveramus. Et tunc quidem ſigna febris aderant, jam vero ſanitatis.

Die 10. Calor 98. graduum. Omnia ſana. Id vero hoc die ſingulare, quod pulſus 50^{ies} imo 55^{ies} ſæpe micaret. Si in febre id contigiſſet, facili explicuiſſemus negotio, ſed quod in febre non obſervabatur, obſervavimus hodie, valetudine ſic reſtituta, ut nihil ulla in functione, excepta alvi ſegnitie, juveni deſit.

Die 11. Cum morbo integre curato, alvus officio minus rite fungeretur, dedi ipſi *Aquæ Laxantis Vienneſis*

un-

uncias tres: unde alvus ter probe mota eſt. Hucusque nullam Medicinam aliam ſumſit, quam quæ prima, qua in Noſocomio fuit, die, ipſi præſcripta, applicataque eſt; quibus prava ſymptomata brevi ſecedebant, nova ſuccedebant nulla, Coctio tandem, & Criſis, & critica Evacuatio, optime promovebantur. Similis obſervationis multa exempla Auditores mei viderunt, ex iisque didicerunt Naturam in morbis contemplari, eamque ſi opus Coctionis, Coctique excretionis, perficit ipſa per ſeſe, non turbare medicamentis, ſed adjuvare; ut ſedula, ut ſapiens ſui negotii Moderatrix maneat.

Purgationis abſoluta actione, primum hodie comedit carnis vitulini minutal. Mane tardus, celerior a meridie pulſus. An quod comeſta caro ſit? Hincque febricula nata? Verum

rum heri cum priore Diæta die tota celerior fuit pulſus; & ipſa dum aderat ſuis cum ſymptomatibus febris, pulſus nullum intulit celeritatis augmentum. Erat cum hac pomeridiana celeritate calor hominis naturalis in Thermometro. Nox egregia.

Die 12. Calor 94. grad. Pluries ante meridiem examinatus pulſus, micavit 38. 39ies. Poſt meridiem 46ies 47ies.

Die 13. Calor mane 94. veſpere 96. gr. Antemeridianis horis pulſuum ictus 40. 41. in minuto primo fiunt; pomeridianis itidem. Hodie autem, ut ſupra monui, maximam differentiam jacentis inter ſedentisque pulſum notavimus, 54ies enim & 55ies feriebant ſedenti.

Die 14. cum tarditate pulſuum conſueta optime valens, dimitti voluit;

luit; defuit occaſio illum videndi poſthac, examinandique.

Acutus hic morbus die 4to coqui cepit, expellique coćta materies eadem adhuc die largiore tranſpiratione, & urina: die 5to urina & ſudore: die 6. & 7. urina. Expulſa omnis morbi materies fuit ſic, ut perfećtum judicium adfuerit.

Exempla non proſtant multa ſingularis hujus, perpetuæque fere pulſus raritatis; proſtant tamen aliqua, & quidem mirabiliora, quæ conferre noſtro cum homine oportet.

Andreas Veſalius de hum. corp. fabr. Libr. I. *cap.* 5. pulſum deſcribit hominis cujus a thalamo Cordis lævo maſſam glanduloſo-carneam librarum propemodum duarum exſciderat; *Ita enim*, inquit, *multis menſibus ante mortem (cum tamen alioquin veluti ſanus obambularet) pulſus, aut arteria potius,*

con-

contrahi visa fuit, ut trium aut quatuor pulsationum, ictuumve, intervallo contracta maneret, velutque expulsionem moliretur. Imo postremis Vitæ septimanis ex novem ictuum intervallo tres tantum aut duæ dilatationes arteriæ tactui subinde occurrerunt. Pulsus igitur in minuto primo 15. tantummodo ictus dedit, sub vitæ finem vero lange pauciores. Causa vel ipsum monstrosum cor hujus tarditatis extitit, quod probabilius; vel sanguinis aut interceptus aut impeditus per Arteriam, sinistri pedis fibulam petentem, sclopeto ante annos nonnullos sauciatam, transfluxus. Gangræna in hoc crure nata perierat.

Dum *Theophilus Bonetus* hanc *Vesalii* Historiam in suo *Sepulcreto* transcribit, addit Scholium hoc: *Melancholicorum pulsum ut plurimum parvissimum esse, rarissimum, tardissimumque, sine ullo vitæ periculo, ait.* Saxonia

Libr.

Libr. 3. de Pulſ. cap. 100. *Habeo*, ait, *patientem, melancholia laborantem, cui adeo pulſus eſt languidus, parvus, rarus, ac tardus, ut inter unam & aliam diſtenſionem ſex ad minus aliæ diſtenſiones in quocumque pulſu, moderatæ etiam raritatis, cadere poſſint. Ex quo certo mihi perſuadebam illum tandem integre motum amiſſurum, & eo potiſſimum, quod illud idem alias contigiſſe ſibi Patiens referebat. Nunc ſatis bona fruitur valetudine. Non ergo ſimilis pulſus ſemper eſt lethalis.*

An ſanguinis craſſioris, ad motum ineptioris conditio, in cauſa fuit tantæ in pulſu tarditatis, ut minuti primi ſpatio ictus vix *decem* Arteriæ obſervarentur?

Sed pergit *Boneti* Scholium. *Pulſuum tres differentias magni momenti rariores & periculoſas, obſervavit* Rumierus obſ. 46. *Primam in juvene, qui quod in Carcere diu detineretur, in febrim incidit*

lentam, Hecticæ similem, in quam tandem etiam desinebat: huic pulsus tam segnis erat, ut nonnisi longissimo temporis spatio interposito digitum feriret; facile enim interea duodecim numerari potuisse, quod signum summæ imbecillitatis virium. Si quis hic celeriter numerasset, spatio minuti primi micantem decies Arteriam deprehendisset; si moderate, quinquies. Notandumque est, etiam in hectica febre pulsum tantæ fuisse tarditatis. *In altero magis periclitante Pulsum omnino nullum interceptum fuisse: in tertio Ardente febre correpto pulsum omnibus dimensionibus excedentem fuisse, quo cor omni conatu naturæ imbecillitati succurrere frustra adlaboraret.*

Sed præ cæteris consulendus nobis *Ill. Morgagni* est; qui etiam alibi *Sepulcreti*, mox laudati, meminit. Refert *Epist.* 9. §. 7. Historiam probi Sacerdotis, subpingui habitu, ac florido

do colore præditi, melancholicam proinde non habentis temperiem, qui, quod rarum, Epilepſia affligi cepit vitæ 68. anno. Epilepſia hæc, ad omnia rebellis, & ingraveſcens, ſolo tandem Opio miteſcebat. Poſt primum paroxyſmum & *Morgagni* & cæteri Medici, pulſuum obſervarunt *ſummam raritatem*, itemque corporis perfrigerationem. Poſt reliquos Paroxyſmos non ultra perfrigeratio ſucceſſit, ſed ſemper *illa ſumma Pulſuum raritas.* Tandem raritas cum æqualitate. Opii granum dimidium datum ad ſingulam noctem, primo vicit inæqualitatem, deinde minuit raritatem. Spaſtica diſpoſitio Nervorum hominis non melancholici, videtur & frigoris cauſa fuiſſe, & pulſuum rariorum, tum & poſtmodum inæqualium: quam ſpaſticam diatheſin ſolvit magnam partem Opium.

Idem clarus vir ex *Gerbesio Eph. N. C. Cent.* 7. *in app.* Pulsum describit *in robusto Viro hypochondriaco, subinde leviter insultibus Epilepticis obnoxio, cum sanus esset adeo rarum, ut priusquam subsequens pulsus subsequeretur antecedentem, facile apud alium sanum tres pulsationes præterirent.* Si in primo minuto pulsus sani hominis ictus 60. det, non dedit hic ultra 15.

Epist. 24. §. 33. de alio sene, qui 64. annos natus, ex terrore, timore, ira, mœstitia, primum suæ Epilepsiæ paroxysmum passus erat, inque Consultationem plurium Medicorum etiam ipsum vocaverat; scribit eam fuisse pulsus raritatem, ut intra $\frac{1}{60}$ horæ pulsationes essent tantum 22. Et in *Epist.* 64. §. 5. ejusdem senis historiam latius tradens, ejusdem pulsus & duros esse notat, & raros. Post plures breviores at

fre-

frequentes paroxyſmos, incidit 34. die morbi in putridum vomitum; ex quo quatuor integris menſibus Epilepſia, omnisque pulſuum cum durities, tum raritas, ceſſavit. Redeuntem cum Epilepſia pulſuum raritatem, deprehendit Ill. Vir duabus tertiis minorem eſſe naturali; ſcilicet quemadmodum antea, ut 20. 22. pulſus in minuto primo numerarentur. Imminentes Epilepſiæ inſultus raritate majore prænuntiabantur: in inſultu vero pulſus erat, quem in ægris aliis frequentem vocamus. Febris autem totis ipſis 15. menſibus, quibus morbus duravit, adfuit nunquam, neque ullus unquam capitis dolor.

In Cadavere Thoracis cavum dextrum aquæ, lotium referentis, Libras plures; ſiniſtrum autem minus habebat. . . . Intra pericardium aquæ ejuſmodi, qualem in Thorace fuiſſe dixi, mediocris copia. Cor

 vero

vero amplum valde ob dilatatos ventriculos, non ob parietes factos crassiores: amplificatæ tamen columnæ, quod in dextro præsertim Ventriculo adnotavi. Auriculæ pariter & omnes valvulæ amplificatæ, sanæ tamen; & majora quoque erant coronariarum Arteriarum orificia. Magna etiam Arteria ad curvaturæ usque initium æquo latior. . . . Nec tamen propterea negandum eam, quam diximus Cordis, & magnæ Arteriæ dilatationem, præsertim postquam adaucta fuerat, quidquam ad pulsuum raritatem contulisse; quippe cum utrumque sic minus aptum esset, ad se statim, ac oporteret, contrahendum, nervis præsertim ob dilatationem distractis. Sed neque ad ejusmodi causas, aut solum, aut præcipue, Pulsuum tantam raritatem esse referendam, vel hinc intelligere proclive fore, quod in tot aliis, quorum Cordis & Arteriæ aortæ aneurysmata, multo etiam istis majora, deprehendimus, ejusmodi pulsus non fuere:

ut

ut nisi aliud aliquod accedat, eos inde non fieri satis constat. Hoc autem quod debet accedere, nisi certum quoddam Spirituum, & Nervorum vitium sit, perdifficile est conjicere.

Rumlerus eam raritatem considera-verat ut signum imbecillitatis virium, cum lenta febre conjunctæ: *sed neutri horum* (duorum senum) *de quibus loquimur*, ait Morgagni, *febris fuit ulla, aut ea virium infirmitas, ut e lecto surgere, &, si non semper, ut nobilis ille Vesalii vir, aliquando certe, veluti sani obambulare non possent.*

Est in *Bonneti* Sepulchreto, quod & *Ill. vir Morgagni* advertit, *Diemerbroeckii* laudata observatio hæc: Anno 1651. *in cadavere Angli cujusdam, in Cachexiam pituitosam delapsi, liquoris turbulenti ad minimum duas libras in distento Pericardio spectatoribus contineri ostendimus. Huic Pulsum languidum ac rariorem*

rem inveni. Forte quid contulit Hydrocardia ad pulſus raritatem: apprime tamen novimus neque omnem pulſum languidum & rarum ab hoc morbo naſci, nec raro in ipſo hoc morbo pulſus deprehenſos eſſe minime raros.

Ill. Haller El. Ph. T. 2. *pag.* 256. ex *Henckelio* refert cuipiam homini, cujus ſanguis craſſiſſimus continuo cogebatur, quamprimum ex Vena fluxerat, cujuſque in cadavere Auriculæ ſiniſtræ aucta cavitas erat, pulſum dum vixerit fuiſſe a 23. ad 35. Potuit hæc aucta Auriculæ cavitas, potuit hic nimius cruoris in cohæſionem niſus, aliquid ad pulſus tarditatem conferre: ſed ex iiſdem cauſis in cadaveribus aliis detectis, ſanguiniſque diatheſi, non pulſuum tarditatem, ſed longe alia vitia eorundem, vel & nulla, inventa eſſe novimus.

Porro

Porro in ſingulis hiſce exemplis pulſuum raritatis, vel abfuiſſe febrim deprehendimus, vel adfuiſſe in *Rumleri* ægro adfuiſſe Hecticam, in noſtro inflammatoriam: in utroque *Cl. Morgagni* ſene, in *Veſalii*, ac *Gerbeſii* hominibus, nullam. Deinde raritatem pulſuum debilitati fuiſſe adſcriptam; in meo homine huic cauſæ tribui non poſſe, cum in Vigore ac Declinatione morbi haud adfuerit modo, ſed & in reſtituta penitus ſanitate: tandem hanc pulſuum tarditatem vitiis Vitalium viſcerum variis quidem tribui poſſe, atvero ex alia longe origine ſæpe proficiſci: ſiquidem v. g. in Febre & Cor valde irritabile eſſe ſe oſtendit, & ſtimuli majorem efficaciam arguit, & humorum ſive copiam, ſive ſaltem rarefactionem majorem demonſtrat; & tamen cum tot tantiſque celerioris pulſus cauſis, tanta reperta fuit tarditas.

Atque hæc de Pulſuum tarditate ſufficiant; de Pulſuum celeritate nunc quædam pertractemus, tædium forte excitatura præ prolixitate, neceſſitate tamen inevitabili fuſius enarranda, ob ea præcipue, quæ ſequens caput pertractabit.

Juvencula 24. annorum Variolas nondum, ſed Morbillos paſſa; rarius in vita Cephalalgiam, multis vero retro ab annis æſtate æque, quam hyeme, tuſſim experta eſt, cum matutina partim glutinoſi, partim ſubpurulenti, ſputi excretione. Menſes a Decennio habet vel tardiores, vel citiores.

Die 6. Maji 1767. deferebatur in Noſocomium, inchoante die 3. morbi acuti, peripneumoniam minitante. Die 5. morbi judicata eſt ab omni febre paucis ſubcoctis ſputis, copioſisque urinis hypoſtaticis, partim etiam

are-

arena refertis. Antiqua tuſſis ſupererat. *Sic ut* 7. 8. & 9. *die pulſus perfecte naturalis eſſet*, & functiones quæcunque in integrum reſtituerentur. Menſes etiam die nono ſupervenerunt.

Die 10. Omnia ſana, tuſſiculam antiquam ſi exceperis. Pulſus autem cum ſumma æqualitate nonnihil celerior menſium continuante fluore. Ita & 11. die.

Die 12. Menſes ceſſant. Vix ultra tuſſit. Omnes functiones bonæ; ſed celeritas modica pulſus pergit.

Die 13. aſſumto leni purgante, ejuſque abſoluta actione, neque aucta pulſus celeritas fuit, neque imminuta. Cum optima ſanitate die 14. 15. 16. ejuſdem celeritatis pulſus fuit, æqualis cæterum, fortis, plenus.

Die 17. Dimitti petivit, ne in famulatum, quem proſequi geſtiebat, alia ſufficeretur. Suaſi aliquantiſper

ma-

maneret, donec pulſus ad naturalem, quo 7. 8. & 9. die fuerat, ſtatum rediret. Noluit. Receſſit. Ancillares auſpicata labores, laſſitudine & inappetentia laborare cepit, & adveſperaſcente die ſequente, morbi 18vo, Febris recidiva, priore multo vehementior, atque diuturnior, eam prehendit: unde die 19. in Noſocomium iterum delata eſt.

Die 1. 2. & 3. Recidivæ febris pulſus aut ſubdurus, aut durus, ſemper magnus, æqualis, celer: die 4to. pulſus celer & inæqualis ſic, ut ictus unus, fortis, magnusque, dein tres debiles admodum pulſus perciperentur, tandem aut remiſſio, aut intermiſſio; una cum univerſi & pectoris & ventris pulſatione, æſtuque ardente. Die 5. ſex primum horis nunc remittebat pulſus, nunc intermittebat: deinde ſæpius de die intermittebat non raro

ad

ad ſingulos quinque ictus. Prodiere hoc die nonnulli Vermes cucurbitini per alvum.

Die 6. Recidivæ pulſus ſubdurus, fortis, celer, rhytmo inæqualis, haud ultra nec remittens, nec intermittens. Aliæ iterum Teniæ portiones alvo reddebantur.

Die 7. Pulſus minus celer, rhytmo inordinato inæqualis; veſpere minoris adhuc celeritatis fuit, & æqualis.

Die 8. pulſus æqualis, ſed mane veſpereque celerior. Nocte vero, inchoato jam nono die, ſepties alvum reddidit; in tertia autem alvo & cucurbitinos complures Vermes, & ipſam una cum ſuo Filo Teniam. Portio major, cui Filum, ſeu Caput, adeſt, Ulnarum Viennenſium duarum cum dimidia eſt.

Die

Die 9. Pulſus bonus, ſola pauca celeritate peccans. Ita & 10. & 11. 12. 13. 14. die. Sed his ſex diebus Calor 102. 103. graduum fuit. Quod ideo notatum velim, quod neque tempore prioris febris vigentis unquam ad 100. gradum calor conſcenderit, neque tempore cruditatis augmentique recidivæ febris graduum 100. ſuperaverit. Ergo in majore attritu, minus; in attritu minore, plus adfuit caloris. In exemplo priore cum pulſu $\frac{1}{2}$ tardiore, aut calor naturalis adfuit, aut naturali major. Alterque ſeniculorum *Cl. Morgagni* ut cum rariſſimo pulſu friguerat olim, ita poſtmodum calorem cum pulſuum tarditate æque ſervavit, quam noſter juvenis. Cogunt me hæc concluſionem, toties ex aliis obſervatis factam, repetere, Attritum ſcilicet neque ſolum, neque perpetuum, caloris eſſe genito-

rem,

rem, ſed longe alias ejuſdem exiſtere in corpore humano cauſas.

Die 15. Pulſus tota die celer, ſubdurus, æqualis valde. Cum pulſu eodem manente Calor mane 98. veſpere 105. gr. Die 16. pulſus minus celer tota die. Calor mane 101. veſpere 100. gr.

Die critico 17. totius morbi 35. Pulſus mane celer admodum, die minus; bonus cæterum & æqualis. Calor in maxima pulſus celeritate grad. 101. fuit. Poſt meridiem alvo reddita ſunt corpuſcula, quæ *Cl. Hernſchwandius* Teniarum excrementa vocat.

Die 18. Recidivæ pauca pulſuum celeritas, cum minore calore; die 19. pulſus admodum celer cum nonnullo augmento caloris; die 20. cum pulſu valde celeri minor calor; die 21. valde celer pulſus, cum calore corporis naturali.

Die-

Diebus 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. Pulſus æqualis, plenus, naturaliter mollis, ſed celerrimus : ſic ut ad horologium ſæpe ſive unius, ſive duorum, quatuor, ſex minutorum ſpatio exploratus, ſingulo minuto primo 120. ictus daret; duplo proinde, quam in ſanitate plures. Calor totis hiſce diebus inconſtans, nunc parum, nunc multum, excedit naturalem.

Diebus 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. Pulſus ſingulo minuto primo, quacunque diei hora, ictus 120. 122. 123. dedit; calore totis hiſce diebus naturalem parum admodum excedente.

Die 38. pulſus 100. modo ictus dedit in jacente corpore, in ſedente vero 106. 108. quacumque exploraretur hora, eoſdem ictus habuit. Calor ut heri.

Die 39. Micavit arteria 90ies duntaxat jacenti; ſedenti vero aliquanto crebrius. Calor idem. Die 40. Pulſus, & Calor iidem, qui heſterni.

Die 41. Cum calore tota die naturali pulſus iterum celerrimus, nonnunquam minoris per momenta celeritatis, at vero mox æque celer. Sic & die 42. & 43.

Profecto agitabat animum meum hæc celeritas pulſuum, præcipue cum feminæ primum reconvaleſcenti, pulſus naturalis per omnia exiſtens, deinde celerior abſque manifeſta cauſa redditus, demum hanc gravem Recidivam inſequentem habuiſſet. Metu itaque aut Recidivæ novæ, aut aliorum malorum; cum functiones in integrum fere omnes reſtitutæ eſſent, dedi ipſi Corticem Peruvianum die Recidivæ 30. in diem 43. uſque. Cum vero ſub ejuſdem uſu & liberali, &

protracto, Pulſus celeritate demum augeretur potius, quam diminueretur, ab eodem hoc 43. die cepi deſiſtere.

Die 44. Recidivæ, die 62. totius morbi, Pulſus æque celer, Calor hominis naturaliter calentis 96. grad.

Die 45. Pulſus hodie 105ies in minuto primo ſaliit, cumque eodem minus celeri calor aliquanto major.

Die 46. inſolita quædam obſervavimus. Calor tempore matutino erat 98. grad. Pulſus tunc cepit dextro in carpo, quam in ſiniſtro, frequentior eſſe: ita ut *nonies* utroque in carpo exploratus, in ſiniſtro vix 95. ictum tranſcenderet; in dextro autem minuti ſpatio ad 110. 115. ictum perveniret. De dolore brachii dextri ſæpius, nunc vero acerbius, conquerebatur: celeriorne pulſus inde? Sed horis 8½ elapſis, pulſus *utriuſque manus* velox ita, ut

ut minuti primi ſpatio 140. 150. imo nonnunquam ultra 160. pulſationes haberet.

At vero tunc quoque inæqualitas obſervari ſumma cepta eſt. Sex, ſeptem, & fortes ictus, & lenti, & æquales, verbo, maxime ſani, & naturales, primo percipiebantur; ſubſequebantur vero nunc 50, alio tempore 70. alio etiam plus quam 100. & debiliores, & rapidiſſimæ pulſationes.

Cepi plus timere ægrotanti, præcipue cum caput, quod fere ſanæ ſibi ſæpius hebeſcere dixerat, nunc multo conquereretur hebetius. Unde ex brachio lævo ſanguinem detraxi; principio detractionis pulſus fortior percipiebatur: eductis autem octo propemodum unciis, debiliorem percipiens, foramen claudi juſſi. Sanguis illico cruſtam flavam craſſamque formabat.

bat. Et mox a Miſſione ſanguinis, & quatuor poſt eam elapſis horis, calor auctus ad 101. gradum erat.

Die 47. Calor quidem 101. graduum, pulſus vero paulo minus celer, iterumque autem in dextro, quam in ſiniſtro brachio, frequentior. Hæc mane. Poſt meridiem vero denuo creberrimus pulſus, fortisque idem, ac plenus, cum capitis ingenti hebetudine. Quamobrem iteravi V. S. unc. x. Cruſta inflammatoria extemplo formabatur. Exinde ut hoc, & die 48. & 49. minores pulſuum ictus, gradusque caloris.

Die 50. jam tardior, jam frequentior, veſpere creber admodum, pulſus; non auctus tamen cum pulſus frequentia calor.

Die 51. Explorabam illi pulſum mox evigilanti, jacentique deinde pluries, nec niſi pluſculo celeriorem

na-

naturali deprehendi; ſedenti autem ſive in lecto, ſive in ſede commoda, longe celeriorem, imo celeriorem heſterno: non id a debilitate ſane, nam perbelle ſe hoc die habebat.

Die 52. Non pulſus, ſed pulſus celeritas erat inæqualis, ut quæ una hora vix celerior naturali, alia hora 90ies, alia iterum 100ies micaret. Functionibus omnibus bonis, cum partem pulli toſti ardenter petiviſſet, egoque conceſſiſſem, pulſum neutiquam deprehendi poſtmodum mutatum. Nendo, garriendo, ambulando, tempus fallit. Noctes bonas tranſigit abſque paregoricis.

Diebus 53. 54. 55. 56. calor fere naturalis fuit, cum pulſu ſemper quidem celeri, aſt inconſtanter; nonnunquam 90. aut 100. aut 105. 110. ictus habens.

Menſes autem a 10mo morbi die deficiunt. Bona cæterum adeo ejus valetudo fuit, ut proprios voluerit repetere Lares. Suaſi, ut ſæpius rediret, qui ſe haberet monſtratura. Abivit die 13. Auguſti.

Rediit Auguſti 18. die, bono appetitu gaudens, alvoque quotidiana, & viribus: tuſſim antiquam, ac raram, teſtabatur ſe pati, flatusque moleſtos. Plures per aliquot minuta explorantes ſedenti, ſtantique, pulſum, ictus 115. numeravimus. Cum illam ſpaſmodici torquerent affectus, menſesque adhuc deeſſent, dedi illi pilulas ex Gummi ammoniaco, Aſa fœtida, & Balſamo peruviano, confectas.

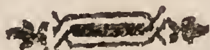
24. Aug. Bene habuit ſpaſmis exceptis, quam ob rem pilulis addidi caſtoreum. Pulſus 125. ictus habet.

25. Sept. Pulſationes 100. 102. in minuto primo deprehendimus. 2. Oct.

pul-

pulſationes 90. 9. Oct. ictus 120. Emmennagoga dedi; quid hæc effecerint, quidque agat illa, cum non redierit, ignoramus.

Hiſtoriam igitur ſingularis hujus, mirandique pulſus, uſque ad 156. diem dedi, cum omnibus, quæ vigente eodem maxime notanda eſſent. Capite autem ſequente hac ipſa hiſtoria plurimum indigebimus ad alia probanda. Interim haud diſplicebit protractior hujus enarratio, eoquod Pathologia in pulſuum aliis quibuscunque vitiis enarrandis & multa, & prolixa, in auctæ præter morem, præterque febrem, celeritatis exemplis proferendis, perquam parca eſt.

CAPUT III.

DE RECENTIORUM SCRIPTORUM CIRCA PULSUM OBSERVATIONIBUS.

§. I. Solani *de pulsu doctrina traditur, quam* Nihellus *restrinxit, quam nonnisi raro, imperfecteque confirmari, Medici* Batavo *in aere testantur: si quando quid simile observetur, an non casu, ut in exemplo* Hildani? *Nec* Austriaco *in aere respondit eventus.* §. II. *Clariss.* Bordeus *partim admisit* Solaniana, *partim castigavit, partim rejecit, & novum observationum codicem constans, Pulsum primo in superiorem & inferiorem divisit, iterumque in plures subdivisit utrumque.* §. III. *De* Bordeuanis *sententia Deputatorum* Fac. Med. Par. *& Ill.* Halleri. *Introductio ad mea experimenta.* §. IV. *Experimentum primum in Juvene cap. II. pag. Febre acuta, lentissimo cum pulsu laborante.* §. V. *Examen alterum productum in febre ex acu-*

ta

ta decidente ad 156. diem. §. VI. *Examen tertium in septuagenariæ acuta febre.* §. VII. *Examen quartum in femina 26. annorum.* §. VIII. *Examen quintum in Juvene.* §. IX. *Conclusio ex prægressis. Primo, casus in quibus aliquem locum observata nova habere viderentur, ita rari sunt, ut fortuito obtigisse videantur: secundo, casus e contrario numerosissimi sunt, in quibus, Novæ doctrinæ phænomenis obtinentibus, aut nulli motus critici observati fuerint, aut indicatis plane contrarii. Longe plures, prorsumque aliæ, pulsuum Modificationes habentur, quam aut* Solanus *refert, aut* Bordeus, *eæque etiam citra ullam criseos indicationem.* §. X. *Non videntur ullo in Climate, Regioneve, Novæ leges locum aut habere, aut habere posse.*

§. I. Devenimus demum ad Recentiorum de Pulsu observationes, quas examinare sedulo oportet, ut liquido constet, an & quousque

que, Medica de Pulſibus doctrina inde emendata, illuſtrataque fuerit.

Franciſcus Solano de Luque, *Antequeræ* in *Hiſpania* Medicus, ſuas de Pulſu obſervationes, annorum 30. tempore collectas, idiomate Hiſpanico publica luce donaverat, anno hujus ſæculi trigeſimo & ſeptimo, titulo *Lapidis Lydii Apollinis*. Compendium hujus Libri, latino ſermone adornatum, *Exp.* Viro *Jacobo Nihel*, Anglo Medico, *Gadibus* tunc temporis degenti, debemus; qui lecto *Solani* libro, *Antequeram*, trium dierum itinere, profectus, & cum ipſo *Solano* frequenter converſandi, & duorum menſium ſpatio Facta cuncta examinandi, pernoſcendique, habuerit facultatem. *Gades* reverſus in occaſione qualibet, inque Noſocomiis præcipue, & rerum experimenta fideliter cepit, & diligenter adnotavit. Plurium præterea ſive ipſo-

ipſorum ægrorum, eorumve Neceſſariorum, *Solaniana* confirmantium, teſtimonia, ore, literisque aſſequutus, libellum anno 1741. compoſuit haud contemnendi uſus. Hunc vero, cum anglico ſermone conſcriptus eſſet, paucioribus proinde proficuus, *Exp. Noortwyck*, præclarus apud *Leydenſes* Medicus, Latio donavit, edidítque anno 1746. Gallice autem edidit *Pariſiis* anno 1748. *Exp. De la Virotte.*

Porro notabat *Solanus* Pulſum *Dicrotum*, ſeu in una veluti pulſatione bis ferientem, tanquam hæmorrhagiæ Narium prodromum: *Inciduum* autem, qui ſudorem criticum; Intermittentem vero, qui criticam Diarrhœam, præſagirent.

Ita enim apud *Nibellum Solanus*: *Pulſus Dicrotus Antiquorum*, inquit, *qui Latinis pulſus bis feriens, certum indicium eſt futuræ Hæmorrhagiæ criticæ per Naſum.*

Pul-

Pulſus intermittens certum indicium eſt futuræ Diarrhœæ criticæ; tuncque tandem portendit mortem, cum robur ad perſiciendam Criſin requiſitum deficit.

Tenſio Arteriæ, pulſui intermittenti conjuncta, certum eſt Vomitus critici, Diarrhœæ ſuperaddendi, indicium.

Mollities Arteriæ intermiſſioni conjuncta, certum eſt indicium criſis per Urinam cum Diarrhœa.

Critici ſudoris pulſus eſt inæqualis, in una, duabus, tribus, quatuorve ſucceſſivis pulſationibus, tam altitudine, quam vigore, ſupra alias diaſtoles inſurgentis. Inciduum hunc pulſum vocat. Pulſus hic inciduus cum arteriæ mollitie certum indicium eſt futuri ſudoris critici: unica vice pulſum inciduum durum invenit, idque ante Icterum criticum.

Quo omnia hæc ſingula ſibi ſubſequuntur proximiora, eo indicatam

cri-

crisin, singula suam, denunciant propiorem.

Egregius *Nihel* ubique *Solani* observata laudans, ea ingenuitate est, ut fateatur *Solaniana* in multis castiganda, atque restringenda esse, propria se praxi esse edoctum: In inciduum Pulsum necdum se incidisse unquam: *Solanum*, jam annosiorem, id confessum fuisse, quod se ipsæ hæ regulæ nonnunquam decepissent: tandem Medicorum, *Solani* Encomiastarum, nonnullos fuisse, qui quandam haud raro fallaciam his regulis subesse ultro conquererentur.

Hispana tellus, victus, aerque; Hispanorum temperies, & idiosyncrasia, num ejusmodi pulsuum in morbis causæ existant, aliorum esto judicium. *Batavo* in aere, in quo Praxin undeviginti annos exercui, & in quo annos octo in *Solanianorum* veritatem

se-

ſedulus inquiſivi, (mecum autem plures, & ſeniores me, & expertiores,) non potui hanc ejus experientiam practicam confirmare. Neque videtur confirmare eandem potuiſſe candidus *Solani* Interpres & Editor, clarus Vir *Noortwykius*, qui, ut præfatur, ab audito harum Obſervationum rumore, ſemel invenerit Pulſum irregulariter intermittentem, & ſubſequentem ter liquidam alvum: ſemelque in febre continua remittente, primarum Viarum ſordibus nata, Pulſum ad ſingulam pulſationem Dicrotum; poſtque deprehendiſſe, quod ſequente nocte *Quatuor vel Quinque non magnæ* guttæ ſanguinis in indumento cervicali conſpicerentur, una cum Vertigine: hac incipiente majorem narium hæmorrhagiam futuram cum exſpectaſſet, non quidem hanc, ſed alvum ſequenti nocte ſepties eſſe redditam,

ditam, ſe intellexiſſe: die iterum ſubſequente, ad pulſum manifeſtius dicrotum, decem duntaxat guttas ſanguinis naribus extillaſſe, ſeptiesque iterum redditam alvum, dum rediret, percepiſſe: ex eoque die diſparuiſſe dicrotum pulſum.

Etenim ſecundum *Solanum*; Pulſus hic, Primo, debuiſſet ipſo pene momento, non paucas parvas guttulas, ſed narium hæmorhagiam profuſam, ſtitiſſe præſentem. Secundo, Dicroto pulſui debuiſſet pulſus crebro, fortiterque Intermittens, eſſe conjunctus. Tertio fefellit pulſus, quod hæmorrhagiam narium ingentem tam certo præſagiens, eidem alvinas, quas non præſagierat, ſubſtituerit excretiones. Quarto Pulſus, adeo manifeſtus ingentis, ſubitæque Narium hæmorrhagiæ index; nil niſi pauciſſimum narium ſtillicidium, profecto non criticum,

cum, verum potius irriti Naturæ conaminis indicium, produxit. Quinto demum, *Nibel pag. II. No. 4. Frequenti observatione detexit Solanus*, ait, *quodsi in Hæmorrhagia narium Colorem pallide rubrum exhibuerit cruor, paucaque copia fluxerit, ægri tunc lente reconvalescant. Atqui* & pallidus hic prodiit, & paucus cruor: & nihilominus adfuit subita salus; idque per crisin minime indicatam.

Amicus *Cl. Noortwykii* Medicus historiam cum illo communicavit hominis, quem, post tres Tertianæ febris paroxysmos, ingentes prehenderent anxietates. Invenit hic pulsum inciduum, sic, ut sex septemve pulsationibus adscendentibus cresceret, moxque iterum a septimo vel octavo ictu inchoans, novam sex, septemve, adscendentium pulsationum gradationem faceret, & sic porro. Sudor in-

se-

ſequente nocte profuſiſſimus ſequitur. Pulſus ſequenti mane non inciduus, ejuſmodi denuo veſpere redditus, nocte ſudorem, morbum perfecte judicantem, intulit. Et alia vice Amicus ille ſudorem ejuſmodi cum pulſu obſervaverat.

Notamus denuo quid inſolitum hic contigiſſe in Regulis *Solani*; nunquam enim ille inciduum ſuum Pulſum in Intermittentibus febribus ſe deprehendiſſe, teſtatur.

2do. Neque *Solanus*, neque omnes, qui *Solanianas* leges extenderunt, de quibus mox, invenerunt unquam ultra 3. vel 4. rariſſime 5. adſcendentes in pulſu ſudoris pulſationes; hic vero Medicus ſex, ſeptemve.

Ut autem paucis ad has tres quatuorve obſervationes in genere reſpondeam, animadverto non modo illas fuiſſe *Solanianis* contrarias, ſed ipſam

Solani doctrinam aliunde plurimum infirmantes. *Nibelli* enim Libellus ab anno 1741. lucem viderat, attentionemque excitaverat Practicorum. *Ill. Præses* noster *Nibelli* operis in altero Commentariorum Tomo anno 1745. edito, bis meminerat. Anno 1746. Latinum hoc idem opus *Cl. Noortwykius* edens, hæc ipsa Observata in Præfatione communicavit. Cum ergo duo Medici, multa praxi celebres, tempore notabiliore, vix quatuor exempla pulsuum, a *Solano* descriptorum, eaque adhuc multum a *Solanianis* discrepantia, observare potuerint; idque in re, in qua multas omnino observationes, utpote quotidie fere hinc inde obvias, colligere & potuissent, & debuissent; rem saltem *Batavo* in aere rarissimam esse, jure merito concludere videor.

Ca-

Caſune potius pauca hæc, minime vero ex Naturæ lege, contigere? Fere crederem. *Fabricius Hildanus* obſervaverat in Poëta laureato, quarto Peſtis die, pulſum, non modo ut in Peſte ſolet, exiguum, verum etiam intermittentem, & nocte inſequente criticam Diarrhœam, ſic, ut & vires inſurgerent, & ſequenti die pulſus aliquantum in ſtatum rediret naturalem, & convaleſceret æger. Cum *Solanianis* hoc exemplum multum conveniebat, ſed caſu tantum contigiſſe *Hildano* viſum eſt, hoc aſſerenti, quod neque intermittens ejuſmodi pulſus, neque ejuſmodi Diarrhœa, ſalutares cuiquam in peſte illa fuiſſent. *Cent.* 6. *Obſ.* 20.

Ab anno 1754. *Viennæ* ad medicinam docendam admotus, & privatos meos in uſus, & Diſcipulorum in gratiam, uſumque, repetivi pluries

hujus doctrinæ tentamen; verum casu unum alterumve, aut forte tertium, *Solanianis* simile exemplum; ut plurimum vero aut pulsus tales criticos nullos, aut erroneos, ut post latius explicabo, deprehendimus: a biennio novas *Cl. Bordeu* observationes partim solus, partim Auditorum corona cinctus, sedulo examinavi, quæ *Solanianis* superstructæ legibus, has saltem confirmare debuissent. Quid autem ex diuturno hoc, laboriosoque examine didicerimus, nunc totum dabo.

§. II. Anno 1756. clarissimus Vir *Theophilus Bordeu*, Medicæ Facultatis *Parisiensis & Monspeliensis* Doctor, anonymum Tractatum edidit, cui Titulus: *Recherches sur les Pouls par rapport aux crises.* Hoc vero, quem vivimus, anno, Librum eundem, plurimum auctum, præfixo nomine, una cum Tractatu olim *de Crisibus* scripto, denuo

nuo edidit *Parisiis*, in duobus in octavo Tomis.

Solani obſervationes celeber hic Autor legerat, examinaverat, erronea quædam, alia multum defectuoſa, omnia numero admodum pauca, invenerat : aſſerit autem nobis ſeſe & ante Solanianæ doctrinæ notitiem, & poſt illam, longe plures mirabilioresque Pulſuum modificationes detexiſſe, & Antiquos, & ipſum *Solanum* latentes, quas in ſuo tractatu communicat, exemplisque 173. ſtatuminare, probare, ac demonſtrare annititur.

Pulſum primo dividit in *Pulſum irritationis*, & *Pulſum criticum*. Pulſum irritationis eum vocat, qui initio, augmentoque morborum, percipitur; contractus, frequens, concentratus, ſat durus: Pulſum criticum dicit dilatatum eſſe, & liberum, ſeu expedi-

tum (*developpé*) duritieque carentem, & extentum.

Hunc criticum pulſum deinde divisit in *Superiorem Inferioremque*: superiorem eum appellat, quæ partium ſupra Diaphragma ſitarum Criſin denotet; inferiorem, quæ futuram partium, infra diaphragma poſitarum, prænuntiet Criſin.

Superiorem hunc pulſum cognoſci, ait, *Reduplicatione quadam accelerata in pulſationibus Arteriæ.* Reduplicatio hæc, ſeu caracter ejus eſſentialis nihil aliud eſſe videtur, quam pulſatio unica, diviſa in duo tempora, ſeu in duas pulſationes, intervalla vario tempore admittens, diuturniora, breviora; tardiora, frequentiora; ſecundum diverſum aut Naturæ, aut Morbi, gradum. . . . Superior ergo pulſus aliud nihil eſt, quam Dilatatio Arteriæ, quæ unico temporis momento fieri

de-

debuiſſet, jam vero in duobus temporibus, ſeu ſenſibilibus conatibus duobus, fit, & quæ contractioni naturali Arteriæ ſuccedit.

Facile capimus hic Pulſum Dicrotum Veterum, ſeu bis ferientem, intelligi, quem *Solanus* certum futuræ narium hæmorrhagiæ indicium eſſe ſtatuit; *Bordeus* vero non, niſi poſt trinam diviſionem, quarum unica duntaxat hanc hæmorrhagiam deſignet. Pulſum ſcilicet hunc *Superiorem* in *Pectoralem*, *Gutturalem*, &, ſive *Naſalem*, ſive *Capitalem*, dividit.

Pectoralem pulſum illum vocat, qui mollis eſt, qui plenus, qui dilatatus, cujusque pulſationes æquales ſunt, quarum Pulſationum in ſingula quædam veluti Undulatio, ſcilicet Arteriæ in duplici vice dilatatio, percipitur.

Gutturalem pulſum appellat eum, qui Caracterem pulſus *ſuperioris*, for-

titudinis nempe, & reduplicationis, habeat; ſed qui tamen minus & mollis, & plenus; ſæpe & frequentior, *Pectorali* ſit. Videtur inter mox deſcriptum *Pectoralem*, moxque deſcribundum *Naſalem*, veluti intermedius eſſe.

Naſalem pulſum eum definit eſſe, qui, ut Gutturalis reduplicat, eodem vero & plenior eſt, & durior, pluſque Vis, celeritatiſque, habet. Porro poſteriorem hunc, indicium futuræ Narium Hæmorrhagiæ; alterum, excretionis Gutturalium Glandularum; primum autem excretionis Pectoris eſſe. Atque hæc de pulſibus ſuperioribus, alio pulſu non turbatis, ſed ſua in ſpecie ſimplicibus.

Sequitur *inferior pulſus*. Talis hic deſcribitur, ut pulſationes habeat inæquales inter ſe, intervallaque inæqualia; intervalla, inquam, adeo non-

nonnunquam notabilia, ut veras forment intermiſſiones, prout ſpecies inferioris pulſus eſt, & prout hæc eadem ſpecies plus minus manifeſta eſt. Sat crebro quoque deprehenditur quidam Arteriæ Saltus. Saltus porro ille multum confert ad inferiorem pulſum accurate cognoſcendum. Nunquam hic pulſus ita evolutus eſt, non ita aut mollis, aut æqualis, quam pulſus ſuperior; unde inexperti eum inter, irritationisque pulſum, facile deciperentur.

Pulſus hic inferior, ſic definitus, dividitur 1mo in *Stomachalem*, 2do in *Inteſtinalem*, 3tio in *Uterinum*, 4to in *Hepaticum*, 5to in *Hæmorrhoidalem*, 6to in *Renalem*, ſeu *Urinarium*, 7mo in *Sudatorium*.

Pulſus ſtomachalis eſt quorumcunque pulſuum Criticorum omnium minime evolutus, omniumque inferio-

 rum

rum pulſuum minime æqualis. Obrigeſcere Arteria ſub digito videtur, tremereque, nec raro ſatis ſaltans. Pulſationes ejus & frequentes ſunt, & intervallorum ſat æqualium.

Pulſus *Inteſtinalis Criticus* ſtomachali multo eſt evolutior, ictusque ſat fortes habet, ac veluti rotundatos, præcipueque, ſeu vires conſideraveris, ſeu intervalla, inæquales; id quod diſtinctu facile eſt, cum fere perpetuo, poſt duos tresve & æquales ſatis, & ſatis elatos ictus, duo tresve appareant, qui & minus evoluti, & magis cum prompti, tum adducti, ac veluti ſubintrantes. Unde ſpecies cujuſdam veluti ſaltus naſcitur, ſive exploſionis Arteriæ, plus minus regularis. Irregularitatibus ejuſdem pulſus conſociant ſeſe ſæpe admodum notabiles Intermiſſiones. Nunquam hic pulſus adeo aut plenus, aut evolutus

eſt,

eſt, quam pulſus ſuperior. Atque adeo parum ſervat fixum intermiſſionis ordinem, ut potius ex perturbato ordine manifeſtus fiat.

Pulſus *Uterinus* pulſu naturali & elatior conſuevit eſſe, & evolutior: habet autem ictus inæquales; habet & reduplicationes, inconſtantiores quidem, infrequentiores, pauloque obſcuriores, quam habet naſalis pulſus, attamen ſat conſpicuas.

Pulſus *Hepaticus* talis eſt, ut poſt ſtomachalem nullus adeo concentratus ſit. Citra duritiem atque rigiditatem inæqualis eſt; & eo quidem genere inæqualitatis, ut binæ ternæve pulſationes, inter ſeſe inæquales, binis ternisve ictibus, perfecte æqualibus, iique ſæpe perfecte naturalibus, ſuccedant.

Pulſus *Hæmorrhoidalis* pulſuum more inferiorum inæqualis eſt, genere

au-

autem ſibi proprio inæqualitatis. Parum inter ſeſe conveniunt ratione virium ejus ictus, minusque adhuc ratione intercapedinum. Ictus hi, ſi minus inæquales quandoque ſunt, videntur fere ſemper quid habere de pulſu irritationis: nonnunquam tamen & ictus nonnulli dilatatiores ſunt, minuſque manifeſta Vaſis contractio. Ictus porro hoſce ictus dilatatiores, iique reduplicati cito inſequuntur; quo autem ordine hæ mutationes fiant, paucis dabo.

Tribus quatuorve pulſibus, concentratis utcumque, vivis, rigidis, fereque æqualibus, duo tresve ſuccedunt paulo dilatatiores, rotundati quaſi, ac minus æquales ictus: Tres quatuorve ſequentes pulſus reduplicant, ſeu dicroti ſunt. Habent porro omnes illæ diverſæ pulſationes id inter ſe commune, ut veluti tremant

ſatis

ſatis conſtanter, pluſque frequentiæ, conſtrictioniſque, quam pulſus inferiores omnes, habeant.

Exp. Le Camus ut novum pulſus hæmorrhoidalis ſignum hoc dedit, quod Hæmorrhoidibus ſubjectorum pulſus ea fortiore digitorum compreſſione, qua in aliis hominibus pulſus haud ultra perciperetur, ſemper deprehendatur. Plagiarium autem *Camuſium* alii rati, dant clariſſimo *Michel* Inventi gloriam.

Pergit *Cl. Bordeu*: Sentitur, ut ita dicam, ſpecies profunditatis pulſus, quæ profunditas cum pulſuum tremula agitatione conjuncta, notam maxime characteriſticam format, qua ab uterino pulſu hæmorrhoidalis diſcriminetur: hic enim illo minus dilatatus eſt. Porro, neque hic, neque ille, intermittit unquam: quodſi intermittat pulſus hæmorrhoidalis,

Diar-

Diarrhœa hæmorrhoidalem fluxum concomitatur.

Pulſus *Urinarius*, ſeu *Renalis*, cum Inteſtinali, ratione inæqualitatis multum convenit; hoc vero præ Inteſtinali habet, quod in ipſa ſua inæqualitate ordinatus ſit. Pulſus quippe urinarius habet plures ictus, alios aliis minores, ſicque diminuentes, ut ſub digito veluti evaneſcant: eodemque hoc ordine de tempore in tempus redeunt: pulſationes vero inter hos mox expoſitos intermediæ & evolutiores ſunt, & ſatis æquales, & nonnihil ſalientes. Sic ut inverſus ordo hujus pulſus ſit, ratione pulſus ſudatorii, qui nunc ſequitur.

Pulſus *Sudatorius criticus*. Quando pulſus plenus eſt, mollisque, & evolutus, & fortis; quando his modificationibus id genus inæqualitatis ſe adjungit, in quo ſupra ictus ordinarios

rios ictus alii extollunt ſeſe, augendoque pergunt ad extremum ictum, qui & dilatatione, & ſimul mollitudine, utraque evidentiore, quam in cæteris ictibus, manifeſtatur, ſemper ſudor criticus eſt expectandus.

Hæc nunc pulſuum ſimplicium deſcriptio, quam totam ἀυτολεξεὶ, ni fallor, ex Autore clariſſimo retuli, minuſque latine hinc inde reddidi, ne vim dictionis Gallicanæ, ut v. g. *aſſez grand*, *aſſez fort*, *&c.* non infirmarem; unde verſio mea verbo *ſatis*, ſimilibusque, pluſculum ſcatet.

Monemur autem a clariſſimo Autore pulſus criticos raro aut eſſe, aut manere, ſimplices: contingere enim vel ut v. g. ſuperiorum pulſuum unus alterque, imo ut omnes tres mutuo coeant, & confundantur; vel ut unus ſuperiorum cum uno alterove inferiorum coeat, vel ut duo, tres, quatuor, aut

aut inter ſeſe, aut cum uno alterove ſuperiorum, commiſceantur. Diſtinctionis quidem, faciundæque ex tanta confuſione Prognoſeos, laborem multum, ingentemque adeſſe difficultatem: eum vero, qui tunc animum ad illum pulſum advertat, qui & conſtantior ſit, & cæteris prævalentior, cum prædicendi, tum ex prædictione medicandi, veram normam nanciſci.

§. III. Atque hæc Summa eſt doctrinæ novæ clariſſimorum Virorum *Bordeu*, *Michel*, *Le Camus*, *Menuret*, *&c.* quam amplexi plures, ſequutique ſunt; alii quam plurimi aut rejecerunt, aut maturiori examini commendarunt. Clariſſimi Viri; Facultatis Medicæ *Pariſienſis*, ad hoc examen deputati, retulerunt inclytæ Facultati: *Ab aliquod retro annis notitiem Pulſuum originem novis dediſſe Inquiſitionibus, quæ plus minus ſyſtematicæ eſſent, & obſcuræ, &*

pa-

parum ſæpe utiles, aptæque omnino, quæ Medicum in rebus agendis retardarent. Mem. ſur divers ſujets de la Medicine.

Ill. Vir *A. Haller*, poſtquam in *El. Ph. Tom. 2. pag.* 272. quædam ex Tractatu *Cl. Bordeu* recenſuiſſet, *Verum plura*, inquit, *repetere omitto; cum Autor anonymus Solani ædificio manifeſto ſuum, ſed ornatius & amplius ſuperſtruxerit : id autem ſtructuræ genus experimentorum iteratione oporteat aut ſtare, aut everti; quorum utrumque otium & opportunitatem, & liberum imprimis a præjudicata opinione animum poſcunt.* Perilluſtri huic Autori, ad ſimilia indaganda ſolertiſſimo, novæ doctrinæ necdum conſtitiſſe veritatem, ex verbis ejus, pag. ibid. 257. relatis colligimus: *Ad debilitatem pertinet, ſi quid ſerii eſt in Franciſci Solani prædictione, qui a pulſu intermittente inſtantem Diarrhœam præſagiri docuit.*

Halleriano ſane conſilio æquius nihil, nihil tutius eſt. *Nihil æquius* eſt, quam animo ſincero ea examinare, quæ in DEI miſericordiſſimi, mentes Medicorum in humanarum calamitatum ſolamen illuſtrantis, laudem; quæque in Autoris, improbo labore Artem amplificantis, exiſtimationem, honoremque, cedere queant: *nihil etiam tutius eſt.* Quid enim juvat citra debitum examen vel id admittere, & amplecti, quod erroneam, quod falſam, quod turpem, levemque fuiſſe gloriationem, ii poſtmodum demonſtraturi ſint, qui rem introſpexerint nobis penitius; vel ea & condemnaſſe, & rejeciſſe, quæ æquiores nobis, patientioresque Medici, & vera eſſe, & utilia, deprehendent? Neque enim qui aut erronea admittunt, aut vera rejiciunt, fucum poterunt Poſteritati facere: ſerius, ocyus, nos vel malitia,

tia, vel ignorantia, ſive erronea admiſiſſe, ſive utilia repuliſſe, ſeri clamabunt Nepotes.

Hoc porro animo DEUM teſtor me, ut in cæteris, ita & in hac quæſtione egiſſe, eandemque toties a 20. retro annis ad incudem revocaſſe, ne qua aut negligentia, aut mentis præoccupatio, me a lumine privaret Veritatis: cumque novorum inventorum participem me facere oporteat ſtudioſam Juventutem, hinc eiſdem ſæpius, maxime autem hoc ultimo elapſo anno Academico, me ad ægrorum lectulos cum *Solani*, tum *Bordeui*, placita prælegiſſe, ut, refricata memoria, ſic mecum pulſum explorarent, quo demum vel an hæc ipſa veriſſima eſſent, vel an veri ſaltem quid haberent, mecum in ſingulis detegerent, docerenturque, ægrotis. Ejuſmodi examen, continuo repetitum, ani-

mos acuit, atque ad pulſum exacte explorandum, ejuſdemque varietates notandas, egregie aptavit. Accedunt & juniores Medici, qui, quo firmiores, exercitatioresque, in Practicis ſe reddant, Practicas meas Exercitationes ſolent frequentare. Conveniunt quoque eo extranei Medici juniores, qui, antequam ſeſe ad exercitium Artis admoveant, plures *Europæ* Univerſitates, laudabiliſſimo profecto inſtituto, frequentant, ut accuratiore rerum cognitione, quæ aliis atque aliis in Academiis, aut aliter, aut accuratius, aut longe extentius, pertractantur, ſeſe præſtent in exercenda praxi promptiores. Cohorte tam eleganti ſtipatus, teſtibus tam idoneis circumdatus, hoc pulſuum examen inſtitui, perfeci: ſic ut aliquando integram horam lectionis illi unice impenderim. Quod autem fidem conciliare majorem

rem

rem obſervatis meis debet, aſſidua parvi mei Noſocomii frequentatio eſt; ita ut a Conſultationibus, aut ab Univerſitate redux, quater, ſexies, octies, ab hora ſexta matutina ad veſpertinam decimam, ægrotos inviſam, idque ibidem & diſcam, & digeram, quod cogitem caris proponere Auditoribus.

Hæc præfatus, laborioſi noſtri examinis nonnulla ſpecimina proferre juvat.

§. IV. Capite proxime ſuperiore attuli duo ex pluribus exempla pulſuum, ea, qua dixi, ſedulitate exploratorum, una cum phænomenis motus, excretionisque humorum. In horum priore ægro, cujus tardiſſimos pulſus in acuta, eaque inflammatoria febre notavimus, unico modo die, qui quartus morbi fuit, Pulſum rhytmo temporeque inæqualem, cæteris

vero diebus invenimus æquabiliſſimum. Igitur die quarto cepit jam morbus larga tranſpiratione, urinisque judicari. Juxta novam Doctrinam, Pulſus, urinarum criticarum prænuncius, gradatim decreſcit, nonnullamque habet pulſui Inteſtinali ſimilem inæqualitatem. Defuit in ægro noſtro hæc gradatim decreſcens inæqualitas.

Pulſus ſudoris critici gradatim aſcendit; neque hic hanc ſcanſilem eorum legem ulla ratione advertimus.

Sed ex *Bordeuanis* in noſtro ægro compoſitus ex eo ſudoris, eoque urinæ, pulſus eſſe debuit; in hac tamen pulſuum compoſitione, quantamcunque attentionem adhibuerimus, nihil ordinati invenire potuimus.

Die 5. cum pulſu æquabili, tardoque, ſudor vere criticus prodiit, urinaque critica. At compoſitio pulſuum,

quæ

quæ hic manifeſtior, quam die 4. adeſſe debuiſſet, penitus defuit.

Die 6. & 7. ſola urina critica prodiit. Loco pulſus diminuentis ſcanſionis, ac pulſus, inteſtinalis more inæqualis, nihil fuit noſtri hominis pulſu æqualius; ſic ut neque inæqualitatem ſcanſilem, neque inteſtinalem habens, novas eluſerit obſervationes.

Sed ſecundi Capitis ſecundæ ægræ Obſervationes, dierum nempe 156. notabiliores ſunt, eæque jam referendæ.

Juvencula hæc neutiquam habuit in ſui cruditate morbi pulſum *Cl. Bordeu irritationis* dictum, ſeu *contractum*, *frequentem*, *ſat durum*; verum plenum, fortem, celerem, æqualem. Contractum pulſum, compreſſumque, haud raro in cruditate Acutorum adeſſe, & Medico ejus ignaro ſpecie pulſus debilioris, ut jam *Sydenham* ſerio monuit, impo-

nere poſſe, inficias non eo; adeſſe autem ſic, ut inde omnino definiendus ſit, vel ideo nego, quod ſæpiſſime haud compreſſum, contractumque eundem, ſed magnum, plenum, ac liberum, & nos, & paſſim omnes, deprehendamus.

Aderat die morbi 3. tribus in urinis hypoſtaſis bona, coctionis media in cruditate ſignum; Tuſſis ac ſputa fere cruda; ad noctem ſudor bonus, ac levans. Pulſus æqualiter deſcendentis cum pulſus inteſtinalis inæqualitate, qui urinoſus; pulſusque æqualiter cum mollitudine conſcendentis, qui ſudatorius eſt; conflictus, & confuſio, animadverti debuiſſent, propter excretionum naturam: at vero pulſus tota die fuit æqualis, celer, liber, plenus.

Die morbi 4. quid ſputi comparuit paulo craſſius, hinc inde exhibens

bens inchoamenta coctionis: urinæ hypoſtaticæ omnes: alvus cocta, ſpontanea, copioſa. Pulſum gradatim minuentem, leviter inæqualem, qui Pulſus urinarius; pulſum inæqualem intermittentemque, qui Alvinus eſt, obſervare hic oportuiſſet: Pulſum tamen ſemper æqualem, non durum, fortem, celerem deprehendimus.

Die 5. in paucis ſputis coctionis niſus. Sedimen cunctæ urinæ formarunt. Pulſus urinarii, pectoralisque, excretionum conditione, expectanda commiſtio fuiſſet; pulſus ſcilicet per gradus deſcendens, cum pulſus inteſtinalis inæqualitate, pulſusque reduplicans: at vero præter modicam celeritatem, pulſus tota die naturalis fuit.

Die 6. ſputa copioſiora, mucoſa, puriformia; cocta alvus; urinæ Sanorum ſimiles. Oportuiſſet commiſtum

pulſum adfuiſſe, ex inteſtinali, *qui fere perpetuo poſt duos, tresve, & æquales ſatis, & ſatis elatos ictus, deinde duos, tresve habet minus evolutos, magiſque tum promptos, tum adductos, ac veluti ſubintrantes, frequenterque intermittentes*: & ex pectorali, *qui & mollis eſt, & plenus, & dilatatus, cujusque pulſationes æquales ſunt, quarum in ſingula quædam veluti undulatio, aut reduplicatio percipitur.* Pulſus autem ut heri fuit.

Die 7. cum urinarum cruditate, ſputa & alvus ſimilia heſternis. Pro pulſu inteſtinali & pectorali, pulſus qualis heri, & hodie fuit.

Die 8. cum Alvo ſepties naturali, pulſus nec minimam paſſus mutationem eſt, ac præter paucam celeritatem naturalis manſit.

Die 9. Urinæ iis ſanorum ſimiles. Tuſſis paulo & fortior & acrior, cum ſemicoctis Sputis: Cocta alvus. Cata-

tamenia. Qam compoſitus pulſus hoc die expectandus non fuiſſet! Nec compoſitus duntaxat, ſed & compoſitione ſic turbatus, ut haud niſi rerum gnarus interſtinguere, *Cl^mo. Bordeu* monente, poſſet. Pulſus uterinus hic prioribus adponitur, qui pulſu naturali & elatior conſuevit eſſe & evolutior: *habet autem inæquales ictus, habet & reduplicationes*: Complicationem igitur pulſus inteſtinalis, pectoralis, atque uterini, hic deprehendere; & cum pulſus reduplicans, ſeu dicrotus, & in pectorali, & in uterino ſit, dominari hunc præ cæteris oportuit. Aſt horum nihil. Die integro pulſus maxime naturalis fuit.

Die 10. largiores ante meridiem menſes, poſt meridiem parciores. Alvus naturalis. Pulſus neque inteſtinalis, neque uterinus, ſed præter celeritatis tantillum perfecte ſanus.

Die

Die 11. Menſes parum adhuc fluunt. Spontanea alvus. Pulſus ſimilis heſterno.

Reſtitutis functionibus omnibus in integrum una celeritate peccare continuavit Pulſus.

Recidiva, Cap. 2. deſcripta, nunc examinanda eſt.

Primo Recidivæ die cum febre acuta, priore longe graviore, ſummam minitante inflammationem, pulſus conſuetæ cruditatis fuit, magnus, & fortis, & celer, minime autem durus: igitur non fuit, qualem in cruditate *Cl. Bordeu* deſcribit, contractus, compreſſus, frequens, ſat durus.

2da Recidivæ die pauca excreatio, Alvi tormina cum ejuſdem quaterna, eaque cocta, exoneratione. Partim coctæ urinæ, partim hypoſtaticæ. Sudor. Debuiſſet quadruplex pulſuum fuiſſe complicatio, pectoralis, inteſtina-

nalis, renalis, ſudatorii; inteſtinalis autem & renalis pulſus cæteris ſuperiores. Pulſus autem ſubdurus fuit, celer, admodum æqualis.

3. Recidivæ die Tuſſicula frequens cum fere crudis ſputis, paucis. Terna Alvus. Hypoſtaſis urinæ. Sudor continuus, isque quidem univerſus, faciei autem præprimis. Quadruplicis compoſitionis pulſus, heri deſcriptus, adeſſe & hodie debuiſſet: qui tamen & durus fuit, & plenus, & fortis, & æqualis.

4. Rec. die Reſpiratio peſſima, anxietatesque. Tormina alvi. Vultus ſudans; oppreſſi pulmonis, cordisque, teſtis. Alvi dejectio. Urinæ ex jumentoſis cito hypoſtaticæ. Hic & irritationis pulſus, & inteſtinalis, & urinoſus, deprehendendi potiſſimum fuiſſent. Pulſus vero hoc die inæqualis fuit, remittens, intermittens-

tensque ſic, ut unicus fortis ictus, magnusque, mox tres debiles admodum, perciperentur; tum vel remiſſio, vel intermiſſio ſequeretur; idemque repeteret ictuum ordo. Pulſum perfecte talem neque *Solanus* deſcripſit, neque *Bordeus*.

5. Recid. die. Alvus cum Cucurbitinorum Vermium motu & excretione. Pulſus primum omni modo inæqualis, remittens, intermittens; deinde fere æqualis; poſtmodum intermiſſio notabilis poſt quemlibet quartum ictum; exinde denuo fortior, tardiorque quam heri; tandem celerior, minusque fortis, cum leviore inæqualitate, intermiſſioneque longe rariſſima. Hunc pulſum vermium indicare motum non ex Recentiorum dogmate, verum a remota Antiquitate, propriaque experientia, ſic edocti ſumus, ut ſæpe Vermium ejuſmodi

di pulſus ſit, ſæpe etiam minime; ut docebunt ſequentia.

6. die Rec. medio, inchoante die critico 24. totius morbi, leve naris dextræ ſtillicidium; frequens tuſſis; alvus, cum Teniæ portionibus; urinæ partim jumentoſæ, partim criticæ; frequens ſudor, multusque. Hic pulſus naſalis dicrotus; hîc dicrotus pectoralis, mollis plenus dilatatus, præter reduplicationem æqualis; hîc inteſtinalis, inæqualis, remittens, intermittensve; hîc quoque renalis gradatim deſcendens, & demum ſudatorius gradatim ſcandens, mollisque, debuiſſent adeſſe, mirumque præ omnium confuſione pulſum, ſolis erudītiſſimis digitis, ſi vera perhibentur, diſcriminandum, exhibere tangentibus; dominante nihilominus dicroto, duplicem quippe ob cauſam præſente.

In-

Interea pulsus nihil horum exhibuit. Et subdurus fuit, & fortis, & celer, nihilque reduplicans, rhytmo inæqualis duntaxat.

Die 7. Rec. Sputa quædam cocta. Urinæ tardius hypostaticæ. Sudor copiosus, diuturnus, universus. Debuisset pulsus esse pectoralis, dicrotus scilicet in singula pulsatione, mollis, plenus, dilatatus, & cum sua reduplicatione æqualis. Debuissetque & cum pulsu inciduo, gradatim adscendente, & cum renali gradatim descendente, esse conjunctus; attamen non obstante rerum, sibi maxime contrariarum, mutua confusione, ab Adeptis interstinguendus. Nos autem nihil ejusmodi, sed pulsum magis minusque celerem, naturaliter mollem, rythmo inæqualem, deprehendimus.

Die Rec. 8. pulsus maxime notandus fuit. Per octavi diei partem mediam

diam posteriorem, prioremque Noni mediam partem, Respiratio parva erat; Alvus excreta duodecies, cruda, coctaque, cum octava autem alvo Tenia suo cum filo emissa est; sudor ingens, atque diuturnus. Interea excepta quadam pulsus ad vesperas inæqualitate, fuit is semper adeo æqualis, ut, quantamcunque diligentiam adhiberemus, illum absolute æqualem pronunciare cogeremur. Celeritas non semper æqualis erat. Profecto pulsus duo, vario quidem modo, distinctissime tamen, notabiliterque inæquales, debuissent adesse.

Die Recid. 9. Sputa subcocta, tormina ventris sine alvo, urinæ turbidæ, sudor. Iterum pro pulsu pectorali, intestinali, renali, & inciduo, habuimus tota die æquabilissimum pulsum, fortemque, ac naturaliter mol-

mollem; sola aliqua celeritate peccantem.

Die 10. Tussis laboriosa cum paucis sputis coctis; cocta, eaque frequens, alvus; urinæ crudæ; sudor non levans. Hic cum præcedentibus pulsibus quatuor, pulsus iritationis conjunctus esse debuisset: verum quinque horum pulsuum ne unicus quidem aderat; e contrario fuit hodiernus pulsus exemplar æqualitatis, & modica tantummodo, eaque inconstanti, celeritate peccans.

Die 11. Vomitus, alvus, sudor, cum pulsu æquali, fere per omnia naturali.

Die 12. Alvus copiosa, subcocta; urina crudior; sudor: pulsus, excepta pauca celeritate naturalis, æqualis.

Die 13. Anagoge major; Alvus subcocta, coctave, jam in diem duodecimum; urina pro parte cocta; sudor.

dor. Loco pulſus dicroti, inæqualis, intermittentis, deſcendentis gradatim, gradatimque adſcendentis, atque mollis, habuimus ſemper æquabiliſſimum, ac præter modicam celeritatem ſaniſſimum pulſum.

Die 14. cum pulſu celeri quidem admodum, æquali tamen, terna ſemicocta alvus, & urinæ hypoſtaticæ.

Die Recidivæ 15. alvus quinquies reddita, & hypoſtatica urina. Pulſus inteſtinalis ſcilicet inæqualis, remittens, intermittensve; pulſus renalis gradatim diminuens, atque mollis, adeſſe debuiſſent: verum adfuit ſubdurus hodie, & celer, & perfectiſſimæ æqualitatis.

Die 16. Cum pulſu modice celeri, ſummeque æquali, Alvus ter & decies reddita eſt, & urinarum aliæ jumentoſæ perſtitere, tarde aliæ depoſuere.

Die 17. Excretio pectoralis dicrotum pulsum poscebat; Alvus reddita sexies, cum Teniæ excrementis, inæqualem, intermittentem; Urina, gradatim descendentem. Fuit tamen mane admodum, de die minus, celer pulsus; cætera bonus, æqualis.

Die 18. cum alvo quaterna & urinarum una hypostatica, arenosa, altera crudiore; æqualis pulsus fuit, naturali paulo celerior.

Die 19. idem fere, ut & seq. usque ad 26.

Die 27. idem, nisi quod frequentior tussis sit, sputo quidem pauco, at frequentiore screatu. Loco pulsus dicroti, intermittentis, ac per gradus descendentis, habuimus admodum celerem pulsum, bonum autem, & æqualem.

Die 28. Quædam expectoratio. Vomitus. Alvus semicocta sexies. Urina

rina cruda. Loco pulſus & dicroti, & intermittentis, & irritationis, pulſus fuit celer admodum, & æqualis. Similiter & ſequentibus 29. 30. 31. diebus.

Die 32. Stillicidium ſanguinis ex læva nare. Ter alvus. Pro pulſu naſali, & inteſtinali, habuimus pulſum cum celeritate æquabiliſſimum.

Die 33. Vomitu, & hæmorrhagia narium exceptis, ſimiles priorum dierum fuere obſervationes, uſque ad diem 45.

Die 46. Recidivæ medio elapſo, inchoante die critico 64. totius morbi, pulſus conſtanter 95. ictus ſiniſtro in brachio; ictus 115. in dextro, dabat in minuto primo. Horis octo vel novem exinde elapſis, numerabantur utroque in pulſu ictus 140. 150. imo & 160. in repetitis ſæpe per varia minuta experimentis. Notavimusque

tunc inæqualitatem tantam, ut primo pulſationes & fortes, & lentæ, & æquales ſex, ſeptemve adeſſent, quas mox 50. 70. 100. pulſationes debiliores, rapidiſſimæque, ſubſequerentur: iterumque poſt pulſationes ſex, ſeptemve illas fortes, lentas, æquales, numeroſæ illæ rapidiſſimæque adverterentur: hoc ita plurium horarum ſpatio. Hujuſmodi pulſum nec *Solanus*, nec clari in *Gallia* Viri, unquam obſervarunt. Cruditas apparebat in ſanguine miſſo, augmentoque caloris.

Atque ita morbum, ut capite 2do conſtitit, ad diem 156. proſequuti, nunquam ad varios excretorios motus ejuſmodi pulſus percepimus, cujuſmodi Novæ doctrinæ Autores & deprehendiſſe ſe arbitrantur, & ſcriptis conſignarunt: præterea eoſdem tales deprehendimus, abſque ullo motu cri-

critico, crisive, contingente. Magis hoc evincet exemplum sequens.

Suscepimus in Nosocomium, die 19. Aprilis currentis anni, septuagenariam ancillam, tam violenta laborantem Peripneumonia, ut, posthabita senectute, sexies oportuerit ipsi venam tundi. Pulsum toto in morbo, ad XI. diem usque plenum, fortem, celerem valde, nonnunquam subdurum, deprehendimus, nunquam vero inæqualem; licet a die 7. ad 11. urina, ac sputis judicata, sudoribusque, fuerit.

Elapsa autem media die *undecima*, pulsus ex forti, magno, frequentique & celeri, hunc in modum mutabatur:

Primo ictus erat magnus, plenus, fortis. Hunc excipiebant duo, tresve, pulsus celeres, parvi, debiles. Postque hos intermissio ejusmodi, ut

eo tempore tres tales parvi pulſus facile potuiſſent intercurrere. Repetebat ictus fortis, magnus, plenus: ſequutosque pro more tres debiles, excipiebat Intermiſſio. Magnus autem ille pulſus tale temporis intervallum poſt ſe habebat, ut, ſi continuaſſet, lentus fuiſſet appellandus.

Explorato ſic per horæ quadrantem pulſu dextro, ſiniſtrum carpum, alii poſt alios, prehendimus. Porro in hocce nullus omnino magnus pulſus, verum parvus & inæqualis, cum intermiſſione.

Elapſis 15. minutis primis, idem ſiniſter pulſus, horæ exploratus quadrante, unicum duntaxat fortem magnumque ictum habuit, reliquos omnes debiles, & inæquales, cum intermiſſione. Ter, quater, adhuc repetito examine, pulſus perſeveravit talis eſſe, qualem utroque in brachio

de-

deſcripſi: elapſo autem quadrihorio, cepit pulſus ſiniſter celer modo, ſed æqualis, eſſe; dexter autem idem, qui prior, erat.

Die 12. morbi mane ac veſpere, inæqualitate pulſus alter erat alteri ſimilis; & hoc quidem ordine inæqualitatis: Ictus magni, fortes, pleni, æquales, non celeres, tres, quatuor, ſex, decem, viginti, aliquando & triginta, percipiebantur; deinde tres, quatuor, quinque, parvi, debiles, inæquales, celeres; poſt hoſce vel intermiſſio, vel remiſſio, vel neutra, ita ut ſine intermiſſione, remiſſioneve, ictus magni redirent. Hic, inquam, pulſuum mane ac veſpere modus erat; die cæterum tota bonus, æqualiſque erat pulſus, unica peccans frequentia.

Die 13. Morbi pulſus ſic tota quidem die fuit, ut heri mane ac veſpere.

Die 14. Pulſus toto quidem die inæqualis, modo autem admodum variante. Uno tempore ictus fortis unicus, & unicus debilis: alio unicus fortis, & 2. 3. 4. debiles; debiles autem inter ſe cum tempore tum rhytmo inæquales. Alia hora pulſus 3. 4. 5. fortes, pleni, magni, æquales, & mox parvi plures, inæquales omni modo. Plerumque inter ultimum parvum, primumque magnum, intermiſſio obſervabatur unius, aliquando & duorum pulſuum, rarius pro intermiſſione remiſſio erat. Nonnunquam tempora dabantur, ut 10. 20. 50. 100. 115. ictus & fortes perciperentur, & lenti, & propemodum æquales, priuſquam enarratæ ſequerentur inæqualitates. Erantque debiles pulſus ſemper celeres; fortes plerumque naturaliter lenti. Et accidebat, ut poſt fortem pulſum remiſ-

missio observaretur. Inter ictus fortes aliquoties intercessit, qui cum forti *dicrotus* dicendus esset. Pluries dormienti feminæ pulsum exploravimus, num fors alius esset, curiosi; minime vero, nisi rarissime, ordinatiorem, quam eidem vigilanti, deprehendimus.

Quod autem notari præcipue velim, pulcerrima functionum omnium, cum hoc pulsu, Restitutio est, omniumque criticarum excretionum absentia; pauca sputa cocta, rarioremque urinarum hypostasin, quam ante hunc pulsum frequentiorem observaveramus, si exceperitis. Perseveravitque idem ille pulsus, in 22. usque diem, quando sana, & robusta, Nosocomio, me reluctante, valedixit.

Plures Medicinæ studiosi, qui in *Aureo monte*, ubi famula est, habitant, ejusque sæpe pulsum explorant, pul-

sum

ſum & inæqualem, & intermittentem perpetuo eſſe teſtantur, idque in hunc uſque diem.

Itaque 1mo Pulſus & ſuperior fuit, & duplici modo inferior, citra evacuationem criticam; ſaltem non aliam, eamque longe pauciorem, quam olim ante XI. diem cum æquali admodum pulſu, obſervaveramus.

2do Cum abnormi ejuſmodi pulſu perſeverante, febris cum omnibus ſuis ſymptomatibus emendatio, & ceſſatio, viriumque in integrum reſtitutio, obſervatæ ſunt.

3^{tio} Pulſus in cruditate æqualis; ad criſim fere perfectam factus intermittens, atque inæqualis, ſicque permanens, ſimillimus pulſui Mercatoris, deſcripto pag. 40. ubi de naturaliter Intermittente agebatur.

§. VII. Addiderim & aliam Hiſtoriam. Die 7. Nov. proxime elapſi, ducta

ducta ad nos mulier eſt, 26. annorum, maritata, Febris ſuæ acutæ die tertio. Huic die illo ſubdurus pulſus, fortis, celer, & æqualis, morbi cum augmento. Diei quarti principio pulſus fortis, celerior, major, plenior, ſubdurus, tempore inæqualis ſic, ut ictus complures perciperentur omnino æquales, ſequerentur mox plures alii, rhytmo quidem æquales, prioribus vero celeriores: repeterentque ictus multi minus celeres, & ordine eodem plures multo celeriores. Porro & celeriores erant rhytmo, temporeque, æquales inter ſeſe; & minus celeres pariter. Atque hæc omnia morbi cum incremento. Hujuſmodi necdum recentiores meminere Scriptores. Horis quatuor exin elapſis, pulſus omni modo æqualis erat, unica peccans crebritate. Tranſactis denuo horis decem, pulſus celer fuit, & ple-

nus

nus, & æqualis tempore; rhytmo autem inæqualis ſic, ut pulſus unicus, isque fortis, & unicus debilior; tempore ſibi admodum æquales, alternarent perpetuo. Hic profecto Dicrotus non fuit, cum Dicrotus ſuos ictus ambos tam celeres edat, ut pro una diaſtole habeatur; illi vero notabilem oſtenderent inter ſingulos ictus contractionem. Eſtque ob id alius omnino a Dicroto pulſus, Recentioribus Scriptoribus priore haud minus ignotus.

Uterque autem hic ægrotantis noſtræ pulſus, in Cruditatis augmento, variaſque inter Venæ ſectiones perceptus, nequaquam Irritationis ille, Cruditatisque pulſus fuit, qualis a Viris clariſſimis deſcribitur, qualisque ſæpiſſime a cruditate longe abeſſe deprehenditur.

Cum

Cum principio 5. diei æqualis esse pulsus cepit: & quamvis ad undecimam usque diem magnitudine, duritie, ac celeritate mutaretur, nunquam tamen ultra inæqualis fuit; modo aliquantillam, vix perceptibilem, raroque observabilem excipias, die finiente septimo, ceptoque octavo, inæqualitatem: quibus nihilominus diebus, & Dicrotus debuisset esse propter narium Hæmorrhagiam, quæ unciæ unius pondere die septimo, quæ pondere unciarum trium die nono, contigit; & Intestinalis, Renalisque, ob criticas tum alvos, tum urinas.

Ab undecimo ad quartum decimum diem pulsus sanissimus fuit.

A die vero 14. intermittere pulsus cepit, remittereque, & habere ictus nonnunquam 5. vel 6. nonnunquam 20. 30. 40. & ultra, fortes, plenosque & æquales; deinde debiliores,

atque

atque inæquales, aliquoties ſic decreſcentes, ut ictus aut tertius aut quartus, quintusve, vix ultra perciperetur; ſæpius autem citra decrementum inæquales erant.

Atque hunc in modum femina pulſum poſt Criſin habuit, cum functionum omnium reſtitutione, uſque ad diei 20. principium, quo proprios repetere lares voluit. Ita ut quivis facile per ſe perſpiciat, quæcunque a claris Viris ſigna ex pulſu petantur, ea iterum hac in ægra ſic fefelliſſe, ut & ante Criſin, ſub eaque, deeſſent; & poſt eandem, redditamque ſanitatem, manifeſto, abunde, conſtanterque, perciperentur.

Nunquid ut præcedentis, ita & hujus feminæ pulſus, hoc a Natura haberet? An id potius tribuendum foret latenti Nervorum Diatheſi, a morbo genitæ, & necdum perfecte ſa-

ſanatæ? Ut ſic a motu majore, a chylo copioſiore, quodammodo irritarentur Nervi, hancque pulſuum generarent inconſtantiam; eodem pene modo, quo *Cl. Morgagni* pulſuum celeritatem, in reconvaleſcentibus ſæpe notabilem, ſimilibus cauſis tribuere videtur? Rediit hæc femina, ſexto die poſt ſuum e Noſocomio egreſſum, de Odontalgia a dente carioſo conquerens; pulſum autem eundem, quam antea, habens.

§. VIII. Sub idem tempus hominem ſuſcepimus, fabrum lignarium, qui optima valetudine perpetuo gaudens, febre ephemera nunc laborabat. Sanitatem ilico adeptus, per dies autem quatuor in Noſocomio adhuc moratus, pulſum habuit lentum ita, ut brevi a febre numerarentur ictus 50. 51. tempore minuti primi; quo vero a febre remotior erat, eo lentio-

rem: ſic ut ultimo, quo aderat, die, ictus 40. 41. duntaxat perciperentur. Hic autem pulſus erat ejus jacentis: ſedentis vero, ſtantisque, decem & ultra ictus plures facile dabantur. Perpetuo autem eo in pulſu lento duo celeres, poſt ſingulos aut 10. aut 20. aut plures etiam ictus, percipiebantur, ad Dicrotum, ſecundum *Cl. Bordeu*, referendi. Verum quantumvis perpetuus ille Dicrotus omnibus adeſſet diebus, nulla excretio critica prodiit, utpote nec neceſſaria, nec poſſibilis, materie morboſa non exiſtente. Examen decies & ultra diebus ſingulis, ut in omnibus ægris fit, repetitum fuit, idemque inventum ſemper.

§. IX. Si opus eſſet, *Quingentorum, & ultra, ægrorum Diariis*, exacte omnia, quæ ad Pulſum, cæteraque pertinent, notantibus; & quæ

mox

mox retuli, confirmare poſſem, & præterea probare ſequentia.

1mo Non paucos morbos acutos exiſtere, quibus præter celeritatis, duritieique variationem, nulla notabilis pulſuum mutatio accidat, ſive cruditatis tempora, ſive coctionis, criſeoſque, ſpectaveris.

2do Acutos dari, in quibus novæ pulſuum hiſtoriæ obſerventur: eo rarius tamen ea ſignificantes, quæ earum Autores velint, quo crebrius vel nullam habeant evacuationem ſubſequam, vel indicatæ prorſus contrariam: raros vero ita eſſe caſuum ab Autoribus illis memoratorum eventus, ut nihil minus, quam practicam condere regulam poſſint. Quid, quod ipſis hiſce Autoribus idem videatur? Omnes enim, ut *Nihel*, *Bordeu*, *Menuret*, novam ſuam doctrinam ſtatuminare ſatagunt teſtimoniis *Wieri*, &

Prosperi Alpini, qui in morbis desperatis pulsum intermittentem, ceu Diarrhoeæ, & criticæ, & præter omnium expectationem salutaris, deprehendêre præsagium. Profecto quod duobus abhinc sæculis *Wierus*, quod sesqui abhinc sæculo *Prosper Alpinus*, semel observaverint, & tanquam plane insolitum, imo, ut *Alpini* verbis loquar, ut monstrosum, notaverint; viri, inquam, in rebus examinandis & adnotandis haud minus accurati, quam seduli; qui si frequenter similia observassent, ea non ut rarissima, saltem semel a Natura moniti, & in similia intenti, enarrare potuissent; annon inde Autores novarum rerum suam potius sententiam refelli, quam firmari videant? Et qui ex illis, post præclari *Morgagni* operis editionem, scripserunt, prioribus & hunc Autorem addere potuissent, qui, ut pag. 34. retuli,

tuli, unicum ejuſmodi ſimilem caſum expertus, haud minus quam *Proſper Alpinus*, & *Wierus*, ſummam ejusdem nos docuit raritatem.

4to Dico varias pulſuum modificationes longe numeroſiores iis, quarum novi Autores meminerint, obſervari; ſed in diagnoſi, atque prognoſi, æque, quam illas, quas ipſi retulerint, eſſe elingues. Quarundam & capite priore, & hocce, memini; alias dabo.

Anno 1767. 16. Nov. inſuetum pulſuum ordinem in puella obſervavimus. Generoſæ Dominæ hæc a cubiculis, acuta febre corripitur, principioque alterius diei venam tunditur; vix autem ſex unciis effuſis cruoris, in animi deliquium cadit, & iterato quidem; dumque eo die finiente induitur veſtibus, Noſocomium Geſtatorio inferenda, demum linquitur animo. Necdum finito

penitus morbi ſecundo die, aut ſaltem vix tertio inchoato, Confluentium itaque in morem, prodire vidimus Variolas, quæ nihilominus diſcretæ fuere, nonnullis in plagis cohærentes. Pulcre prodierunt; & ægra bene habente, papulæ ſuperiores jam exaruerant, quando die ab eruptione nona pulſum mirabilem obſervabamus. Fuerat ille ab ipſa eruptione vix febrilis, optimusque omni nota. Octavo autem eruptionis die, fortis eouſque, plenus, æqualis, celeritate naturalis, inæqualis reddi rhytmo, temporeque, cepit, neque pejorante morbo, neque papulis ſupervenientibus novis. Sed die 9no cum optime valeret, jamque duas cum dimidia horas veſpere dormiret, contigit, ut poſt ſextam veſpertinam ægros inviſens, pulſum huic explorarem dormienti, ut ipſi pluries, ut aliis ſæpe, explorare ſoleo.

leo. Interea oculos aperit illa, & in nos, ſubridens, & tranquilla, convertit. Ab hoc momento pulſus compreſſus & conſtrictus fuit per intervalla, idque longiore tempore; valde inæqualis tempore ac rhytmo, celerior per intercapedines, tardiorque; intermittens dein ſpatio integri ictus; deinde pulſus plures & magni, & æquales; quibus ſucceſſere parvi & inæquales ſic, ut gradatim diminuentes in quarto pulſu pene evaneſcerent. Has porro modificationes ſæpe repetiverunt, diuque continuarunt. Interim neque hoc die, neque in ſequentibus, neque in Variolis ſiccantibus, quid ſiniſtri contigit, & in conſuetis corporis excretionibus ne vel minima quidem aut depravatio contigit, aut mutatio. Pulſus igitur adeo novus fuit, ut in recens deſcriptis non deprehendatur illius per omnia ſimilis.

Neque in iisdem reperiri pulſus eſt, quem anno 1767. in femina acute laborante percepimus; ſic ut quatuor vel quinque ictus gradatim deſcenderent, totidemque gradatim adſcenderent, & tempore notabiliore gradationem hanc æquabiliſſimam perpetuarent.

Non meminerunt Pulſus, quem elapſi proxime Auguſti die 5. & ſequentibus, notavimus in femina, quæ ſex dies Dyſenteriam, febris expers, perpeſſa, in acutam febrem inciderat, una cum Dyſenteria pridie ceſſantem, quam in Noſocomium inferretur. Ictus primum boni aliquot, & naturales erant: celeres ictus ſequebantur tres, quatuor, decreſcendo per gradus ſic, ut vix percipiundus quartus eſſet: ſequebatur tunc aſphyxia & pulſus integri, & ſeſqui alterius pulſus tempore. Repetebant ſuos deinde

ictus

ictus illæ pulſationes priores boni naturales, ſequebantur celeres &c.

Aliqua ex parte invenimus hic Hepaticum Claris Viris dictum pulſum, excepta inæqualitate gradationis, prætervisa illis, nobis obſervata. Verum enim vero nihil vitii in Hepate animadvertendum fuit, neque ejuſdem obſervata criſis eſt. Quid, quod pridie, quam ad nos duceretur, ſolutus ſic morbus eſſet, ut nos in illa nullam unquam febrim deprehenderimus?

Quin etiam æquali ordine inteſtinalem pulſum deprehendimus, propter remiſſionem intermiſſionemque: verum aliæ, quam naturales excretiones alvinæ, affuere nunquam. Evanueruntque quivis iſti pulſus intra 24. horarum ſpatium in corpore non febrili, ſed pulcre reconvaleſcente, citra vel minimam evacuationem, quæ

pulſuum variis reſponderet modificationibus.

Sub finem vero, antequam evaneſcerent, Pulſus, quem forſan Dicroton appellabunt, ſe cum omnibus hiſce modificationibus intermiſcebat. Duo ſcilicet ictus celerrimi, ſic autem disjuncti, ut inter eoſdem perfecta perciperetur ſyſtole; inter ictus vero illos, tardiores alii, æqualesque deprehendebantur. Si ergo Dicrotus ejuſmodi pulſus vocandus eſt, acceſſerat jam tertius pulſus, cujuſdam ſanguineæ evacuationis prænuntius; ſin minus, ſaltem evacuationis muci, gutturis, aut ſputorum pulmonis; quarum tamen omnium nulla apparuit.

Eſt hac occaſione quid in tranſitu monendum. Tres hi pulſus non fuere inter ſe commiſti, atque confuſi, ut Novæ doctrinæ ſcriptores ſuos va-

rios

rios pulſus eſſe ajunt; monentes propterea interſtingui eoſdem, niſi ab exercitatiſſimis, poſſe. Quum igitur noſtri tres veluti pulſus eum ordinem ſervarent, ut priorem ſequens, ſequentem poſterior exciperet, normamque perpetuo repeterent eandem, clare evincitur pulſum talem necdum ab illis aut obſervatum, aut notatum fuiſſe.

Aliquid tamen noſtræ feminæ contigit, quod ad hunc pulſum novi Autores referunt. Poſtquam enim pulſus pro parte Hepaticus, pulſusque Inteſtinalis, tertio exinde die, citra vel minimam evacuationem *relativam*, diſparuiſſent, ſolus pulſus naturalis cum rariore Dicroto ſuperfuit. Die quarto duos ictus celeriores mox duo & aliquoties tres, debiliores ſubſequebantur, ordine ſic decreſcentes, ut ultimus vix eſſet percipiundus. Hic no-

notam aliquam habemus uterini pulſus, qui & reduplicationem habet, & inæqualitatem; haud tamen inæqualitatem regularem: cum jam hic adeſſet regularis inæqualitas, ea profecto non fuit inæqualitas uterini, ſed renalis pulſus: fatendumque eſt, hoc ipſo die duas cum hypoſtaſi urinas prodiiſſe.

Quinto die poſt bonam noctem pulſus ſimpliciter dicrotus fuit: æqualis enim cum rariore reduplicatione erat: hocque die prodiere, qui ſpatio bimeſtri defuerant, Menſes.

Ab hoc die urina ſemper naturalis fuit, colore, odore, copia, contentis. Moneo hoc, propter id, quod ſequitur.

Cum menſes a meridie fluere cepiſſent, veſpere pulſus haud ultra Uterinus fuit, ſed perfecte naturalis, & ſanus: ſera veſpera leviſſime inæqualis.

Sexto

Sexto die, poſt bonam noctem numerantur 6. 8. 10. 12. cum æquales ictus, tum fortes. Sequuntur decreſcendi ordine ictus 3. 4. 5. ſic decreſcentes, ut ultimus debilis admodum ſit. Sequitur Aſphyxia, aut integræ, aut ſeſqui, pulſationis. Inchoant denuo ictus illi æquales, fortesque, & ordine perpetuo, atque inviolato, reliqui.

Notari meretur veſpere præcedente pulſum, aut naturalem, aut fere naturalem fuiſſe, ſine ulla reduplicatione; nocte tamen, pro feminæ more, admodum largum, die parcum, Menſium adfuiſſe fluxum. Hodie autem in deſcripto mox pulſu reduplicatio obſervatur, aſt longe rariſſima, quamvis menſes pergant.

Septimo die perſeverat pulſus ille mirus, deeſt autem dicrotus, fluente

licet

licet cruore menſtruo : & qui heri non niſi ad 4. aut 5. gradus decreſcebant ictus, ii hodie ad 6. gradum decreſcunt.

Octavo die, ceſſantibus fere Catameniis, pulſus idem, qui heri, ſed neque ita continuos illos ictus habens, neque adeo conſpicuos. Sanitati porro integræ reddita mulier, domum petiit: fruſtra me hortante, ut ad confirmandam ſanitatem adhuc octiduo, quo tempore continuare experimenta potuiſſemus, in Noſocomio maneret.

Quod longior in hiſce referendis fuerim, æqui bonique conſulent Lectores mei benevoli, ut qui modo monſtrare anniſus fuerim, ſi quid in hiſce contigiſſe aliquoties viſum ſit, multa præterea, eaque mirabiliora contingere, quorum, æque quam priorum, neque cauſam aſſequi, neque

ra-

rationem, possimus: nullasque sane ex iisdem practicas condere leges oportere, quando millies ejusmodi observata sileant, prodeuntibus nihilominus, quæ morbum solvant, quæ sospitent ægrum, evacuationibus; quando etiam signa ejusmodi compareant, quæ vel nullam evacuationem, vel longe aliam, sibi habeant subsequentem: quando denique videamus Autores, qui ad unam evacuationem, v. g. mensium, longorum annorum studium admoventes, ejusmodi pulsuum modificationes non observaverint; *Mercatos* volo, *Sanctorinos*, *Freindios*, *Tellieros*, &c.

Tandem neque præteriri oportet, ratione totius corporis novæ doctrinæ, Exp. Virum *Nihel* inciduum *Solani* pulsum nunquam deprehendere potuisse: Virum clarissimum *Bordeu*, cum Sociis suis, præclaris Viris, pulsum

ſum Sudoris, cognitu difficilem, ac ſi centies illum exploraſſet, multa autoritate definientem, cognoſcereque docentem, nihilominus ingenue fateri, eſſe pulſum rariſſimum, eoquod, contra *Hippocratem*, cunctosque fere Medicos, ſtatuerit vix dari ſudorum criſes: ab iiſdem claris Viris pulſum renalem ſimplicem, veluti ex millenis propemodum obſervatis, Præceptorum more definiri, dum eundem ſimplicem pulſum adeſſe negent, & ex ejuſdem cum aliis compoſitione hunc internoſcere, interſtinguereque nullatenus queant: a *Nibello* caſtigari *Solanum*, minus accurata, nimisque generalia, illum ſtatuiſſe, docente: *Gallos* viros clariſſimos a *Solani Nibelli*que placitis, diſcedere, eaque imperfecta, defectuoſa, atque erronea habere, ſuas ipſorum obſervationes accuratiores, ſuasque veriores eſſe leges,

glo-

gloriantes: tandem hanc ipſam novam Gallorum Medicorum doctrinam ab aliis ejuſdem Gentis Medicis, viris præclariſſimis, non minus ut detrimentoſam, quam paradoxam, publice notari. Dum hæc omnia mente attenta revolvo, non modo, prioris meæ concluſionis tenax, obſervationes de pulſu novas in *Belgio*, *Auſtria*que haud obſervari dicam; verum etiam nullibi terrarum veras aut obſervari, aut obſervari poſſe, enuntiabo.

CAPUT IV.

DE DAMNO, QUOD A NEOTERICORUM DE PULSU PLACITIS MEDICINA PATITUR.

§. I. *Noxia nova doctrina eſt, quod veram Medicinam ſubvertat. Recenſentur ejuſ-*

dem Autorum argumenta de Hippocratis *Pythagoriſmo; de Contradictione ejuſdem doctrinæ; de eodem Spectatore Naturæ otioſo; de* Galeni, Celſique, *ab* Hippocrate *diſcrepantia; tandem de ſententiarum imparilitate inter ejuſdem Sectatores principes.* §. II. *Refutatur ex ipſo* Hippocrate, *quo accuſatur, Pythagoriſmus.* §. III. *Refellitur argumentum petitum ex* Galeno. §. IV. *Eodemque modo ad illud* Celſi *reſpondetur.* §. V. *Reſponſio ad 4. & 5. argumentum.* §. VI. *Defenſio* Boerhaavii, *a criminationibus Recentis Doctrinæ Autorum.* §. VII. *Contraſcriptum eorum, qui contendunt ideo duntaxat ab* Hippocrate, *Veteribusque, vetita purgantia fuiſſe in Acutis, quod carerent blandioribus; oſtenditurque, & talia illos habuiſſe. Ea de cauſa, de modis veterum ſolvendæ alvi per glandes diſſeritur; deinde per clyſmata; denique per purgantia: ac primum quidem de* Peplio, *acri quidem medicamento, ſed quod redderent præparatione mitiſſimum. Eaque occaſione plura acriora medicamenta recenſentur, quæ obtundit, hebetatque præparatio: deinde de*

λι-

λινοζώςει, cathartico blando, cujus ad purgandum Hippocrati, *Vetustioribusque, frequens usus. Veterum & emetica mitia, valde.* §. VIII. *Et sero nimis, & frustra, Recentiores quæstionem refricant,* Hippocratisne, *an aliorum, in Acutis methodus amplectenda imitandaque sit? cum toties irrevocabiliterque, decisa fuerit.*

§. I. Viri clarissimi ab inclyta Facultate Medica *Parisina* ad examinandum *Cl. Bordeu* librum delecti, eundem tanquam Praxi detrimentosum, Facultati, ut supra monui, denuntiaverunt. Vere utique, ac præclare! si praxin *Hippocraticam*, unice veram, tutamque, obscurari inde, & labefactari, difficilem Tironibus, odiosamque reddi, intellexerint: ego saltem hoc fundamento innixus, id probare conabor.

Duplicem ob causam Clarissimus *Bordeu*, tam in Libro de *Crisibus*, quam

in eo de *Pulſibus*, & quotquot in laudem Novæ doctrinæ, confirmationemque, ſcripſerint, haud negligere modo *Hippocratem*, verum etiam floccifacere, irridereque, conati ſunt: nam & propriæ ipſorum praxeos tutamen, & Novæ ſententiæ confirmatio, hoc popoſcerunt. Expendamus eorum rationes.

Primo, *Hippocratis* doctrinam vilipendunt, quod erroneæ *Pythagoriſmi* Theoriæ innixa, ſuperſtructaque ſit. Deinde *Hippocratem* eſſe ajunt, qui ſibi ubique contradicat, Autorem. Tandem illum, quod otioſus fuerit Naturæ ſpectator, vanum, inutilemque practicum eſſe; ſic ut Opera ejus titulo *Meditationis de Morte* inſignienda forent.

Secundo, *Galenum* quidem ruinam minitantem hanc doctrinam fulcire intendiſſe, petita ex Aſtronomia Theoria,

ria, ſed hoc ipſo ejus ruinam acceleraſſe.

Tertio *Celſum* doctrinæ *Hippocraticæ* incertitudinem demonſtraſſe, erroresque, & contradictiones.

Quarto, etiam ipſos Hippocraticorum Placitorum Patronos, *Sydenhamum*, *Hoffmannum*, *Boerhaavium*, & ab *Hippocrate* recedere, & inter ſeſe diſcrepare, & ſingulos ſibimet ſingulis contradicere: hincque evidenter conſtare, quam vana, quam labilis, quam precaria, infirmaque, circa præcipua Prognoſeos, ac Curationis capita, & *Hippocratis*, & totius ejuſdem Sectæ, placita ſint.

Unica reſponſione hæc omnia argumenta explodi poſſunt. Duo enim in omnibus illorum Scriptis mirabundi notamus: primo, quemadmodum altera in pagina *Hippocratem* vituperant, in altera laudant; ſic ut vitu-

peria deleat plenitudo laudis: ſecundo, quando ipſis cum multis Adverſariis dimicandum eſt, potentiſſima ex *Hippocrate* arma petunt. Utroque hoc, quibusvis inter legendum obvio, ita vim ſuorum ſophiſmorum enervant, deſtruuntque, ut alia refutatione non egeant. At vero quum ipſis demonſtrandum ſit, quod æque errent *Hippocratem* laudantes, quam vituperantes, ad ſingula capita objectionum reſpondere debeo.

§. II. Ac primo quidem nihil facilius erit, quam *Hippocratem Pythagoriſmo* purgare. Qui enim eum accuſare auſint, quod Acutorum morborum criſes determinaverit ſeptenariis, ut dierum 7. 14. 21. 27. 34. 41. aliorumque morborum criſes ſeptenario, & hebdomadum, & menſium, & annorum; eo quod in *Pythagorica ſchola* ſeptenarius numerus maxime nota-

tabilis, efficax, ſacerque haberetur; illi, quod pace illorum dixerim, non videntur *Hippocratis* volumina ſic legiſſe, ut quid ibi aut docuerit, aut rejecerit, teſtari queant. Erroremne ſeptenariorum ſapiat dies criticos poſuiſſe die 3. & 4. & 5. & 7. & 9. & 11. 14. 17. 20. 24. 27. 31. 34. 40. &c. Quam umbram Pythagorici de ſeptenario numero idoli hic vident?

Præſagi autem ejuſmodi reſponſi, *Hippocratem* in criticis diebus enumerandis, determinandisque, ita variantem conqueruntur, ut quid in iiſdem aut ſtatuas, aut neges, penitus ignores.

Profecto dum recenſio horum dierum adeo diſſimilis videtur in variis *Hippocratis* Libris, ut in *Aphoriſmorum* 2. & 4. ſectione, *Epidemiorum* Libro 1. in Libro *Prognoſticorum*, in eo *de Criſibus*, &c. hoc, quod objicitur, incautis, & in

ſtudio *Hippocratico* minus verſatis, ſic apparere poſſe, non eſt quod negem: verum ſi ipſis placuerit ea inſpicere, quæ in hanc rem, in *Tomo primo* hujus horni mei operis, ex toto *Hippocrate* collegerim, vix ultra hanc ſuam tueri ſententiam poterunt. Videbunt Librariorum, ſeu Notariorum errore contigiſſe, ut Numeri, Alphabeti Literis, inter ſeſe multum ſæpe conſimilibus, vietoque in Exemplari non raro obſoletis, expreſſi, nonniſi mendoſe admodum tranſcripti fuerint, numerorumque hoc pacto errores oborti: quam ipſam ob cauſam Græci Notarii Hebraicos codices Helleniſmo donantes, ſic numerales Hebræorum Literas tranſtulere, ut Chronologia ſacra, aliquot Centenariorum annorum augmento, a vera mundi ætate differre credatur.

Por-

Porro hanc ipſiſſimam ejus, de quo agimus, extitiſſe cauſam, clare ex eo probatur, quod *Hippocrates* in Epidemiorum Libris illos ipſos numeros ſuis criticis diebus adſcripſerit, quos ſupra enuntiavi; minime vero hos, quos quædam alia ejuſdem Opera, dictam ob cauſam, dedere erroneos.

Sed ſecundo, *Hippocrates* numeravit aliquando dies criticos bonos, unicos; nonnunquam non minus criticos dies letales, recidivosque, quam bonos; aliquoties & criticos, qui rarius, qui præter morem, inſolitis prorſum diebus contigiſſent; ut Tabella probat, quam hujus Operis Tomo primo inſerui. Evidens igitur fit, neque Pythagorica doctrina unquam aut deceptum *Hippocratem* fuiſſe, aut decepiſſe, neque in enumerandis criticis diebus a ſeſe ipſo diſcrepaſſe.

Sed de Titulo *Meditationis Mortis*, quem immortalibus Coi codicibus Viri clari geſtiunt præfigere, quid demum dicam? Quaſi tantus ille Vir in id unice operam navaſſet omnem, ut in ſui interitum Naturam tendentem obſervaret, deſcriberet! Mortes, fateor, miſerandas candidus, multasque, enarravit. Teſtes *Epidemiorum Libri* ſunt, aliique complures. At vero maluiſſentne illi ut, Sycophantarum cujuſque ſæculi more, ſuarum in curando fortunarum unice meminiſſet, infortunii omnis ſupreſſiſſet memoriam? Id ſane fruſtra a Viro exſpectaveris, qui & aliorum, & ſua, haud infortunia duntaxat, ſed alucinationes, erroresque, conſcripſerit, in Coætaneorum Pharum, ſerorumque transmiſerit Nepotum. Et quo tandem animo boni illi Viri felices Naturæ niſus, fauſtos morborum nume-

me-

meroſorum curas, quas *Libri de Morbis*, quas *Libri de Victu Acutorum*, quaſque ipſi *Epidemiorum Libri*, adeo numeroſas referunt, alto, eoque impermiſſo, ſilentio premunt? Recenſionesne in *Epidemiorum Libris* variorum morborum, populariter graſſantium, a quibus vel paucos perdiderit, vel conſervaverit omnes, mortis veram referant Meditationem? Profecto ſi Eques *Mortagne*, ſi *Petrarchà* coronatus Poëta, ſi comicus *Moliere*, & id genus alii, ejuſmodi protuliſſent, affatim riſiſſemus: quod vero ii, qui magnorum Medicorum autoritatem, ac famam ambiunt, ejuſmodi calumniarum ſe præſtent fabros, eſt profecto quod haud minus miremur, quam doleamus.

§. III. Ad alteram eorum rationem refero paucis, ut *Galenus* in ſua praxi vera ſcripſiſſe *Hippocratem*, depre-

prehendisset, ita & in Commentariis Scriptorum ejus inconcussam ostendisse, ac demonstrasse veritatem: quod vero & ex sua Peripathetica Philosophia, & ex Astrologia, multa inepta intermiscuerit, & erronea, & fere ridicula, hoc ut nihil ad *Hippocratem*, ita nihil ad nos. Refelli quidem facili negotio possent ista, verum cum, ubicunque non philosophatus, sed commentatus est, *Hippocratica* & confirmaverit egregie, & præclare illustraverit, *Galenum*, ut Medicum, nostrarum partium esse censemus; *Galenum* vero sophistam, ne curamus quidem. Quidquid enim *Hippocratis* detrectatores in illum ex *Galeno* hoc nomine proferunt, ad illum nihil pertinet; utpote contra quem ex *Galeno* inferri nihil possit, nisi quod ex eodem, ut Medico, petitum sit.

§. IV.

§. IV. Et tertio, eſt *Celſus* carus nobis, magnique faciendus autor, quod Medicinam puro nobis, ac fere *Tulliano*, nitore tradiderit, multaque & *Hippocratis* & Veterum placita, ſententiasque, conſervaverit: cum tamen Medicus nullatenus fuiſſe, neque *Hippocratis* codices omnes aut cognoviſſe, aut ſaltem intellexiſſe, videatur; id quod præ cæteris ex Pythagoriſmi criminatione patet; profecto *Celſi* opiniones neque *Hippocratis*, neque noſtra, referunt.

§. V. Argumentum quartum, & quintum, una diſcutienda ſunt. Doctrinam *Hippocratis* ob id dubiam eſſe, incertamque, concludunt, quod complures magni in Medicina Viri, experientia haud minus, quam doctrina præclari, alio modo criſium cauſas, naturamque explicuerint; *Fracaſtorius*, *Proſper Alpinus*, *Chemici Scriptores*, *Ba-*

gli-

glivius, *Barbeirac*, *Monſpelienſes*, *Sydenhamus*, *Stahlius*, *Hoffmannus*, *Boerhaavius*.

Primum in genere dico, quoſdam horum eſſe, qui quidem in Criſium Theoria aliter, atque Veteres, opinentur, ab ipſa vero Veterum praxi, ne hilum quidem recedant. *Proſperum Alpinum* volo, *Bagliviumque*, & pro parte *Sydenhamum* & *Hoffmannum*. Cum igitur Theoria quæcunque nihil praxi noceat, quæ exercitium praxeos ſartum tectumque ſervet, aſſerere ſanæ mentis nemo poteſt hujuſcemodi Theoria *Hippocratis* aſyſtematici doctrinam aut impugnatam, aut ſubverſam fuiſſe.

Secundo, quemadmodum dum de *Galeno*, atque *Celſo*, ſermo erat, dixi, ita & hic repeto, Autores quoſcunque, qui penitus diſceſſerint ex ſchola Hippocratica, nequicquam ejus, ſeu

Na-

Naturæ potius, leges, impugnare: Leges hasce ejusmodi esse, ut observatæ quondam, confirmatæ, stabilitæque ab illis, qui eadem, qua *Hippocrates* simplicitate, candore, constantia, patientiaque, Naturam ducem sequerentur, æternitatem contingant, quamdiu eadem, quæ olim fuit, quæ nunc est, Natura perstabit. Hasce leges immutabiles jam viderat *Hippocrates*, ut in fine *Prognosticorum* testatus est; siquidem & in *Delo*, Græcia temperatiore, & in *Scytia*, frigidiore Asiæ parte, & in *Lybia*, ardentissima Africæ ora, cum ipse, tum *Thessalus* & *Draco* filii, generque *Polybius*, cæterique ad observandum atque notandum missi Discipuli, easdem ubique leges Naturæ reperierint. Neque alias *Galenus* detexit, quamdiu non Philosophi egit, sed Medici partes. Has ipsas ab *Hippocrate* edocti

ii ſunt, quos vera Praxeos lumina, quos inclytæ Artis fulcra, ornamentaque, tria jam ſæcula venerantur, *Hollerios*, *Duretos*, *Jacotios*, *Ballonios*, *Foëſios*, *Gorræos*, *Proſperos Alpinos*, *Baglivios*, *Hoffmannos*, *Boerhaavios*. Medicinam ab ipſo *Boerhaavio* edoctus, eaſdemque haſce leges ſequutus, & in praxi mea *Batava*, confirmatas vidi, & in praxi *Auſtriaca* Millenis teſtibus veriſſimas eſſe demonſtravi.

Doctrina itaque, quam ſuo de ſinu genuit, gremioque Natura fovit, quam XXII. ſæcula veriſſimam clamant, ab aberrantium turba plus detrimenti non capit, quam Religionis veritas ab Heterodoxis. Quotquot in illam ſcribant, atque deblaterent multi, æque inconcuſſa ſubſiſtit. Tantummodo ejuſmodi Cerebelli deliramenta Gentis humanæ nos docent, & deplorandam in amore veri, ſimpli-

plicisque, inconſtantiam, & eam connatam ipſis arrogantiam, qua Majorum inventis minime contenti, proprii ingenii partu innoteſcere, celebrarique geſtiunt.

§. VI. Eſt autem de magno *Boerhaavio* hic quid addendum. Viri immortalis in ſchola enutritus, ejuſque ab ore olim pendens, Manibus ejuſdem debeo indignæ criminationis propulſationem.

Scripſerat Boerhaavius Inſt. §. 930. *Materia morbi eouſque cocta, per cauſas ſuas, ut evaſerit ſalubri ſimillima, appellabitur reſoluta: hæc actio dicetur Reſolutio, quæ erit, ſanatio perfectiſſima, abſque ulla evacuatione contingens, ſupponens materiem benignam, optimam naturam, bona medicamenta.* Hujus textus cauſa clari Viri *Boerhaavium Hippocrati*, omnem criſin in ſalutem evacuantem docenti, arbitrantur contrarium. Juſtene ita

censuerunt? Revocabunt profecto sententiam, legentes §. seq. *In morbis acutis, qui in humoribus consistunt, disponitur, ut plurimum, certo tempore materies morbi ita, ut fiat subita morbi in sanitatem, vel in mortem mutatio; quæ permutatio Crisis appellatur, atque materies ita disposita, critica appellatur.* Moxque tunc perturbationem criticam, crisin, ejusque per varia secretionis organa evacuationem describit. Hoccine est *Hippocrati* obversari? Imo ajunt: neque enim illum Resolutionis benignæ in acutis meminisse, crises evacuantes ubique docentem. Primum rogabo egregios hosce Scriptores, num in Codice *Hippocratico* adeo peregrini sint, ut non notaverint ab ingenti viro, non modo hunc, illumve ægrum, sed integras Epidemias conscriptas esse; in quibus, nulla observata crisi, multi & perirent, & sane-

nescerent? Ejusmodi tamen plus semel descripsit. Deinde si *Hippocrates* ejusmodi Resolutionem ignorasset, an additamentum omne, augmentumve Artis, subversionem ejusdem esse clamitabimus? Si *Boerhaavius* benignam Resolutionem nonnullis observaverit in ægrotis; si eandem deprehenderit *Sydenhamo* visam aliquoties, descriptamque fuisse; an deesse potuit, quo minus pulcra hac observatione amplificaret *Hippocratis*, adornaretque, doctrinam? Si hoc demum *Hippocrati* contradicere, ejusque labefactare placita, vocamus; etiam *Newtonianam* philosophiam labefactari, destruique ab iis reputabimus, qui *Newtoniani* jurati, ejus doctrinam extenderint, ornaverint, amplificaverint. Quin & sanctorum in priscis Ecclesiæ sæculis Patrum eos arbitrabimur priorum & enervasse, & evertisse doctrinam, quod

alia, quod nova argumenta, ad ea priorum adjecerint.

2do. *Boerhaavium* a placitis *Hippocratis* recedere opinantur, materiem morbosam coctione attenuari docentem, statuente *Hippocrate* condensari eandem, compingique. Profecto hic fingere disparitatem nemo potest, nisi qui & hunc ignoret, & illum. Utriusque tamen doctrinæ apprime gnarum se conatur ostendere *Cl. Bordeu*, & argumentum suum ex utroque probare, Libro dicto *Recherches sur les Crises*. „ Hippocrate a dit en „ termes exprés *Aph.* 16. *sect.* 2. „ *progn.* qu'il faut, que tout excre- „ ment s'epaississe, lorsque la mala- „ die approche du jugement. Cum autem *Boerhaavium* non inspissationem materiæ, sed attenuationem, ejusque cum humoribus sanis similitudinem, docuisse asseveraret, conclusit & hunc,

hunc, & illum, inter ſeſe pugnantia loqui.

Examinandi utriuſque textus ſunt. *Hippocrates* textu ab Autore laudato ait: παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα, ἰούσης πρὸς κρίσιν τῆς νόσου. *Oportet alvi excrementum condenſari, morbo ad criſin exiſtente.* De Alvo egerat *Hippocrates* non coᴄta, ſed & liquidiore, & præ ſua frequentia ægrum defatigante: addidit tunc alvum hanc, morbo ad criſin, non *appropinquante*, ut Gallica verſio hic habet, ſed ἰούσης, *jam exiſtente*, jam ad criſin progreſſo, non ultra liquidam eſſe, ſed fieri craſſiorem. Haud itaque de quavis excretione, ut in hac gallica verſione erronee ſcribitur, *il faut, que tout excrement s'epaiſſiſſe*, ſed de ſola alvina excretione liquidiore loquitur *Hippocrates*. Mentis utique ejuſdem eſt *Boerhaavius*, dum craſſi reſolutionem ante

crisin fieri docet. Vasa enim sic considerat, ut quæ febris in initio, augmentoque, spissis infarcta humoribus, secernere jam excernereque, nisi tenuiora, lateraliter expressa, eaque vitiosa, turbataque, possunt. Hæc porro una cum potu, cum alimentis, & medicamentis, alvum crudam tenuemque componunt. At vero si condensatum in Vasis humorem coctione, a Natura & arte producta, attenuari contingat, mobilemque reddi, secretio alvina non modo, sed quælibet alia, naturali similior reddita, ex tenui in compactiorem mutatur. Igitur & *Hippocrates* & *Boerhaavius* idem dicunt, mentisque sunt ejusdem. Attenuantia remedia, diluentia, cum melle multo, cum oxymelle copioso, in hac spissitudine humorum dederat ille, dabat & hic; ea uterque intentione, ut attenuatione crassio-

ſioris, cruda ac tenuiora compingerentur.

3tio. Autor Libri *Recherches ſur le pouls* ex ipſo *Boerhaavio* & perturbationis criticæ, & ipſius criſeos, impoſſibilitatem demonſtrare annititur, quia ab una parte ſupponit §. 932. *Vim vitæ ſuperſtitem, irritatam a materia morbi, variis conditionibus prædita*, eſſe cauſam critici motus: ab altera vero parte §. 926. morbi materiam affirmat coctione mutari ſic, *ut minus recedat a ſtatu ſalubri, ut minus lædat.* Hac mutatorum humorum emendatione, cenſet Cl. Autor impoſſibile eſſe, ut ultra irritare illi, criticamque generare perturbationem poſſent. Si paulo attentius animadvertiſſet non ſcripſiſſe *Boerhaavium*, ut *nihil* recedat, ſed ut *minus*; non ut *minime* lædat, ſed ut *minus* lædat; ſi tandem, propriam experientiam in mentem revo-

cans, consideraſſet quantillum in Machina humana, a ſalubri alienum, requiratur, ut turbetur illa, ac ſæpe deſtruatur, haud ita profecto concluſiſſet.

4to. Accuſatur magnus Præceptor mentis in hac materia incertæ, ac vacillantis. Videtur accuſatio probari cum ex textu ejus proprio, tum & ex commentario *Ill. Halleri* ad eundem textum. Præceptor §. 941. 942. 1178. 1179. Criſes admittit, dieſque & indicatorios, & judicatorios: addidiſſe in commentario ſcribitur hæc non fallere, *quamdiu Naturæ morbum committis, neque te immiſces curationi.* Atqui nihilominus curationi ſe immiſcere, non auſcultare naturæ, neque criſin expectare, multaque adverſus variam acrimoniæ naturam moliri, diſertis verbis monet, jubetque, §. 941. 1178. 1179. Vacil-

cillavit proinde *Boerhaavius*, inquit, & pugnantia præcepit, alioqui rationem causamque & agendi, & non agendi, attulisset. *C'est ce que Boerhaave ne decide point assez précisement. C'est ce que Boerhaave ne dit point, & ce qu'il falloit dire.*

Supposita commentarii exactitudine, respondeo primo Virum clarissimum, æquissimum, intentatæ criminationis certe pœniturum, ubi paulo attentius pervolverit *Boerhaavium*. Nunquam enim docuit ille & Crises, & Criticos dies, quamdiu Naturæ morbum commiseris, quamdiu non immiscueris te curationi, non fallere unquam; sed postquam ipsorummet *Hippocratis* & *Galeni* verbis, integrum fere hujus Capitis contextum adornaverat, monuit nos serio, ne Naturam turbaremus; minime vero ne nos immisceremus curationi. Annon

luce clarius id ſequentia evincunt? §. 929. *Cauſa mutans cruda in cocta eſt actio vitæ ſuperſtes, immutatio ſpontanea materiæ morboſæ, Virtus medicamentorum auxilians.* Ergo cum *Hippocrate* & medicamentis coctionem adjuvare, & curationi ſe immiſcere, Medicum juſſit. Et §. 926. *Si autem materies morbi prius cruda, per actiones vitæ, aut propriam indolem, vel per medicamenta apta, ſic mutata eſt quoad molem, figuram, cohæſionem, mobilitatem, inertiam, ut minus recedat a ſtatu ſalubri, minus lædat, adeoque impetum morbi imminuat, cocta jam appellatur.* Quo igitur pacto eum, qui docet coctionis opus aptis medicamentis juvare; qui cruditatis in coctionem tranſitum bonorum Medicamentorum, auxiliorumque Virtuti adſcribit, quo, inquam, pacto id cuiquam oboriri in animo poteſt, *Boerhaavium* ut faciat abſtinentiæ ab omni

me-

medicamento autorem? En an in *hoc Libro*, & in *Aphoriſmis*, & in *Materia ſua Medica*, non ſuppeditaverit quamplurima Medicamenta, formulasque numeroſas, quarum ope cruditatem in coctionem mutare ſatageremus?

Et quod gravius ferimus, fundamentum accuſationis eſt ex textu non *Boerhaaviano* petitum. Hæc enim verba: *Hæc non fallunt quamdiu naturæ morbum committis, neque te immiſces curationi*, *Boerhaavii* ex ore prodiere nunquam. Neque in meo exemplari, quod, per quatuor diverſos inſtitutionum curſus, ex ore dictantis *Boerhaavii* conſcripſi, hæc invenio. Leguntur tamen ſic Tom. VI. pag. 305. *Inſt. Boerh.* ab *Ill. Hallero* editarum. Non dedit autem Vir illuſtris *Hallerus* has notas, ut genuinas Præceptoris, propriasque ſententias; ſed ut ejuſmodi Diſcipulorum adnotationes, quas

quas omnium minime a vero aberrare credidit. Novit autem ille, novi ego, quam defectuosi ac mendosi plerumque ejusmodi pugillares sint. Erubui plus semel legens, quæ, dictitante me, conscripta perhibebantur; meo forsitan nomine, me mortuo, ni DEUS avertat, edenda. Estque & hoc fatendum per totum hoc Institutionum Boerhaavianarum Opus defectuosiores Notas ad Pathologica, quam ad Physiologica, adjectas esse. Porro mentis nonnihil præoccupatæ videri is posset, qui ejusmodi adnotationibus alienis fretus, Præceptorem, omni invidia majorem, incusare de eo ausit, quod in genuino, proprioque textu, orthodoxe exposuit.

Frustra igitur idem Vir clarissimus Perillustrem *Hallerum* oscitationis insimulat, quod in mox laudato suo Libro mentem Præceptoris dilucidius

non

non explicuerit, tam gravi in re; dum interim in minimo muſculo, tantillaque explicanda fibrilla, ſe totum diffundit. Satisfecit *Ill. Vir* ſcopo ſuo, cui nota profuſior fruſtra adderetur, ubi Præceptor in textu adeo & clarus, & fuſus locutus erat, ut interpretatione non egeret.

5to. Male *Boerhaavium* excipiunt, quod in ſtatu Cruditatis purgare vetet, idque *Hippocratis* cum exemplo, tum præcepto. Eſt profecto quibusdam in Regionibus, & maxime quidem autoritate Viri celeberrimi *Chirac*, eo deducta Praxis, ut Criſes quamvis expectantes Medici, ſingulo tamen, alterove die, purgantia, aut emetica exhibeant; & ſi qui ſint, quos in iisdem dandis Lex nonnulla adhuc regit, profecto & incerta Lex illa eſt, & deſtituta fundamento. Huic pravæ conſuetudini *Boerhaave* oppoſuit ſe, Hip-

Hippocratica præcepta hâc longe & tutiora esse, & salubriora, ratus. Nihilominus dubitant scriptores nostri hodierni num recte? *Hippocratem* nimirum corripuisse ajunt Medicos ætate sibi antiquiores, quod in morbis acutis uterentur purgantibus; siquidem purgantia priscorum ævorum fortia essent, corporaque ægrorum potenter moventia: sic, ut in hos Medicos *Cöus* merito invectus fuerit, minime sane invecturus, si nostrorum *Minorativorum* notitiem habuissent, usumque. Ad hæc serio respondendum est.

§. VII. Paradoxus utique videbor, si ob hanc causam in Medicos antiquiores animadvertisse *Hippocratem* negavero; & si eosdem, quod & nostris mitissimis purgantibus similia habentes, iis *extra casum Materiei turgentis*, acutis in morbis darent, ab illo correptos fuisse,

ſe, probavero. Hoc tamen ſequentia docebunt, ſi Methodum Antiquorum rite examinaverimus.

Primo Glande, *Suppoſitorio* nobis dicto, deficientem in Acutis alvum ſolvebant. *Philiſco* in febre acuta glande ſuppoſita, flatuoſa pauca prodierunt. *Philini* uxori, a glande die 8. ſuppoſita, multa prodierunt bilioſo affluxu. *Aegroto tertio Epid.* 3. Glande die 15. ſuppoſita, feces nigræ exiverunt. *Epid.* 4. *Puero ad extremam cauponam* die 6. ſuppoſita Glande, prava, ex pallido virentia dimiſſa ſunt. *Epid.* 2. *Scopo* duæ glandes fuere immiſſæ. *Epid.* 7. mota *Andrææ* ex glandibus alvus. Ut & pariter *Chariti*. Ibidem. *Pherycidi* & quarto morbi die, & ſeptimo. Is quoque, *quem horror poſt cœnam corripuerat*, die 9. & 12. alvum glande ſolvit. Et *Pythonis* filio ſuppoſita glans fuit. *Philiſtidi Heraclidis conjugi*

jugi in acuta febre alvus deficiens glande movebatur.

Secundo, Veteres clysmate in acutis utebantur. *Epid.* 3. *Pythio in Thaso* die 6. ab enemate probe dejecit. *Libr.* 3. *de morbis* in Pleuritide consulit ὑποκλύσαι θαψιῇ. *Epid.* 7. clysma *Phylloni in Syro*, Phrenitico, immissum est ex θαψιῇ, *Ferrulagine*, ait *Foësius*, egregio cum affectu. *Thapsia*, monente *Gorrhæo*, planta lactescens, & acris. Si talis, noxia esse potuisset, ni more Veterum, admodum diluta: sed de hac re mox latius. Generalem regulam dedit *Hippocrates* Libro περὶ φάρμακων, postquam purgantia in Acutis vetuisset, *sed tamen*, inquit, *ubi oportet alvum deducere, clysma immitendum est, quotiescunque opus fuerit; hoc enim tutius est.*

Tertio, & vetustiores, & *Hippocrates*, purgantia, turgente materie, da-

dabant in Acutis. *Epid.* 2. dabatur *Scopo* Peplos, idque, ut videtur, principio morbi, casu existente eo, quem rarum valde, *Aph.* 2. *Sect.* *No.* 22. pronuntiaverat *Hippocrates*, ἐὰν ὀργᾷ, τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾷ. Peplon vel Peplion dabat *Hippocrates* in *Libro de int. aff.* in Pulmonum Erysipelate, morbo diro, die 7. necante sæpe hominem. Ast, quod notandum, nonnisi septimo die elapso dedit. *Foësius* ait notum *Aëtio*, & *Actuario*, medicamentum fuisse, additque textum ex Plinii Libr. 27. *Peplos, quam aliqui Sycen, alii Meconium aphrodes vocant, ex una radice tenui fructicat, foliis rutæ, paulo latioribus, semine sub foliis rotundo, minore quam candidi papaveris. Inter vites fere colligitur Messibus, siccaturque cum fructu suo, subjectis aquis, in quas excidat. Hoc potu alvus solvitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est Acetabuli mensura, in aquæ mulsæ Hemi-*

nis tribus. Et cibis inſpergitur, obſoniisque, ad molliendam alvum. „ Ex quo fit, „ pergit Foëſius, ut non temere, „ in hoc *Scopi* Lienis tumore & infla- „ tione, tentatum ſit hoc medica- „ tum. *Peplion* ab *Hippocrate Libro de ſuperfæt.* dicitur μαλτάσσειν τὸ στόμα τῆς μήτρης: quia vero id tunc & cum mollioribus, & cum acrioribus commiſcuit, non licet peculiarem ejus inde agnoſcere virtutem. Videtur tamen acre fuiſſe medicamentum, Helleboro albo haud multo inferius. Ita *Galeno* deſcribitur, *Dioſcoridi*, *Proſpero Alpino* Libr. IV. de Med. Ægypt. Cap. 6. & *Hippocratis* paſſim Commentatoribus. Et ex hiſtoria *Adamanti* patet *Hippocrâtem* eo, tanquam Helleboro, in atra bile curanda uſum fuiſſe.

Hoc ſi ita ſe habet, inquiet quis, *Hippocrate* nemo unquam magis Naturam in acutorum principio, decurſuve

ſuve

ſuve, turbavit, qui tam acria pharmaca per corpora transadegiſſe convincitur. Nihil tamen alienius a vero eſt. Attenderitne quis ad aquæ mulſæ, qua cum Peplion pararetur, copiam? Ad ipſam pharmaci quantitatem? Hæc porro fuit unciarum duarum cum dimidia; illa unciarum triginta. Certumque apparet, ut copia tanta medicamenti nonniſi partitim exhiberetur, ut eo operante aut pauſari, aut ceſſari, poſſet.

Profecto ſic videmus acria medicamenta mite operari, blandeque debere; minusque ex remedii natura, quam ex ejuſdem præparatione, de virtute illius judicandum eſſe. Sic demum comprehendimus quam innocue, quam ſæpe proficue, cum Veteribus, acutis in morbis, vinum concesserit *Hippocrates* in Libris *de Morbis*, & *de Victu acutorum*. τϐτο δὲ θασιὸν οἶ-

νὸν παλαιὸν πέντε, καὶ εἰκοσιν, ὕδατος, καὶ ἕνα οἴνου, δίδου. *Vini thasii partem unam, cum aquæ partibus viginti & quinque exbibeto.* Sic in ſiti Acutorum nimia *Boerhaavius* dabat vinum Rhenanum, ſed dilutiſſimum; imo, *ſi valida*, inquit, *ſitis una comitetur ſummam debilitatem, tum vinoſa & ſæpe ſpiritibus ditiora, prioribus, (nempe largiſſimis aquoſis ac ſaponaceis) miſcenda, propinanda, tuto erunt.* Aph. 641. Quæ omnia uſu confirmata habes in Comm. *Ill. Præſ.* ad hunc, & diverſos alios textus.

Quod autem fortiora, & ſtimulantia, & purgantia, alias ſimillima venenis, tuta, mitia, blanda, remedia fiant, ut ex dictis patuit, ita & hodiernorum praxis confirmat. Nonne Tartarus emeticus, forte medicamentum, agitans valde, movensque eſt? Hoc ab egregio *Huxhamo*, aliisque, in Chronicis potiſſimum; hoc a clariſ-

ſimo

ſimo Viro *Bordeu*, pluribusque cum illo, in morbis acutis jungitur Apozematibus purgantibus, copia autem exigua, ne vomitum cieat, ſufficienti tamen, ut ſtimulum laxantium pauliſper augeat. Non quod hanc methodum in Acutis laudem, hæc affero; ſed ut probem etiam actuoſa artis auxilia præparatione, & doſi, reddi blandiſſima poſſe.

Occaſione Peplii, ab *Hippocrate* in acutorum principio, materiaque turgente dati, hæc dicenda fuerunt; verum raro ejuſmodi indigebat. Alvum leniter apertam ex melle ſuo, & oxymelle, Decocto Hordei abunde commiſtis, ſervabat; copioſiusque additis, etiam in turgente materia ſolvere egregie poterat: ut nos, ejus methodum preſſe ſecuti, paſſim obſervamus.

Si vero mellita id minus præſtabant, blanda valde purgantia porre-

xit. *Epid.* 7. *Cydis filio* die 6. & 11. Morbi acuti data sorbitio est Herbæ *Mercurialis*, λινοζώστεος, qua alvum æger pituitosam dejecit, mucosamque, ac graveolentam. *Andræas*, cui glandem fuisse immissam mox legimus, die 6. morbi alvum potione *Mercuriali* probe dejecit. Ibid. *Aristocrates* ex *Mercuriali* liquida, subalbicantia, spumosa, dejecit. *Charion*, cui introductas glandes esse mox audiebamus, bibit λινοζώστεος ὕδωρ, decoctum, succumve *Mercurialis*, quo laxa alvo, dolor, qui ab Hypochondrio in ventrem descendere ceperat, abiit. *Nicolai filius* quarto die ἀπὸ ὕδατος λινοζώστεος bene stercoracea, & liquida, per alvum dimisit, subolida tamen, & spongiosa, & ipsi Mercurialis jusculo haud absimilia.

Quandoque hunc succum adhuc diluebat. *Libro* 2. *de Morbis* in gravi quo-

quodam morbo Capitis „ Quod ſi
„ venter, inquit, enemate non ſub-
„ ducitur, Mercurialem herbam, aqua
„ coctam, contundito, ſuccum per-
„ colato, ejuſque parem portionem
„ cum Ptiſanæ ſucco permiſceto, &
„ pauco melle ei admiſto, hunc ter
„ die ſorbeat.

Mercurialis igitur Herba, λινοζώστις, purgandæ molliter alvo ab *Hippocrate*, & Vetuſtioribus, adhibebatur; idque frequenti adeo uſu, ut *Galenus Libr.* 7. *de ſimpl. med. fac.* ſcribat: λινοζώστιδι χρῶνται μὲν ἅπαντες; εἰς τὰς τῆς γαστρὸς καθάρσεις μόνον, „ Mercuriali utuntur
„ *omnes*, ad ventris purgationem dun-
„ taxat; verum enim vero ſi quis
„ ejus facere periculum volet in Ca-
„ taplaſmate, ſane admodum eam
„ eſſe diſcutientis experietur faculta-
„ tatis „ *Dioſcorides Libr.* 4. *cap.* 169.
„ Utraque Linozoſtis, ſeu Mercurialis

„ (mas & femina) in oleribus man-
„ ditur, ad alvum ciendam cocta in
„ aqua, epoto jure, bilem aquam-
„ que detrahit.

Conſtat igitur ſex ſaltem Sæculorum ſpatio Linozoſtin & mitiſſimum fuiſſe, & vulgatiſſimum purgans; eoque illorum ſæculorum Medicos in Acutorum ſive principio, turgente materie, ſive declinatione, ad criſin complendam, tuto fuiſſe uſos.

Blanda quoque *Hippocrates* emetica, turgente materie, dabat. *Epicharmi* puero, cui ex cruditate multa anxietas aderat, emeticum dabat ex Aqua, Aceto, & Sale.

In morbis vero acutis, ſeu potius acutiſſimis, ubi mors citius, quam coctio expectaretur, uti nos ſolemus, ita & illi multo dedere fortiora. In Cataphora, Aphonia, & valida febre *Pythonis*, in qua dura toto morbo al-

vus,

vus, primo glande utebantur; ventre autem plurimum turgente, mox ex Cnico, Carthamo, Cucumere agreſtri, & Meconio aphrode, ſive Peplio, paraverunt, dederuntque, Catharcticum. Validiora quidem hæc omnia ſunt; ſed cum conſtiterit ſupra quantopere acriora diluerent, potuere profecto tuto hunc potum propinare *Pythoni.*

Atque ita contra datam objectionem invictis me demonſtraſſe argumentis arbitror, non ideo *Hippocratem* purgantia vetuiſſe in Acutis, quod nonniſi acriora noviſſet; ſed ideo quod etiam mitiſſimis, quæ noverat, quibus utebatur frequenter, naturam turbare non liceret; quodque eorundem, licet mitiſſimorum, uſum aut periculoſum deprehendiſſet, aut fatalem. Quod de purgantibus, idem ubique de emeticis verum eſt; ut va-

riis hujus operis tomis, præſertim in tertio, eviciſſe me puto.

§. VIII. Et ſane dudum totum hoc negotium confectum fuit ſic, ut qui *Hippocratis* exemplo Naturam ducem ſequuti fuerint, de æterna doctrinæ illius veritate neque dubitarint amplius, neque dubitare potuerint. Hoc Praxi, hoc Scriptis illi, hoc Ore docuerunt. Sententiarum multarum enarrationem vetat anguſtia opelli. Anecdotæ tamen immortalis apud Anglos Medici *Radcliffe* ſententiæ, quam egregius *Nihel*, laudato ſæpius opere, nobiscum communicavit, hic meminiſſe oportet, *Æger quidam*, inquit, Nihel, *febre acuta laborans, eodem, quo leve purgans ſumſerat, die, Hypercatharſi moritur. Ille, qui præſcripſerat, producit formulam, & pro ſua juſtificatione Medicamenti lenitatem adlegat, quod adeo*

blan-

blandum videbatur Medicis, quos ea occasione convenerat, ut ipsum ab omni mortis imputatione prorsus liberum declararent. Doctor Radcliffe, cujus ea de re judicium quærebatur, post Naturæ, symptomatumque febrilium examen, Cathartici revera lenitatem agnoscit, sed proprio sibi emphatico stylo pronuntiat: Fuisse intempestivum, impeditam inde crisin, adeoque occisum ægrum. Hippocratice doctus, Hippocratice medicatus, pronunciare aliam sententiam non potuit Medicus, quem *Nibellus* non veretur maximum, quem & præsens ætas, & quæcunque forsan post *Hippocratem* alia, tulerit, practicum vocare. Eodemque profecto modo veri Practici quicunque, quas condiderit *Hippocrates* Leges, unice veras, unice clamant esse tutas. Nec dubium de illa movit quidquam, nisi simplicioris veritatis odium, rerumque sublimiorum

amor.

amor. Offenditque cum maxume id recentiorum Autorum argumentum, eo quod nempe numerosissimi sint, qui de doctrinæ *Hippocraticæ* veritate dubitent, aliamque ab illa sequantur, ideo repetendum examen esse, repetique experimenta oportere, quibus utrinque institutis constaret, utra tandem doctrina præferenda alteri foret.

Sed quid iniquius unquam proferri potest? Errantium multitudo nunquam veritati præjudicat. Quod semel verum est, manebit æterno verum. Nil reliqui errantibus fit, quam tenebras voluntarias dispellere, verique amplecti splendorem. Alioquin viderentur iniquam illorum opinionem invehere in Medicinam velle, qui in sacriore doctrina, ab immensa dubitantium multitudine inconcussas, æternasque veritates, dubias reddi, iteratoque examinari oportere con-

ten-

tendunt. His jam ſuo tempore reſponderat *Tertullianus* : *Nobis curioſitate non opus eſt poſt C. J., nec inquiſitione poſt Evangelium.* Illis vero, quamvis magnam differentiam interponam inter veritatem fidei, omni demonſtratione majorem, & certitudinem ſeu moralem, ſeu phyſicam, potero tamen eodem jure cum *Hippocrate Libro de priſca Med.* reſpondere : *At vero in Medicina jam pridem omnia ſubſiſtunt, in eaque principium, & via inventa eſt, per quam præclara multa longo temporis ſpatio ſunt inventa, & reliqua deinceps invenientur, ſi quis probe comparatus fuerit, ut ex inventorum cognitione ad ipſorum inveſtigationem feratur.*

Hæcque ratio eſt, cur doctrina ejus nunquam Apologiſmo egeat. Quotiescunque præ novorum ſyſtematum illecebris receſſum ab illa fuit, toties reditum ad eandem eſt. Id au-

tem

tem brevi denuo futurum minus in hoc Sceptico ſæculo expectamus, quam quidem optamus.

Atque ita Theſim meam de detrimento, quod ex heſterna doctrina praxi fiat, probaſſe videor, unico argumento eandem adhuc confirmaturus. Viri expertiſſimi, Novitatis ſeu Autores, ſeu Promotores, ea lege criſes admittunt, ut, non ad dies ab *Hippocrate* numeratos, non ad obſervatas coctiones, verum ad ſuorum ſpecificorum pulſuum adparitionem, quocumque indiſcriminatim die, cum quantalibet læſarum functionum conditione, animadverſam, Criſin auſpicari, opportunumque agendi tempus eſſe, contendant. Probatum autem, confirmatumque, & demonſtratum eſt, Legibus *Hippocratis* nihil certius, nihil dari verius. Ergo nova pulſuum doctrina has leges turbando,

vio-

violandoque, non niſi pernicioſa eſſe praxi poteſt. Præterea, cum obſervatione multa, & accurata, conſtiterit pulſus illos ſuperiores, inferioresque, in ſuas quoſque claſſes diviſos, vel ſæpiſſime deeſſe, ut ficta talis criſis, agendique momenta, fruſtra expectentur; vel nullam pediſſequam evacuationem habere, vel indicatæ prorſus contrariam; omni profecto de cauſa Novæ hæ pulſuum, criſiumque opiniones, praxi veræ omnino detrimentoſæ ſunt.

Terminabo hoc caput generali animadverſione in Recentium Scriptorum methodum medendi. Inchoant, continuantque curam, venæ ſectione perquam numeroſa: iterato exhibent vomitoria: quotidie hi, illi die ſaltem alterno, corpora purgant; ſic autem, ut Apozematibus ſuis, quo humores efficacius movere, ſolidaque ſtimu-

ſtimulare potentius poſſent, aliquid Tartari emetici perpetuo jungant, donec demum prætenſa ſua criticorum pulſuum ſigna inſurgant. Praxin hanc, ex *Chiraciana* ſchola natam, ac dein Gallias, finitimasque Regiones, veluti illuvie facta inundantem, in utroque tractatu & *de Pulſibus*, & *de Criſibus*, innumeris confirmatam laudatamque teſtimoniis eſſe deprehendimus. Hos autem Practicos rogatos volo primo, utrum Pulſuum, quas deprehendunt, mutationes, ſerio credant eſſe ordinatos Naturæ motus; an vero ſæpe non convincantur eas cuncta perturbanti Methodo tribui, adſcribique, oportere? Nos ſaltem ſæpe ab errore aut Medici, aut ægri, aut adſtantium, pulſuum genus mutationis omne experti fuimus. Secundo, an præpoſtera ſua medicandi ratione Naturæ opera turbantes, ac con-

confundentes, jure merito credant ſe Hippocraticam ſcholam falſi taxare, errorisque adeo enormis; in qua ſchola ipſa Obſervationum Hippocraticarum veritas negatur, quando Medicus naturam perturbaverit? Qui, ut hic Medicinæ dictator, medicantur, ea, quæ ille, experiuntur: qui autem contrario prorſus modo agunt, quid deprehendere ipſi demum arbitrantur? Reſpondebit illis vir inclytus *Baglivi*, *Prax. Med. Lib.* 2. *cap.* 12. *Mirari deſinant Practicantes, ſi hodie nec frequenter, nec perfecte, ſuccedant criſes ut olim in Græcia. Siquidem illi Græcarum Legum vel ignari, vel obtrectatores, a principio morbi ad declinationem uſque, Purgantibus, Diaphoreticis, Phlebotomiis, Spirituoſis, aliisque imprudenter & intempeſtive exhibitis Medicamentis, fere conficiunt ægrotantem. Ideo impoſſibile eſt, ut humores per tam diverſas Remediorum*

seditiones distracti, ad criticæ despumationis negotium stato tempore disponantur: sed assiduis confusionibus agitati, loco criseos perfectæ, in metastases præternaturales desinant: atque hac de causa nec Criseos, nec Dierum criticorum, nec aliorum demum Naturæ motuum, Regulas, ab Antiquis traditas, in febribus observabimus. Ostendit porro in reliquo hoc capite sibi, Hippocratice medenti, inconcussas has regulas, certissimasque videri.

CAPUT V.
DE LUMBRICO LATO.

§. I. *De Tenia, & difficili ejus cura. Historia prima Teniæ relata habetur Cap. II. hujus Tomi pag. 77.* §. II. *Historia Teniæ altera.* §. III. *Et mirabilis admodum Tertia.* §. IV. *Discutiuntur varia, quæ an-*

antequam expellerentur Teniæ, assumta, admotaque ægris fuerint; an forte illis, aut quibusnam illorum, inhæserit antihelmintica Virtus? §. V. *Corollarium.*

§. I. Non hic Hermintologiam, difficile haud minus, quam obscurum negotium, tradam, sed cum meas proprias, tum fidelissimas aliorum observationes, mecum communicatas. Illustrabunt, ni fallor, perreconditam materiem.

De vermibus plura communicavi, quæ me docuerat Praxis. *Tom.* I. *Rat. Med. cap.* 7. *pag.* 131. *Tom. IX. cap. V. pag.* 231. & *in Appendice. Tom. XI. cap. IV. pag.* 290. Historiam mox quoque dedi *Capite II.* Teniæ, cum suo capite, seu Filo dicto, prodeuntis. Patuit ex priore exemplo quam mirum in modum quinque Lumbrici teretes ad longam valde Intestini in-

trosusceptionem accurate circumvolvissent se sic, ut unicam cum introsuscepto Intestino massam componerent. Altero loco constitit, magni *Winslowi* sententiam de vita vermium cucurbitinorum, æque sic unitorum, ut Teniam componant, quam separatorum, non probabilem modo, sed certam videri; deinde opinionem de Tenia, *semper* solitaria, a multitudine inventarum eodem in corpore Teniarum confundi; tandem ut Teniam *aliquando*, sic & Teretem vermem, esse *unicum* posse.

Interim practici passim dolent Vermium curam omnium haud raro quidem difficilem esse, eam vero Tæniarum & difficillimam, & sæpe impossibilem. Quot enim & quanta non dentur, idque plurium annorum spatio, quæ vix unquam curam integram efficiant! Tantum quo longiora incommo-

modorum intervalla conciliant, eo in hoc morbo habentur præſtantiora. Tentavi annon poſſem mihi comparare portionem Arcani Helvetici, cujus hac occaſione Vir Ill. *Bonnet* meminiſſet; at vero eruditiſſimi, quos ibidem amicos habebam, Viri, diſſuaſuerunt: *Ce remede*, referebant, *éprouve ſi fort les Malades*, *qu'on ne ſauroit vous conſeiller d'en faire uſage.* Aliud ibidem ſpecificum *Muracenſis* femina jactat, quod, an tutius agat, ignoro: quid autem ſit, ne conjecturando quidem aſſequi poſſumus, cum *Muracum* petendum, ibidemque remedium ex Medicatricis deglutiendum manibus ſit.

§. II. Quæritur utrum Tenia torquere hominem multorum deinde annorum ſpatio ſic latere poteſt, ut ejuſdem ignarus vivat, demumque miſere ab illa diuque torqueatur: an

vero tunc credibilius foret, veterem expulſam fuiſſe, poſteriorum vero cruciatuum genitricem eſſe neophytam?

Hiſtoria ſequens quæſtionis occaſionem dedit. Medicinæ ſtudioſus, annos 24. natus, dum 12. annorum eſſet, Teniæ ano, poſt diuturna incommoda, excrevit portiones. Ex quo per alios duodecim annos adeo exemptus incommodis omnibus vixit, ac ſi nunquam Tenia laboraſſet.

Expletis his 12. libertatis perfectæ annis, incommoda quædam, eorum ſimilia, quæ olim ſe paſſum eſſe recordabatur, perſentiſcere cepit. Proprio Marte grana duodecim Jalappæ, in ſpiritu vini ſoluta, ſumſit, eademque die quatuor Teniæ portiones excrevit, quæ una octo ulnarum Viennenſium longitudinem explent, quasque conſervo.

Jam

Jam vero non, quemadmodum excretis ejuſdem ante duodecim abhinc annos portionibus, optimæ valetudinis, ſed admodum læſæ, eſt. Nauſeabundus enim eſt, anxius eſt, dentibus ſtridet, patitur vertigines adeo fortes, ut ſemel iterumque parum abeſſet, quin concideret humi; pulſum quoque & tempore inæqualem & rhytmo habet. Varia poſtmodum purgantia, verum citra vel minimam opem, deglutivit. Me tunc convenit. Examinatis omnibus, primo mane ac veſpere cochleare ſpiritus vini, in cujus unc. 6. Allii uncia intabuiſſet; & quarto poſtmodum die jalappam ſpiritu vini ſolutam, qua olim doſi, ſumeret, ſuaſi; miratus valde quod effectum inde nactus, ad alia purgantia poſtliminio confugiſſet. At vero jam non modo nihil Teniæ excrevit inde, verum ſiniſtri lumbi do-

lorem expertus eſt, qui ſomnum turbaret, nec niſi primis conquieſceret a prandio horis: capitis quoque & doloris modicum, & tenſionis; moleſtumque ani pruritum.

Vermicida ac Vermifuga alia cogitans, præſcripſi hoc: ℞. Aſæ fœtidæ dr. iβ. Vitrioli Martis gr. xv. Elix. pp. cum aceto parati q. s. m. f. pil. gr. iv. ut quovis bihorio duas deglutiret: dum interea quovis mane ipſi Enema injiceretur, quod ſic parabatur: ℞. Herbæ Rutæ m. i. coq. in ſ. q. aq. ¼ horæ: Col. unc. x. adde Bulbi Allii dr. ii. Macerentur ſpatio ¼ horæ, & colatis xii. unciis adde Oxymellis ſquillitici unc. ii. Nitri puri dr. ii.

His ſex diebus abſque effectu factis, dedi denuo ſolutam in vini ſpiritu jalappam. Jam enim Teniæ ſymptomata ferociebant a triduo: ita ut patiens extremis algeret, ſudaret, treme-

me-

meretque, anxius esset, pulsum & durum haberet, & leviter inæqualem.

Assumto hoc purgante, non modo nihil Teniæ dejecit, sed jam mane jejunus ita lassus est, ut incedere vix possit. Quamobrem dedi potentius quid pellens, scil. ℞. Resinæ Jalappæ & Scammonei a gr. vi. Turbith mineralis gr. i. Sacchari albi gr. xx. M. f. pulv. Sexies inde & vomuit, & dejecit. Repetivit eundem pulverem post octiduum cum gr. ii. Turbith, injectumque quovis mane enema fuit, ex Decocti emollientis & Ol. Lini a unc. iv.

His quatriduo injectis absque effectu, pilulas præscripsi ex Vitrioli Martis gr. xxv. Asæ fœt. dr. ii. Essent. Absinth. q. s. ut f. pil. gr. v. ut sexies die sumeret unam. Nihil quidem verminosi excrevit inde, verum symptomata mox ita mitigata sunt, ut vix

ſemel bisve in ſeptimana eorum, idque longe mitius, admoneatur. Auxi primo 5. dein 10. & 15. granis vitrioli Martis copiam, & cum ſyrupo Pæoniæ illud, Aſamque fætidam, in pilulas redegi.

Epiſtolam ad me ſcripſit die 11. Oct. 1766. Vir expertiſſimus *Gerardus Nitert*, diligentiſſimus meus olim diuturniore tempore Auditor, nunc felix apud *Haga - Batavos* Practicus; quam multis de cauſis digniſſimam cenſeo, quæ hic inſeratur integra; veniam a claro Viro, ni fallor, impetraturus, quod, quas Literas non compto, quo potuiſſet, ſed rapto calamo exaraverit, publici juris faciam.

§. III. „ Femina 30. ann., maci-
„ lenta, tamen bene colorata, & ſan-
„ guinea, maritata, & duos habens
„ liberos, de doloribus, de reptatu,
„ de

„ de intumeſcentia ventris ſubita ſæ-
„ pe brevi ceſſante, nonnunquam de
„ nauſea, ſæpiſſime de fame acerri-
„ ma, ita ut non ſolum de die, ſed
„ etiam de nocte edere debuerit, con-
„ queſta, meum die 3. Sept. 1766.
„ petiit auxilium, ac mihi monſtra-
„ vit vermes cucurbitinos ante ali-
„ quot dies excretos, qui juſtam ſym-
„ ptomatibus enarratis ſimul adjun-
„ ctis mihi dederunt Diagnoſin, illam
„ verme lato, ut putavi, laborare
„ debere. Hinc præſcripſi ſequentia
„ remedia ℞. ſcammonei ver. gr. XII.
„ Reſinæ Jalapp. gr. VI. merc. præcip.
„ alb. gr. II. Sp. Vini q. ſ. m. f. pil.
„ N^o. V. tres mane ſurgens, poſt ho-
„ ram reliquas aſſumſit pilulas. Pro-
„ be depoſuit alvum, nullumque ver-
„ mem latum, ſed multos vermes cu-
„ curbitinos excrevit viventes: ve-
„ ſpere dedi paregoricum. Die 10.
„ Sept.

„ Sept. præſcripſi eaſdem pilulas, ſed „ loco Merc. præcip. alb. adhibui „ eandem Turbith. miner. quantita- „ tem, ſecundum methodum ab *Ill.* „ *L. B. van Swieten tom. IV. pag.* 737. „ deſcriptam.

„ Veſperi illam adeuns curioſitatis „ gratia, vidi non ſolum unicum, „ ſed ſeptem vermes latos viventes „ cum filis integris excretos, filum „ uniuscujuſque vermis modo lima- „ cum ſe contrahebat, ita ut filum „ ſi expanſum, 2. part. ulnæ longum „ ſit, nunc longitudinem digiti mini- „ mi, & fili craſſioris craſſitiem habe- „ ret; reliquum corpus fere immobile „ jacebat. Sequenti die novem cum „ filis integris flavidiores cum qua- „ tuor membranis, uti videbatur diſ- „ ruptis, ejuſdem flavedinis, fere duo- „ rum digitorum latitudinem & lon- „ gitudinem habentibus, una vice

ex-

„ excrevit, & veſperi unicum album „ cum filo integro mortuum cæteris „ anguſtiorem, quorum aliqui 6. 5. 4. „ & minimi 3. ulnarum longitudinem „ habent. Articuli autem conſtituen- „ tes longitudinem harum Tænia- „ rum in medio corpore tantam ha- „ bent diſtantiam, quanta eſt latitu- „ do unguis digiti minimi. Hi Arti- „ culi verſus extrema magis ſibi invi- „ cem propinqui ſunt; præſertim cir- „ ca illud extremum, quod caput vo- „ catur, & in apicem globoſam de- „ ſinit, ubi parum a ſe mutuo diſtant. „ Latius extremum habet fere talem „ latitudinem, qualis articulorum eſt „ diſtantia. Novem autem flavidio- „ res una vice excretæ, quæ eandem „ latitudinem, ſi expanduntur, ha- „ bent & longitudinem, complica- „ tæ ſunt, & formam fili craſſioris, „ *Zeilgaaren*, referunt. Licet ægra

„ jam

„ jam 17. vermes excrevit latos, ta-
„ men de iiſdem ſymptomatibus mul-
„ tum quidem imminutis conqueſta,
„ iterumque vermes cucurbitinos vi-
„ ventes excretos mihi monſtrans,
„ die 4. Octobris eaſdem adhibuit pi-
„ lulas, ſed addidi gr. β. Turbit mi-
„ neralis, inde multoties depoſuit al-
„ vum cum paucis ſtriis ſanguineis
„ & torminibus, ſed nullus vermis
„ latus, multi autem cucurbitini ala-
„ cres prodierunt. Præſcripſi ſequen-
„ tem hauſtum. ℞. ol. Amygd. dulc.
„ rec. preſs. Syr. Alth. a unc. II. Sy-
„ rup. Diacod. unc. I. m. f. Hauſtus;
„ altero die eundem adhibuit hau-
„ ſtum. Die 6. Octobris ſummo ma-
„ ne excrevit tæniam viventem cum
„ filo integro, quod ſe contorque-
„ bat, quatuor ulnas longam; quam
„ vaſi lactis tepidi pleno, immiſi,
„ tunc motum in filo, non autem in

„ re-

„ reliquo corpore obſervavi manife-
„ ſtiorem, ſed quo lac magis calefeci,
„ eo majorem non ſolum in filo, ſed
„ etiam per totam teniæ longitudi-
„ nem vidi motum, quæ mirum in
„ modum ſe contrahebat, ita, ut
„ gratum oculis fuerit ſpectaculum.
„ Calorem hunc ſufferre, uti videba-
„ tur, non potuit. Interim ægra ad-
„ huc conquerens de reptatu & ſubi-
„ ta ventris intumeſcentia, ſine dubio
„ tales importunos in inteſtinis habe-
„ bit convivas, quos iiſdem medica-
„ mentis expellere conabor. Cæte-
„ terum appetitus eſt optimus, ſo-
„ mnus bonus, alvus naturalis. Tres
„ harum tæniarum adportari curavi
„ egregio *Velſe*, Archiatro, reliquos
„ lagenis ſp. Junip. aq. miſt. plenis
„ conſervo.

„ Teſtes oculati tum apud femi-
„ nam, tum domi meæ fuerunt mul-

„ ti,

„ ti, qui mecum hunc mirum aſpe-
„ xerunt caſum.

Petenti mihi ab egregio hoc Practico poſtmodum Hiſtoriæ proſecutionem, reſpondit die 7. Oct. 1767. feminam iteratis, quæ profuiſſent, catarcticis complures cum vermes cucurbitinos, tum aſcarides excreviſſe, hos quidem vivos, mortuos autem illos; repetitis vero crebrius, neutros amplius: dudumque quovis ſymptomate eam vixiſſe immunem, famem majorem ſolito ſi exceperis; quam tamen utrum latitanti adhuc vermi, an, quam lactet, voraci tribuat infanti, ambiguus hæret.

§. IV. Expedit porro ad remedia a ſolerti hoc Medico hic data, animum advertere. Reſina Scammonei & Jalappæ, Mercurius præc. alb. quoque cucurbitinorum vermium expulſionem videntur promoviſſe; Reſinæque

que eædem cum granis duobus Turbith mineralis Teniarum expulsisse legionem. Sed præterea, sola Jalappæ resina, in vini spiritu soluta, Teniæ quinas expulit ulnas in Studioso; unica vero vice duntaxat, postmodum nunquam. Suspicarine licebit in remediis, quæ femina nostra capite II. non ad vermes, sed ad morbi acuti Recidivæ curam adhibuit, vim antihelminticam inhæsisse latenter? Patuit enim ibidem pag. 77. feminam die morbi totius 23. Recidivæ 5. ad finem vergente, primos cucurbitinos vermes excrevisse; Die 26. Morbi totius Teniam cum capite, seu integro filo suo; Die 35. morbi, Recidivæ autem 17. terna excretione alvina Teniarum excrementa. Medicamenta autem varia sumsit cum in Febre priore, tum in Recidiva. Maxime autem Decocto - Infusum, ex Rad. Gram. Tarax.

Flor. Rhœad. Verbas. Bugl. cum Oxym. ſimpl. & Stib. Diaph. non abl. Miſturamque Oxym. ſquill. & Stib. Diaph. non alb. Emulſa ſem. Melon. & Cucum. cum Nitro, vel abſque eo; Kermes minerale; Decocta Avenæ cum melle, pro potu ordinario; Olei Amygdali frequentem aliquando hauſtum; Opium cum Kermes miſtum; Oleum lini in frequente clyſmate; Cataplaſmata quoque ſæpe habuit Lumbis circumdata & Ventri, ex Avena cum flor. Chamom. & Samb. parata. An igitur in quibuſdam horum? an in unitis horum pluribus, vis antihelmintica latuit, expulitque Teniam? Felicius enim, atque integrius, expelli eandem contigit nunquam.

§. V. *Haganæ* mulieris hiſtoria, juncta cum iis, quæ variis ego Operum meorum in locis cum publico com-

communicavi, docet nos 1mo dari forte Lumbricum latum ſolitarium; ſolitariumque & teretem: at vero 2do hoſpitari in eodem corpore plures, unico, imo numeroſos. 3tio in cane & Tenias complures, & vermes teretes multos; in femina cum Teniis octodecim, inventos quoque Aſcarides fuiſſe. Tandem Lumbricos teretes in Morbis acutis ſeu critice, ſeu ſymptomatice expulſos, nos docere quam frequenter homines vermium ignari, vermium incommoda nunquam perpeſſi, eoſdem nihilominus ventre gerant.

CAPUT VI.

DE VARIORUM MEDICAMENTORUM VIRTUTE.

§. I. *Viperarum in Medicina ſors.* §. II. *Cura Vitiliginis jure recentium* Viperarum.

rum. §. III. *Pectoris interna externaque ulcera, una cum hectica febre, eodem auxilio curata.* §. IV. *Mitigat idem, sistitque desperatam, omnia depascentem, Spinam ventosam.* §. V. Elixiris Vitrioli *descriptio cum* Viennensis *tum* Londinensis. *Difficultatum contra ejusdem usum solutio. Præstantia ejus in ulceribus internis, potissimumque in Phthisi, eaque provecta, multiplici demonstratur exemplo.* §. VI. *De* Agarico, *seu* fungo Laricis, *num sistat colliquantem sudorem? De Omento animali cum Lacte cocto, & an Diarrhœas Dysenteriasque curet colliquantes?* §. VII. *Curatio insperabilis morbi ope Corticis peruviani, Lactisque. Gratior corticis parandi modus.*

§. I. SPoponderam Tomo IX. & X. experimenti, quod cum Viperarum medicamento inchoassem, progressum. Sponsioni stabo, in inconstanti remedii sorte pauxillum moratus.

Viperas *Galenus* magni in Medicina fecit. *Libr.* 2. *de ſimpl. Med. Fac. Cap. I.* triplici experimento refert morbum, quem Elephantem alii, alii Elephantiaſin vocent, vino & curatum fuiſſe, in quod Vipera irrepſiſſet, fuiſſetque extincta. De ipſius autem Viperinæ carnis facultate perhibet *τὴν σαρκὰ τῶν ἐχιδνῶν ἔιναι ξηραντικὴν τε καὶ διαφορητικὴν ἰσχυρῶς, ἅμα τῷ θερμάινειν μετρίως.* Exſiccantem ſcilicet eſſe Viperarum carnem, valenterque tranſpirabilem, mediocriter vero calefacientem. Qua de cauſa iis, Anguillarum in modum, in olla coctis, uti venatorem juſſit. *Aretæus de cur. Morb. Chron. Lib.* 2. *cap.* 13. Viperas coctas, ſale & oleo conditas, in Cœna obſonio dabat. Poſtmodum tempora Medicina vidit, quibus multus, tempora, quibus exiguus fuerit, earum uſus. Minus illas earum Regionum Medici

laudarunt, in quibus vix reperiebantur, quam apud quos, Gallos, Italosque volo, extabant plurimæ; quamquam ne his quidem constanter laudarentur. Testem *Petrum Forestum* appello, qui in Schola celeberrima *Bononiensi* enutritus, & educatus, Viperarum, ut medicamentosarum, nullibi meminit; *Andromachi* Theriacam si exceperis, quam propter adjectas Viperarum carnes, & ipse, & omnes ferme multorum sæculorum Medici, valentiorem perhibebant. *Capivaccius* tamen pag. 1075. in cutaneis morbis Viperas admodum laudat. Medicis Austriacis, Germanorumque multis, cum Viperarum decocta impense laudari intelligerem, mearum esse partium duxi quid inesset veri, ut examinarem; quo demum constaret, quid me Medicinæ Auditores de Viperarum oporteret virtute docere. *Meadii*

dii acceſſit, *Morgagni*que autoritas, uſum earundem & proficuum, & omnino commendabilem, docentium. Dabo itaque, quæ ipſe viderim; Lectores vero, quibus de his plura placent, veluti de curationibus, quas *Antonius Muſa*, Cæſaris *Auguſti* Medicus, perpetraſſe legitur, quas *Aretæus Cappadox*, quas *Cœlius Aurelianus*, carne viperina patratas eſſe ſcribunt, hos, inquam, ad laudatos Autores, & ad *Cl. Morgagni Epiſt.* 55. remitto.

§. II. Homo annos natus 48. in tenebricoſo admodum ſqualidoque carcere, 14. annos detentus, intereaque temporis ſicco militari pane, & aqua nutritus; morbos malignos & exanthematicos, cum enormi vomitu, varioque abſceſſu paſſus, odoratu, audituque plurimum privatus, tandem una cum ſuo Milite cuſtode aufugit. Initio vertiginoſus ad primos Lucis

adſpectus, Aſcaridum excrevit longo tempore ingentem vim, univerſaque in cute ſcabiem primo ſimplicem ac ſiccam, cruſtaceam deinde, hic ad Vitiliginem, ibi ad Elephantem, habitu toto vergentem, toleravit; tanto quidem cum pruritu, ut præ illius intolerabilitate ferro ſcabro ſe radere cogeretur, utque plurium menſium ſpatio ſomnum oculis vix vidiſſet.

Me tandem convenit. Cum Menſe Aprili 1765. herbarum antiſcorbuticarum ſucco corpus repleviſſem, Viperarum, quas nobis recentes, vivasque, Italia dabat, decocta præſcripſi. Paucarum ſeptimanarum tempore mutatio contigit miſerrimo homini tanta, ut ingens pruritus moderamen, ſquammarum caſus, ſomnique blandities, veluti redivivum eundem præſtarent. Deficientibus quidem poſt ſeptimanam ſextam Viperis,

in

in pejus ruere videbatur ; ad novas vero, ex Italia miſſas, ſaneſcere magis atque magis cepit. Ab aliquo tempore non ſtitit ſe. Quartanam ſe invadentem, me inconſulto, Emetico, repetitaque Venæ ſectione, pertinacem reddidit; magnaque debilitate, valida tuſſi, diarrhœa frequenti, faſtidioque ab alimento quocunque, vehementer emaciatus fuit. Mitigatis autem hiſce ſymptomatibus, vehemens ſucceſſit dextri Hypochondrii dolor, qui reſpirationem difficillimam reddidit, durum formavit tumorem. Vir per omnia ſingularis, & verus Capito, ſolis, toto hoc tempore, Melonibus vixit: Diarhœa hinc tandem nata ſuſtulit quidem dolorem atque tumorem lateris, mutata vero in Dyſenteriam fuit, pene enecantem.

Tunc demum hominem ad me miſit, qui mihi totam rerum ſeriem,

quæ ex quo me non vidiſſet, contigiſſent, enarraret. Ipſusque ille poſtmodum me conveniens, ſæpius mihi hanc hiſtoriam narravit, confirmavitque. Oleoſa & mucilaginoſa, quæ & ore hauriebantur, & Recto Inteſtino immittebantur, & univerſo ventri circumdabantur, hominem brevi quidem præſtarunt a Dyſenteria immunem; quidquid vero in morbo cutaneo quondam profecerat, hoc ita denuo amiſit, ut pluribus in locis vera Vitiligo, ſeu Lepra Judæorum, manifeſte adpareret.

Sulphureis Thermis *Baadenſibus* tunc uti cepit, ſic ut 12. dierum ſpatio, bis die, bihorio, trihoriove, balneo immoraretur. Bis experiundi cauſa Aquæ thermalis Libram hauriens, alvo laxabatur. Principio videbatur ad ſtuporem omnino curatus: verum, ut paſſim fit, elapſis 5.

aut 6. ſeptimanis in fœdiſſimum ſuum morbum penitus relapſus eſt.

Quorumvis conſilia tunc amplexus eſt, Medicorum, Agyrtarum, Anicularum; ſed incaſſum. Media æſtate 1766. ad me rediit. Cum Viperæ ſuppeditabant, dedi illi ſingulo mane integræ Viperæ decoctum, ſuperſtiteſque a coctione carnes contuſas, conſciſſas, & cum ſaccharo roſaceo in Conſervam redactas, ut per diem abſumeret. Rediit primo ſomnus, deinde appetitus, ſexque ſeptimanarum elapſo ſpatio exulceratio in panniculo adipoſo ceſſavit, & tandem cruſta de toto corpore perfectiſſime decidit. Cum autem cutis necdum tranſpirabilis videretur, ut remedium aliquantiſper continuaret, ſerio hortatus ſum. Non continuavit, nec rediit ultra.

Haud

Haud quidem omnes, fateor, adeo felices viperarum uſu fuere: ſunt, qui nihil; ſunt, qui parum; ſunt, qui multum inde lucrati, deficiente per medium annum vipera, continuare curam nequeant; quorum fata me latent, ſi æſtate inſequente non redierint.

§. III. Cum in internis Abſceſſibus hujus remedii præſtantiam *Ill. Morgagni* duobus luculentiſſimis exemplis celebraſſet, imitari illum decrevi. Puer italus, ſeptennis, a Morbillis, *Genuæ* quarto ætatis anno toleratis, Pulmones ſuppuratos habuit, diverſisque Thoracis in plagis ulcera, quæ modo ſicca, modo iterum cum pectoris levamine pure manabant. Corpus hectica febre jam conſumebatur; Peruvianus cortex, una cum multo lacte, auxilium adeo egregium ſæpe hic præſtat, ut non-

nul-

nullos perfecte curatos ſalutaverimus, alios viderimus, qui ærumnas ſuas multo leviores, longeque diuturniores, perferrent. Profuitque & meo puero multum, ſed inconſtantius; nocturnasque anxietates, fere intolerabiles, vincere non potuit. Unde corticis quidem lactisque curam proſequutus ſum, ſed quoque Decoctum quartæ partis Viperæ, & in Conſervam redactas a coctione reſiduas carnes, quotidie dedi. Mirum profecto fuit, intra quam breves dies collapſæ vires reſurgerent, febris decreſceret, reviviſceret appetitus, defœdato vultui color rediret, nitorque, & nocturnæ anxietates rareſcerent, blandi obreperent ſomni, ſputisque pectus ſe commode evacuaret. Novem ſeptimanas perſtitit mutatio pulcerrima rerum, perſeveravitque, Vipera deficiente, ſub corticis peruviani, lactis-

ctisque, nec non infusi traumatici, quod cum lacte misceretur, continuo usu. Semianno post, cum Parentes hinc proficiscerentur, gratias mihi acturi, puerum mihi stiterunt, bene valentem.

§. IV. Sed & idem remedium in desperata spina ventosa cepi adhibere; morbo illo terribili, qui, ad certum gradum cretus, omnium per orbem terrarum industriam, sagacitatemque, passim eludit. Decocta lignorum, Antiscorbutica, Antimonium, Mars, Mercurius, cura sub craticula sudatòria, specifica decantata, non potuere mihi *Viennæ* provectum solvere morbum. Quin nec corrupti officuli exemtio, nec celebrata alibi partis affectæ amputatio, prohibere potuerunt, ne iniqua Diathesis in alias sæviret partes. Hinc decocta Viperæ dedi, mensium duorum spatio, Adolescen-

leſcentibus duobus, quibus fruſtra quasvis notas curandi methodos admoveram. Profecto longe notabilior, quam a cæteris remediis, obſervata emendatio fuit; nam dolor indies miteſcebat, parciores fundebantur ichores, decidebant cruſtæ, & ſanitatis umbra redibat. Curam altera æſtate, tertiaque in horum altero, altero non redeunte, repetens, aperte vidi nondum mihi notum remedium eſſe, quod deſperati annoſique morbi adeo progreſſum ſiſtat, adeo mitiget ærumnas, adeo tolerabilem vitam præſtet, quam hoc viperinum.

§. V. Laudatur in Anglia *Elixir Vitriolicum* in Dyſpnœa, & ſuppuratoriis pulmonum morbis. Extat in noſtra Pharmacia *Viennenſi* pag. 80. Elixir hoc nomine donatum, quod ex unc. v. & dr. III. Aromatum cum moderate, tum maxime calidorum, &

ſpir.

ſpir. vin. Libr. II. ſpiritusque Vitrioli unc. III. paratur, laudaturque ibidem ut remedium quod Ventriculum Inteſtinaque roboret, quod calefaciat, quod excitet appetitum, pectoris autem ac cerebri catarrhos atque phlegmaticos morbos curet. Anglicanum vero Elixir Vitriolicum longe fortius, juxta Pharmacopæam *Londinenſem* pag. 92. & 101. paratur ex unc. I. & dr. V. Aromatum maxime calidorum, cum Libris II. ſpiritus vini tenuioris: ad quam Tincturam decantatam addunt ſpiritus, ſive olei vitrioli, unam tertiam.

Viennenſe igitur Elixir fervidius *Anglicano* eſt, cum illud copioſioribus aromatibus, eadem quantitate ſpiritus vini & octava tantum parte olei vitrioli componatur; hoc vero minorem vim Aromatum, eandem ſpiritus vini copiam, & unam tertiam olei vitrioli, poſſideat.

Du-

Dudum curarum Anglicanarum ad me fama pervolaverat, ſed certiora experimenta præſtolatus, ſilui. Miſſa poſtmodum fuit ad me Epiſtola Medici Angli, qui ad magna natus, nihil leve, nihil inconſideranter cogitat; qua Matronæ Phthiſicæ bis terve de die guttas 20. 25. Elixiris vitrioli Anglicani in vitro aquæ puræ frigidæ fortiter ſuadet; una cum Decocto ſuo corticis peruviani, quod cum multo lacte ſumere conſueverat.

Sententiam rogatus, reſpondi ratiocinia in Medicina experimentis quidem cedere, at vero in hac promota Phthiſi me primo a medicamenti calore metuere, & deinde ne oleum vitrioli lac peſſime coagularet, vereri.

Ad has difficultates, cum Medico communicatas, reſpondit ille, Primo, dum in Phthiſicis percrebeſceret hujus Elixiris uſus, celeberrimum Lon-

dinensis Nosocomii Medicum *Pate* illud propter Aromata condemnasse, lapsu vero temporis præclara mirandaque cernentem, ejusdem Elixiris supremum extitisse Patronum. Usu quippe constitisse quantopere acidus spiritus vim aromaticam refringeret, ut non plus ageret illa, quam ut spiritus acidus copiosior assumi, citra ventriculi dolorem, citraque Intestinorum tormina, posset: quæ si nonnunquam levia observarentur, ea unius alteriusve diei diludiis cessare; assuescere autem eidem naturam sic, ut ferret paulatim quisque inculpate.

Ad alteram meam difficultatem idem Vir clarus referebat, Medicorum *Londinensium* haud paucos hoc lactis ab elixire coagulum, oriundasque ex eo ærumnas, plebi insusurrasse, imo quosdam publicis & clamoribus id divulgasse, & scriptis; idque ma-

maxime, poſtquam Noſocomiorum Medici, pulcros Elixiris effectus edocti, idem & ægris urbanis darent. Eodem vero tempore in lucem prodeunte Viri clari diſſertatione, quæ lac omne in quovis, etiam valentiſſimi hominis Ventriculo, coagulari, experimentis demonſtraret, multorum ceſſaſſe inquietudinem; præſertim cum deinceps conſtaret ne his quidem, qui, vix media hora poſt lac aſſumtum elapſa, Elixire uſi eſſent, quid accidiſſe incommodi; quamvis a pleriſque expectaretur bihorio, antequam alterum alteri ſuperbiberetur.

Addebat tandem egregius ille Practicus, *Londini* creberrimum Elixiris uſum eſſe in Phthiſi, quæ diuturniores febres inſequatur, quæ linguæ ſorditiem, quæ virium collapſum, nocturnosque ſudores habeat conjunctos: præſtantiamque ejuſdem aliquo-

rum annorum ſpatio in aliquot centenis ægrotis urbi univerſo patuiſſe.

Facile quiſque capiet me, omni animi ſollicitudine demta, Elixir exhibere cepiſſe. Nimium provecta Matronæ, de qua mox ſermo erat, Phthiſis, uſum ejuſdem diuturnum non admiſit; alii autem egregiam inde tulerunt opem, atque experimenta confirmarunt *Londinenſium*; quorum nonnulla referre exempla conducit.

Sutor ferme ſexagenarius, a biennio Phthiſicus, qui ante tres menſes elapſos ſæva Pleuritide laborarat, & exin ſputis cœnoſis, emaciatione corporis, virium projectione, colliquante ſudore, cuncta perfectæ Tabis ſigna de ſe præbuit; cum artis conſueta auxilia nihil opitularentur, cepit die primo paucis, altero pluribus, ſemel in die, deinde bis, imo ter, 25. guttulis uti, in ea aquæ frigidæ copia,

pia,

pia, quæ acidi paucum modo exhiberet ſaporem. Spatio quinque menſium mutatus quidem ſic fuit ab illo, qui fuerat prius, ut ſuperaſſet enarrata mox ſymptomata; verum non ita, ut relicto elixire, nonnihil relabi non inciperet: unde nunc in tertium annum eodem, quod ob virtutes egregias exoſculatur, pergit uti.

Puero duodecim ferme annorum media æſtate anni 1766. Elixir exhibere cepi ſequentem ob cauſam. Ab anno ætatis tertio ex variolis magnis, haud multis, non moleſtis, ſed neglectis, Phthiſi pulmonali affici videbatur, penituſque conſumi: uſu vero longiore lactis bubuli, cum ſaccharo lactis dicto, cepit, ſputis prodeuntibus, habere rectius. Morbillos admodum benignos bene tulit ſeptennis. Continuabat ſputa edere, ſed olida, ex flavo viridia, violentia autem &

copia tanta, ut ore naribusque ſimul projicerentur; nec raro citra tuſſim, inclinato duntaxat capite, veluti ex inverſa lagena, copioſe profunderentur. Hocque totis quidem hiſce annis, vere autem maxime. Atque hoc rerum ſtatu eundem mihi mater ſtitit, materiemque monſtravit effuſam. Mox illi Elixir dedi cum melle & aqua, ut pueris ſoleo, & a minima doſi ſenſim ad guttas 40. ſingula die aſcendi, eo eventu, ut intra trium menſium ſpatio fere curatus videretur; & forſan integre curatus, ſi perſeveraſſet, fuiſſet: negligentia vero parentum toto anno 1767. & 1768. medicamentum haud ultra ſumſit, cum præter raram tuſſiculam bene ſe haberet: donec mali recidiva, finiente Novembri, quo hæc ſcribo, renata viſa, demum ad me ductus ſit.

Puel-

Puella 9. annorum, ſuperioris ſoror, eodem cum fratre die cepit Elixire uti. Puella optime valuerat ad uſque 5. ætatis annum: convulſiva tuſſi tunc cepit quati, copioſumque cruorem ſæpe profundere ore, naribusque. Tuſſi convulſivæ morbilli ſupervenere, Miliariaque alba. Reſurgenti ab hoc morbo, dextro in Bregmate tumor naſcitur, qui creſcens paulatim, ovum gallinaceum mole æquavit; decrevit autem & evanuit, ſpatio trium ſeptimanarum, excreto copioſo pure, fereque continuo, oculis, auribus, naribus, ore: eodemque tempore faucium fuit anguſtia tanta, ut niſi continua injectione copioſiſſimus faucium mucus abſtergeretur, ſuffocanda puella videretur. Ex ſola aure nonnihil profluit adhuc. Crines in ea Bregmatis plaga læte non creſcunt. Septimum æta-

tis annum agentem confluentes Variolæ, malignæque eam prehenderunt, quas dirus oris cancer, aquaticum appellant, excepit. Octo dentes cancro ſolutos, a puella deglutitos, e fecibus ſuſtulere parentes. Mater os puellæ curavit aqua fabrorum ferrareorum, cum nitro & aluminis uſti tantillo, applicata hac aqua multo ſyrupo Violarum omnes interni oris oblinivit penicillo partes.

Verno tempore anni 1766. ædes recentiſſime extructas, intus extusque calce obductas, humidasque, inhabitante familia, dira Ophthalmia bis occupavit puellam, cui tres phlyctenæ, ut ex narratu patet, junxere ſeſe. Mater, conſilio quorundam, Veſicantibus collo, poſtque aures, admotis, ſuſtulit rubedinem; maculas autem, a puſtulis relictas, aqua leviter vitriolica deterſit, delevit.

Ex

Ex quo vero, quinto ætatis anno tuſſi convulſiva laboraſſet, tuſſi in hodiernam diem vexatur, tuſſiendoque materiæ, lac colore, ſpiſſitudineque referentis, duas, tresve uncias quotidie excernit. Purulenta igitur labes, a longa die peſſimam Cacochymiam genuit, ſive ſedem in pulmone habentem, ſive aliunde eo delatam. Elixire vitriolico, menſes quatuor aſſumto, reſtituta eſt ſanitati ſic, ut neque anno 1767. neque 1768. ullo medicamento indiguiſſe, mihi ſæpius illi obvianti, eamque examinanti, appareret.

Vir quadragenario major, qui longis annis Veneris caſtra ſequutus, curas plures, proximaque elapſa æſtate diuturniores Mercurii frictiones ſuſtinuerat, demum incidit in Phthiſin pulmonalem, frequentemque Orthopnœam: ex ſuperveniente tandem

Perupneumonia, deplorata Phthiſis eſſe videbatur. Continuus Elixiris uſus jam tertium in annum hominem adeo ſervat, ſuſtinetque, ut domino ſuo a cubiculis eſſe pergat.

Pluribus annoſioribus Phthiſicis Elixir dedi cum emendatione omni ſpe majore, ſputorum autem, Tuſſisque multa imminutione; quæ quibuſdam, mihi vero nequaquam, ſuſpecta fuit. Præter Phthiſin quippe, cujus propria in pulmone ſedes, alia datur, quam graphice deſcripſit *Bonnetus*, quam ego in cadaveribus ſæpius demonſtravi, Operumque meorum pluribus in locis notavi: in hac ſpecie inflammatoria ac ſuppuratoria materies univerſi cruoris, in integros pulmones transſudans colligitur, ſputorumque ejicitur forma. Hanc porro ſanguinis Diatheſin Elixir vitriolicum potenter emendare multiplici ap-

pa-

paret exemplo. Unde ab hoc remedio præſtantiſſimo deſcribundo, evulgandoque, abeſſe non debui.

§. VI. Verbulo hic de Agarico. Poſt *Galenum Libr. I. de ſimpl. Med. fac.* Botanico-Medici Agarici vires deſcripſerunt eſſe modice calefacientes, plus exſiccantes, extenuationem curantes, Hæmoptoen dragmæ dimidiæ pondere ſiſtentes, Ictero medentes ſolvendo, debili quoque ventriculo, deglutita non retinenti, valde proficuas; pondere autem unius alteriusve dragmæ lente detergentes atque purgantes. Vide plura apud *Dodonæum*, ejusque in appendice. Reverane haſce adſcriptas poſſidet Agaricus vires? Audiamus hiſtoriam ſequentem.

Anno 1765. die 26. Aug. Monachus convenit me, qui elapſo ab inde biennio a neglecta Pleuroperipneu-

mo-

monia, in tuſſim, ac Hæmoptoën, inciderat. Poſt multa auxilia, pectori dicata, poſt Aquas Selteranas, ruſticano in aere epotas, in ſupremam debilitatem incidit, nocturnisque ſuperioris corporis emaciatus eſt ſudoribus. Cortex Peruvianus haud exiguam quidem emendationem attulit; hyeme vero inſequente rediit continua remittens febris, cum ſumme debilitante ſudore. Et hac quidem vice cortex febrim multum moderabatur, minime vero, quemadmodum prius, ſudorem.

Pernicioſo hoc ſudore, Viro reverendo fere pereunti, amicus narrat, certaque fide aſſeverat, plures hectico ſudore pereuntes, Muliercula Agarici fruſtulum quotidie exhibente, ſe curatos ſalutaſſe: quo ille audito, cum curtam ſuorum Medicorum ſuppellectilem eſſe intelligeret, protinus

tinus ad Agarici pauxillum confugit, pepulitque brevi ſudorem.

At vero pulſis ſudoribus Dyſenteria ſucceſſit. Dubitatum fuit, utrum colliquans quoque illa, loco colliquantis eſſet ſudoris; an vero aut ab Agarico, aut ab imprudenti gelidæ hauſtu, proficiſceretur? Poſteriori cauſæ tandem tribuebatur, ſaltem poſtquam continuato deinceps Agarici pauxillo, venter minime moveretur. Dyſenteriam autem hanc colliquante ſtatu corporis, ut prius ſudorem, proficiſci, non eſt, opinor, quod dubitemus; ſed & a poſteriore id patuit, ſudore a ceſſante Dyſenteria redunte. Dyſenteria autem pertinax fuerat, nec auxiliis Medicis, ſed *Lacti cum Omento animali probe cocto*, ſemel aſſumto nonnihil, iterato epoto, integre, ceſſerat.

Su-

Superata Dyſenteria, ſputa purulenta prodierunt, eo perſeverante, qui ab ipſa Pleuroperipneumonia vexaverat, lateris dextri dolore; in quod latus, quemadmodum neque in dorſum, cubare non poterat. At vero cum ſputis & ſudor rediit; quem iterum repetito quotidie Agarici tantillo, ſuperavit.

Suaſi, ut Lacte caprino cum Herbarum traumaticarum infuſo, & ſucco, aliquantiſper uteretur, antequam ad alia procederemus. Rediit nunciaturus curam hanc, ſpatio quinque hebdomadum protractam, multum profuiſſe: Agarico vero, cum ſudores reditum ſæpe minarentur, ſe eguiſſe perpetuo. Defuit poſtmodum; ut Corticis, Elixirisve, explorare in illo virtutes nequiverim.

Explevit Agaricus in hoc Reverendo Viro eas indicationes, ad quas

Ga-

Galenus, ſubſequentesque Medici, eundem in refracta doſi celebraverunt. Defuit mihi hucuſque occaſio inſtituendi in colliquante ſudore experimenti: ſilentium autem, donec caſus affuerit, impermiſſum arbitratus, evulgo; ut quibus occaſiones frequentiores ſuppetent, experiundique proinde copia gaudeant, ſedulo inquirant, num & Agaricus colliquantem ſudorem auferat, & Omentum animale, lacte probe coctum, colliquantis Dyſenteriæ potens ſit auxilium. Profecto dum non unico in homine, ſed in pluribus egregie ſucceſſerit, dumque cæterum Sudores, Dyſenteriæque colliquantes, proximam ſternant in Mortem viam, experimentum capere tuto videmur poſſe.

§. VII. Recenſui hoc capite ægros nonnullos, quibus celebris cura Lactis, Corticisque Peruviani, profuiſſe qui-

quidem, haud vero curaſſe illos, viſus ſit. Minoris tamen ob id facienda non eſt. Multis enim integram ſanitatem conciliat, idque cum in annoſis ejuſmodi morbis, tum in deſperatis. Luculentorum exemplorum Tomi mei priores meminerunt: memorabile aliud dabo.

Comes nobiliſſimus in *Hungariæ* Regno, cum annum ætatis octavum ageret, genu dextro in terram cecidit. Intumuit genu, doluitque ſic, ut Medicis, atque Chirurgis, trium menſium ſpatio opus eſſet, priuſquam curam perfeciſſent. Sanus tunc puer credebatur, quamvis femoris dextri cum coxa articulationem, dum moveret femur, perciperet dolentem.

Semianno a curato genu elapſo, febri acuta prehendebatur; inque febre illa primum animadverſum eſt crus

dex-

dextrum brevius ſiniſtro eſſe. In dies id magis apparuit, magisque.

Eodemque tempore Tumor cepit ad coxam obſervari, in quo brevi tres aperturæ, eæque & fiſtuloſæ, & ſinuoſæ; quæ ingentem copiam & puris, & ſaniei, & ichoris, carioſique oſſis fragmenta, duorum annorum ſpatio, effuderunt; interea dum hectica febre emaciaretur puer, conſumereturque ita, ut verum cadaver referret. In deplorato hoc ſtatu eum nobiliſſimi parentes *Viennam*, conſilii inopes, auxiliumque capturi, conduxerunt.

Advocabamur Medici duo, duoque Chirurgi, in Conſilium. Patuit nobis, infortunato lapſu pueri in genu necdum aut fractum fuiſſe ſua in Cervice, Epiphyſive, os femoris, aut idem, rupto ligamento tereti, ad teresve acceſſorio, ex cavo Acetabuli

excidiſſe; lapſu tamen eodem tenſas, diſtractasque ad articulum coxæ fuiſſe partes. Hinc doluiſſe puerum ad femoris motum. Furtim autem progrediente proditorio malo, veram demum ad ſuperiora contigiſſe luxationem; a reſorptu putridi fomitis febrim & natam eſſe, & perpetuatam biennio. Ergo caſus ſimilis fuit, quos vidi, binis, relatis *Tomo IV. cap.* 4 *hujus Operis*; ſimilisque laudato ibidem *Petitiano*, cui haud diſparem tradidit *La Motte.*

Prognoſin partim acerbam dedimus, partim incertam: memores autem elegantium curarum, quas ejuſmodi in malis cortice Peruviano, ac lacte, perfeciſſemus, ſuaſimus eandem; dum interea dexterrima Chirurgi manus ulceribus ſecundum Artem mederetur.

Si

Si qui mortalium unquam, hi ſaltem accurate omnia, quæ conſulueramus, expleverunt, a parva copia ad magnam conſcendentes paulatim: unde non modo in vivis perſtitit puer, verum etiam tantum profecit, ut quando triennio poſt *Viennam* reverſus erat, non absque admiratione, gaudioque, illum & febre expertem dudum, & viribus valentem, contueremur: ulcere unico cum purulentam materiem, tum oſſis carioſi ramenta, emittente.

Biennio poſt, 23. Maji. 1767. illum tertio vidimus, egregie valentem, debitamque 16. annorum ætatis, qua erat, habentem ſtaturam; clauſo jam, quod unicum ante biennium ſuperſtes videramus, ulcere; idque poſtquam ante annum ab illinc elapſum oſſis ramentum, piſi mole, expulſum eſſet: ita ut ultra nihil, niſi quandoque mu-

cosi quid, transsudaret. Adolescenti porro, sic crescenti, crus affectum apparuit latis quatuor digitis esse altero brevius: quemadmodum quoque suo in juvene *La Motte* se observasse refert. Crevit quidem quoque crus, femurque dextrum, torosumque est; per omnia autem lævo exilius. Quamvis autem illustris Comes jam curatum se crederet, non gravatus est, hortantibus nobis, remedium prosequi per illum, præsentemque annum, singulis mensibus quid diminuendo; præsertim cum, quod raro fit, in delicias cortex transivisset: quod quomodo contigerit, cum id nosse intersit, enarrabo.

Cum in hoc remedio assumendo, atque continuando, nauseam Comes, fastidiumque, & horrorem, perciperet; neque superare illa, quomodocunque pararetur Kina, posset; Ma-

ter

ter nobilissima, sagax industriaque Matrona, mille modis negotium tentans, versansque, invenit tandem, qui perplacuerit, qui post assiduum annorum novem usum amœnitate, gratiaque creverit, parandi modum. ℞. Pulv. Cort. Kinæ unc. iii. sesqui horam coque cum Libris duabus aquæ comm. Quieti, donec penitus refrixerit, committas, postquam charta emporetica dupla coles: Liquorem colatum in chartam emporeticam infundas iterato, & liquorem in vitrum magnum, quod & charta emporetica tectum sit, excipias.

Nihil ultra, gustavi quippe, liquori inest ingrati, Vinumque aut Tockajense, aut vetus Rhenanum, & colore æmulatur, & limpiditate. Non succedit autem si decoctum, priusquam coletur, haud penitus refrixerit. Insuperabilis corticis Kina assumendi, continuandi-

que difficultas, adeo frequens, præparationis hujus communicatione nedum minui, ſed crebro tolli poterit.

§. VIII. Proxime priore Tomo multa de febribus, deque Antidotis earundem, egi. An Sulphur his addendum? *Eiſtadienſi* feminæ, quinque ſeptimanas Quartana laboranti, ſulphuris, quod in longas laminas ſciſſum, venumdatur, portionem articuli digiti magnitudine pulveratam dederunt, quo ipſo momento invadentem perciperet Paroxyſmum. Sudavit vehementer. Inſultu ingruente altero, duplam ſulphuris dederunt portionem. Febris non rediit. Ventriculus necdum bonus, unico purgante reſtituebatur, nec purgante irritata febris, quo rediret, fuit.

CA-

CAPUT VII.

FINIS QUÆSTIONIS DE SENSIBILITATE ET IRRITABILITATE.

Octavus annus agitur, ex quo animum appuli ad ſcribendum contra *Ill. Halleri* de *Senſibilitate & Irritabilitate*, Doctrinam; Praxi cum Medicæ, tum Chirurgicæ, periculum ab illa imminere ratus.

Ac primo quidem, ex eo, quod Tendines, Membranæque, negarentur ſenſiles eſſe, & animo præſagiebam, & experimento deprehendebam, nonnullorum Audaciam, qui partes ejuſmodi intrepide ſauciantes, Convulſionis exiſterent, Dolorisque fabri.

Secundo *Hippocratis* magni Praxin, quæ me fidelissimum Cultorem, strenuumque perpetuo Defensorem habebit, neglectui tanto a pluribus dari dolebam, ut præter aut animosiorem, aut desidiosiorem Irritabilitatem, nihil in morbis crepantes, æterna *Coi* præcepta haud negligerent duntaxat, verum etiam vilipenderent.

Itaque Praxis medicæ primarii in hac inclyta Universitate Professoris Dignitate condecoratus, in eo jam eram, ut ad novam Doctrinam, quam Scriptores clari, quam haud incelelebres Universitates, adoptaturæ videbantur, vel amplectendam, vel repudiandam, me undique sentirem premi. Librorum itaque egregiorum haud modica lectione, literario clarorum Virorum commercio, propria experientia usuque, Arti demum, quod imminere videbatur, discrimine, per-

permoveri, animarique me ſenſi, ut nova hæc placita non modo non amplecti, ſed impugnare, refellereque me debere, autumarem.

Hinc primam meam Diſſertationem *Difficultatum* edidi, ſtylo haud maſculo modo, ſed, quam hodie quidem vellem, ſignificantiore. Haud multo ſane blandiore ſermone *Apologiam* conſcripſit perill. Adverſarius. Neque etiam qui, quod non debuiſſet, ſe Liti immiſcuit, *Tyſſotus*, Vir clariſſimus, *Vindicias* meas verbis excepit mitioribus.

Deinde a ſexto ad decimum horni operis mei Tomum, nec non in *Epiſtola gallica ad Amicum*, inceptum opus proſequutus ſum. Neque ſoli dimicabamus, *Hallerus*, egoque; verum illius doctrinam hinc multi ſtrenue propugnabant, quos inter princeps *Caldanus*, vir ob multa clarus;

 illinc

illinc haud pauci, quorum præcipuus *Gualtherus van Doeveren*, Groeningæ Profeſſor laudatiſſimus, refellere experimentis conabantur: hincque ab Illuſtris *Halleri* egregiis Diſcipulis omnis ſenſatio Duræ cerebri Meningi, propter abſolutam Nervi abſentiam negabatur; illinc iterum, ut v. g. in *Morgagniana* ſchola, ob Nervum a V. pari oriundum, a *Cotumnio* demonſtratum, datumque Duræ Matri, ejuſdemque ſenſilitas aſſerta fuit.

Integre poſtmodum tota rerum mutata facies fuit. Faſſus quippe præclariſſimus hujus Doctrinæ Autor eſt, *Tomo VIII. magni Operis*, ſenſilitatem Tendinum, Membranarumque, negaſſe ſe quidem; minime vero ſic, ut neve puncta, neve vulnerata, ſenſum proferre doloris poſſent. Pleuram v. c. pronunciaſſe ſe inſenſilem, dum illam unicam eſſe membranam ſtatuiſſet;

ſet; haud vero tunc, quando duplici conſtantem lamina, quæ quondam & de Pleura, & de Peritonæo, ſententia eſſet, quidam aſſerere pergerent. Se externæ Pleuræ laminam, nonniſi circumfuſam Pleuræ veræ celluloſitatem eſſe, & docere, & demonſtrare: per hanc vero circumpoſitos convexo Pleuræ dorſo Nervos eſſe; „ hos, ſi quando „ ab inflammatione vicinæ Membra- „ næ corripiantur, acriter dolere, „ hæc omnia & cum ratione ſpecu- „ lationis conſentire & cum experi- „ mentis. Eodemque modo & ligamenta inſenſilia eſſe, & Articulorum capſas, & Tendines cunctos: poſſe vero dolore has partes occupari, a Nervis eaſdem aut circumdantibus, aut perreptantibus. Verbo partes haſce, qua membraneas, minime dolere; dolere vero, & acriter quidem,

pro-

propter accumbentes nervos posse sic, acsi ipsæ sensu afficerentur doloris.

Iisdem proinde Verbis mentem suam perill. Vir explicat, quibus fere antiquissimus *Aræteus* : Νεῦρα, τὰ δε-„ σμὰ τῶν ἄρθρων, non dolere sæpe, „ dum quis abscindat illa, conterat-„ ve, ἐδ᾽ ἄν τέμνῃ τις, ἢ θλίβῃ, inter-„ ea dum alio tempore homo sic in-„ de doleat, ut a nulla re magis: „ imo ut neque ferramenta adstrin-„ gentia, neque vincula, vulneransve „ gladius, aut exurens ignis, plus do-„ loris crearent.

Ergo Veterum cunctorum sarta tecta sententia est, Membranas, Tendines, Ligamenta, Capsas, sive sensibilia pronuntiantium, sive insensibilia: latiore enim hoc sensu, dum pugnantia videntur locuti esse, locuti consentanea sunt.

Ve-

Verum longe manifeſtius hanc magni Autoris mentem eſſe, ex privatis ejuſdem Literis, maxime poſterioribus, intellexi. Contigit enim ut Vir celeberrimus, *Carolus Bonnet*, Genevæ ornamentum, Orbi univerſo propter Hiſtoriam naturalem, ad ſtuporem fere illuſtratam, acceptiſſimus, utriuſque noſtri ſincerus, integer, ſummusque Amicus, rem eo dirigeret, (ob quod illum æternum venerabor,) ut de diſſentientibus opinionibus, quibus noſtros utriuſque animos disjungi, abalienarique, dolebat, mutuis Literis amice conferremus. Dum huic haud minus chriſtiano, quam amico Conſilio, pareremus ambo, magis vidi magisque ejus illum, cujus dixi, ſententiæ eſſe: ipſum de ſyſtemate pathologico mutando ne unquam quidem cogitaſſe: ſcripſiſſe ſe quæ vidiſſet, quæ obſervaſſet centies, inſenſilitatem demonſtran-

ſtrantia partium, quando hæ ſine cingentibus, aut incumbentibus, perforantibusve ſeſe Nervis, conſiderentur.
„ Se nullum de inſenſili natura Du-
„ ræ Matris ſyſtema pathologicum
„ propoſuiſſe; finem ſibi fuiſſe ea,
„ quæ experiundo didiciſſet, profer-
„ re: omnem nempe a Nervis ſen-
„ ſum, omnem a fibra muſculari mo-
„ tum eſſe. Si adeo trans faſciam to-
„ tam Nervi cutanei decurrant, non
„ ideo eam faſciam ſentire, cum ii
„ Nervi nihil in tendinem dent. . . .
„ Sibi non de Vulnerum periculo, ſed
„ de ſenſus ſede, quæri. . . . Non vi-
„ deri adeo ullum a ſe metum fuiſſe,
„ ne falſi quid in Pathologiam ſubre-
„ peret. „

His profecto quid verius ſcribi, quid clarius enunciari, quid exponi candidius poſſit? Sane ſi hæc, iſto modo prolata, accomodata fuiſſent

Ex-

Experimentorum illorum, contra quæ ſcripſi, Relationibus, cauſam omnem manus cum illuſtri Viro conferendi præſcidiſſent: id quod etiam in Reſponſis ad illius amiciſſimas Literas priores ſerio notavi. Quid enim ad Praxin refert, utrum Pleura, & Dura Meninx, & Membranæ, & Ligamenta, Articulorumque Capſulæ, & denique Tendines, nervis dolere propriis poſſint, an alienis, qui aut ſupra, aut trans, aut infra, haſce decurrunt, tranſeuntve partes: modo ipſæ hæ partes ſive contuſæ ſint, ſive ſauciatæ, vellicatæve, ea exhibeant phænomena, eaque auxilia petant, quæ ſæpe nervoſæ exhibent, petuntque partes? Quid mea refert, Pleuriticusne ab inflammata pleura proprie dicta doleat, an a Nervis, quos ſæpe notabiles, quos grandes, ſupra dorſum ſuum gerat, ducatque Pleura?

Ve-

Verum enim vero, cum egregiæ istæ, candidæque explicationes, experimentorum haud concomitarentur Historiam; cumque ipsam cum Medicam praxin, tum Chirurgicam, in vulnerum atque ulcerum pertractatione, morborumque internorum curatione, ab iis, qui hæc cruda amplecterentur, perverti deprehenderem; indignus certe, quo cohonestor, munere censendus fuissem, si abusuum progressum, qui ex nova, nec posterioribus monitis munita doctrina proficiscebantur, sistere neglexissem.

Jam vero rebus sic se habentibus, manum de tabula. Manifestum jam est *Ill. Hallero* eam non fuisse mentem, quam quidem experimenta priora, necdum expositione posteriore illustrata, referre viderentur: in Physiologiæ illustrationem se intendisse, de mutanda Pathologia ne somniasse quidem.

dem. Virum proinde digniſſimum eſſe, quem omnes, germani per univerſum Orbem Artis filii, veneremur, atque tanquam Medicinæ cultorem inclytum, promotoremque indefatigatum, ſuſpiciamus. Adverſus illum quondam ſcripſi, quia, ut ex relatis conſtitit, ſcribere debui: ſcripſiſſeque me vel ob id gaudeo, quod inclyto Viro occaſionem dederim, ea in artis emolumenta illuſtrandi, ex quibus alii, ſinceræ ejus mentis ignari, conſequentias audaciores formare inceperant. Excidit mihi, fateor, hinc inde quid aſperiuſculi: hoc vero ubinam excidere non contingit, quando de ſumma rerum, quando de imminente damno a gente humana propulſando, quando de periculis agitur averruncandis? Lectores, non præoccupati animo, in Illuſtrium Adverſariorum meorum, *Halleri* & *Tyſ-*

ſoti, Scriptis nonnulla aſperiora quoque doluerunt: verum omnia hæc & illi, & ego, veluti nunquam aut ſcripta, aut ſaltem malo animo excogitata, reputemus oportet. Et remora tandem amicitia fulgentior erit.

CAPUT VIII.

DE INOCULATIONE VARIOLARUM.

§. I. *Inoculiſtarum modus explicandi ſuæ Praxeos infortunia, abſolvit quoque ab omni culpa Variolas naturales. Argumentorum Decade hoc probatur.* §. II. *Demonſtratio qua Patroni Inoculationis contrarium ſe eviciſſe arbitrantur, defectuoſa eſt: defectus indicatur: quo defectum hunc ſuppleant, oſtenditur modus.* §. III. *Spontaneum Inoculationis Contagium ex ipſis Inoculi-*

culistarum observatis demonstratur. §. IV. Quum a Variolis naturalibus multi pereant, eorumque pars maxima curæ defectu, duplex id emendandi proponitur modus.

§. I. Necdum Bellum Inoculatorium defervet; ingeminat potius. Pars in illo minima non fui, ex quo anno 1756. Inoculationem in Nosocomio meo orsus, inque sex ad id selectis pueris Variolas frustra præstolatus, veniam peterem, eaque potirer, quasdam orbi medico difficultates proponendi, dandasque ad easdem Responsiones examinandi, antequam hoc opus repeterem. Edidi tunc primum libellum, cui titulus: *Difficultates super Inoculatione Variolarum, Viennæ*, 1757.

Prodiit brevi post viri eruditissimi *De la Condamine Dissertatio altera*, & viri in arte clari *Tyssot Responsio ad* meas *Difficultates propositas*: Opus utrumque gallice scriptum, admiranda perspi-

cuitate & eleganti brevitate, id proferens omne, quod in Inoculationis honorem proferri, laudemque possit; at vero ad meas difficultates solvendas adeo ineptum, ut anno 1760. ederem dissertationem adversus laudatum Scriptum utrumque, titulo *Refutation de l'Inoculation.* Ad hanc meam refutationem celeberrimus *Tyssot* privatis literis respondit: *le Procés me paroit suffisament instruit: Avocats, & non Parties, nous avons dit, ce que nous avons cru pouvoir dire de mieux: les Pieces sont sous les yeux des Juges: attendons donc le Jugement du Public, & de la Posterité.* Et in alia epistola: *je crois, que vous avez dit tout, ce qu'on pouvoit dire. Jamais mauvaise cause (passez-moi le terme) ne fut si bien plaidée.*

Adoriebatur me postea, amicus amicum, vir celeberrimus *Tralles*, Bresläviensis inclytus Medicus, *Sermone suo*

Apo-

Apologetico in Inoculationis tutamen. Cui cum anno 1764. ineunte, diſputationem totam in X Articulos redigendo, reſpondiſſem; prodiit, vix medio anno inde elapſo, ejuſdem magni viri *Vexatiſſimum argumentum*; opus Autore dignum, quod omnia argumenta, quæ Inoculationi aut contradicant, aut patrocinentur, haud minore cum candore, quam accuratione, judicioque, oculis legentium e veſtigio exponit.

Ad hoc opus *Rat. Med. Tom. IX. Cap. ult.* reſpondi, & aliquantum quoque *Capite & Paragrapho ultimis Tomi X.*

Poſtea nova inoculandi Methodus, quæ omnia methodi veteris infortunia corrigere dicitur, vulgatiſſima prius reddita apud Brittannos, aliis in Regionibus ſummopere laudatur, brevi omnem inundatura terrarum orbem. Cum porro pene cuncta Europæ Re-

gna, Provinciæque, non in Libris, quæ illam aut laudent aut vituperent, ſed oculis contueantur ipſæ ſuis, brevi forte controverſiam diriment. Quo autem id fiat facilius, haud abs re erit unam alteramque ſubjunxiſſe animadverſionem.

Ac primo quidem ope creberrimæ Inoculationis eo provectum jam eſt, ut ex ipſo Inoculiſtarum teſtimonio id colligatur, *quod a Variolis naturalibus nemo mortalium ultra moriatur.*

Probatur facillime. Anno 1768. Junio menſe Nova Anglicana ferebant, quod & privatæ familiæ literæ confirmarunt, Celſ. Ducem *Boucleuch* Londino in Scotiam profectum eſſe, filium ſuum, Comitem *Dalkeith*, lugentem, quem inſitæ Variolæ occidiſſent.

Vitium hic irrepſit. Inoculatio Comitem non interemit, ſed ipſe Inocula-

culator, qui in tantilla ætate illum inoculare non debuisset.

II. Clarissimus *Gandoyer de Foigny*, Autor operis, cui titulus: *Traité pratique de l' Inoculation, à Nancy*, 1768. Filiam suam, cum eam *Suttoniana* methodo inoculasset, priorque febris cum Variolarum eruptione jam a 24. horis deferbuisset, forti 10. minutorum convulsione enectam luxit.

Vir Clariss. ad amicum, qui mecum epistolam communicavit, scripsit, caram filiam neutiquam periisse a Variolis, verum potius ab ejusmodi convulsione, quæ & citra Variolas, quemcunque hominem prehendisset, occidisset.

III. Nobilissimus *Pessers*, juvenis 14. annorum, *Hagæ* Batavorum, anno 1768. Martio mense inoculabatur. Variolæ confluentes, purpureæque,

æque, juvenem die 1. Aprilis e vivis ſuſtulerunt.

Utique Inſitio minime fuit in cauſa mortis. Scilicet eſt diatheſis in hac familia, ut malignæ in eadem debeant Variolæ eſſe; cum olim hæ fratri ejuſdem exitiales fuerint. Sic quidem, ut quamvis Pater, Materque, quamvis Avus & Avia, quamvis ipſa hujus nobilis juvenis Frater, una cum ipſo inoculatus, Variolas feliciſſime ſuperaverint, ob idque Variolæ in hac familia faciles debuiſſent, benignæque audire, nihilominus oportuit inoculatum hunc juvenem inevitabili familiæ fato mori.

IV. *D. Chriſtiani Henrici Heſſ*, apud Berolinenſes celebris mercatoris, pulcra XI. annorum filia, poſt debitam IV. ſeptimanarum præparationem, a viro artis inoculatoriæ peritiſſimo, celeberrimo *Meckelio*, inocula-

culata, primam ſuam febrim vehementem habuit, Variolasque deinde copioſas quidem, at benignas; ulcera tandem inoculatoria, quæ magnam prave olentis materiæ copiam funderent: at vero dum propediem lætus rerum expectaretur eventus, ſuperveniente purpura alba, die morbi 13. puella obiit.

Præparationes *Gatti* omnes, præparationes longiores multi celebres Inoculatores, dudum damnaverant. *Suttonis*, ac *Dimsdali* regimen frigidum purpuram arcuiſſet. Methodus bona defuit. Puella obiit.

V. *Trajecti ad Rhenum* nobiliſſima Matrona *De Zuylen*, quadragenaria, ne quid methodo inoculandi deforet, celebrem Inoculatorem *Williams* ex Anglia evocat. Inoculatur. Papulis die 14. nec dum, ut fertur, prorumpentibus, inoculatur iterato.

Elapſis denuo 14. diebus Variolæ prodeunt. Die 5. poſtmodum ex Angina mors.

Innumeris conſtat exemplis Anginam Variolarum ope haud indigere ad necandum. Hæc ergo Matronam, non inſitio, occidit. Præterea præſtitiſſet ut Inoculator illam & a ſuſcepto frigore præſervaſſet, & tenuius aluiſſet. Frigus quidem *in genere* prodeſt, ſed *in ſpecie* nocet.

VI. Nobilis Adoleſcens Scholæ militaris, *Viennæ* hoc autumno a dexterrimo Artifice inoculatus, papulis non prodeuntibus ægrotat, febricitat, die autem undecimo a ceteris inoculatis ſegregatur, tanquam cum iisdem non ultra computandus, domumque remittitur. Angina gangrænoſa juvenem biduo poſt interemit.

Nemo hic inſitum Virus varioloſum culpet. Fertur Adoleſcentem

Scor-

Scorbuto quondam laboraſſe; quo quid in Gangrænam proclivius?

VII. Puer 4. annorum *Viennæ* dexterrime inoculatus, ac dein variolis ultra ſexcentis ſcatens, putridiſſima febre corripitur, Corticisque Peruviani virtute a morte præſervatur: haud tamen ita, quin ſiccatis Variolis novæ continuo puſtulæ propullulent, quin febrim continuam ſeptem dierum de integro experiatur, Cortice peruviano continuo repleatur, exulcerationes patiatur ingentes, nec, niſi elapſa ſexta ab operatione ſeptimana, reſtituatur ſanitati.

Tanti certaminis in cauſa fuit aut humorum antiquorum prava colluvies, licet puer antea ſanus eſſet; aut impuro de corpore pus deſumtum, quamvis ab eodem pure fortunata aliorum inſitio fuiſſet; aut utrumque.

VIII.

VIII. Quinquennis Puella, manu exercitatissima *Viennæ* inoculata, passa Ophthalmiam est, curatis Variolis perseverantem, suppurantem, universumque oculum ita destruentem, ut spes nulla supersit Visum unquam recuperandi.

Frustra quis causam in Inoculationem refuderit. Etenim annon millies Ophthalmiæ, quæ in Suppurationem vertantur, quæ oculos pessumdent, sine Variolis nascantur? Quæcumque proinde causa illas citra Variolas genuit, gignere easdem & in Variolis potest.

IX. Puella a simili inflammatione in insitis Variolis nata, inque discrimine perennis versans Cœcitatis, Parisios missa, quo curetur, est.

Si Inoculatori credamus, (quod tamen qui longo antea tempore præfuit Puellæ sanitati Medicus negat,) fre-

frequens ipſi Ophthalmia quondam fuerat: nihil autem frequentius, quam crebrarum denique Ophthalmiarum in Hypopyon converſio. Sin autem aliis fidem adhibeamus, oculi jactura Inoculatoris debetur tirocinio.

Scrofularum, febriumque ab irrita inſitione ortus, cauſis illarum communibus, eadem lege, adſcribendus eſt.

X. Quod ſi nullæ omnino cauſæ poſſent excogitari, quibus Inoculatorum hominum ſive interitus, ſive mutilationes adſcriberentur, certam parat inexpugnabilemque horum originem Contagionis ſupervenientis ſuſpicio: ipſo namque Sole clarius fit, quem occidere non poſſet Inſitio, illum occidere Naturalium Variolarum Contagium poſſe.

Sed moleſte forte quis feret, cum promiſſa Paradoxi demonſtratio eſſet, a Variolis naturalibus, ipſorum Inoculi-

culiſtarum teſtimonio, neminem haud ultra aut mori, aut mutilari, affirmantis; interea his argumentis idem unice de Variolis inoculatis, neutiquam vero de naturalibus, affirmari.

Non ſatis attendit ille. Conſequitur ex dictis manifeſto, ut argumenta hæc, ſi inſitas Variolas culpa & mortis abſolvant, & ægritudinis, certo certius abſolvant naturales.

Perpetuo namque vel tenerior Ætas, vel Purpura, vel Convulſio, vel Ophthalmia, Scorbutus, Lues Venerea, Phthiſis, Rachitis, Spina ventoſa, Scabies, Familiæ fatum, Neglectus quoque, ignorantiave opportunæ Curationis, Recens denique accedens Contagium, Variolas naturales clamabunt inſontes. Quod enim *illis* tam profuſe conceditur, *hiſce* negari idem non poteſt.

§. II.

§. II. Si hæc ita ſe habeant, conſequitur id, ut pari paſſu, & quem Artificium produxit, & quem Contagium genuit, Morbus incedat uterque.

Si in hiſce conveniamus, & in ceteris convenire annitamur. Id ut fiat, neceſſe eſt a claris Viris, Inoculationis Patronis, argumenta compleri, quæ de inſitarum Variolarum præſtantia, præ Naturalibus, hucusque imperfectius, & ex parte dederint duntaxat.

Facile quid velim capient. Variolæ Naturales indiſcriminatim invadunt Sanos Ægrotosque homines; ægrotos autem cujusvis generis. Hecticos, Phthiſicos, Scorbuticos, Rachiticos, Spina ventoſa laborantes, Scabioſos, Rheumaticos, Arthriticos, Lue Venerea affectos, Gibbos, Diſpnœicos, Orthopnœicos, Aſthmaticos,

ticos, Aneurysmaticos, Scirrhosos, Ulcerosos, Scrofulosos, Verminosos, Ophthalmicos, Dentientes, Puellas Chlorosi laborantes, menstruantes Virgines, Gravidas quocunque Graviditatis mense, Puerperas, omnem deinde ætatem, ne decrepito quidem senio excepto, & anni quamcunque tempestatem, ne excepta etiam æstate fervidissima.

Hucusque igitur cum, paucis exceptis, eos modo elegerint inoculandos, quos & illi, & nos, e Naturalibus Variolis facile passim emergere novimus, perspicue vident id defectuosum argumentum esse, quod ex utriusque Variolarum generis fortunis, infortuniisque, in Inoculationis formarunt honorem.

Ut itaque justam utriusque instituant Comparationem, oportet ejusmodi cunctis Variolas inserere, quos

inva-

invadere ſolent Naturales. Omnibus ſcilicet & Sanis, & Morboſis, & Gravidis, & Puerperis; Omnibus, quos ſupra recenſui, Cachecticis, & Cacochymicis; quacumque & Vitæ ætate, & tempeſtate anni. Hoc demum ſi notabiliore ſpatio temporis diligenter fecerint, æquam utriusque comparationem, æquum utriusque formabunt Calculum.

Oggerent a nobis Cauſam informari, quæ dudum perorata, inque Inoculationis terminata laudem ſit: inſtitutam quippe eandem & in Cacochymicis fuiſſe, & in Gravidis, ac ſupra recenſitorum Variis, ſummo cum ſucceſſu.

Condonent mihi, imbecillitatem oſtendenti hujus argumenti. Si quid probaret, æque Naturalium Variolarum tueretur, quam Artificialium, honorem. Quis enim Medicus non-

T nihil

nihil Veteranus est, qui non aut Cacochymicos viderit, aut Cachecticos, aut Gravidas, aut Senes, ex Naturalium Variolarum emergentes discrimine?

Sed Argumentum nihil probat. Scrupulositas Inoculistarum in sanis seligendis corporibus manifestior est, quam ut male sanos aliter quam aut vi, aut ignorantia, a se ad inoculationem admotos fuisse, persuadeant nobis. Quid quod ipsos dicentes audiverimus, ideo se Valetudinarios arcere, *ne male audiat Inoculatio?*

Porro si id in comperto est, ut Valetudinariorum insitio suam ipsius ruinam minaretur, haud ultra, quod proposueram, urgebo. Ruitura hæc non esset, Ipsa Inoculistarum sententia, nisi cede multorum. Ad hanc vero patrandam ut adhorter absit! Sufficiat ex illis percepisse, quod ex

non-

nonnullis infortunatis didicerint Inoculationem male audituram, ſi ipſi paſſim ſubjicerentur Valetudinarii.

§. III. Dum itaque per experimenta & Mortes, & Mutilationes, ſi non numeroſiores ſub inoculatione, ſaltem utrinque pares invenirentur, quo demum animo natum ab inoculatione contuebimur Contagium? Contagium, inquam, quod pridem *Gallia* luxit; quod ipſi *Angli*, quanticumque hujus Artis Patroni, palam exclamant!

Novem anni effluxere, ex quo in *Refutatione Inoculationis* pag. 137. ex Necrologiis Londinenſibus calculum confecerim, quo conſtitit, ſpatio 22. annorum plurimæ inoculationis, a Variolis naturalibus longe plus, quam ſextam hominum partem obiiſſe, quam eodem 22. annorum tempore ante inductam Inſitionem.

Publica *Anglorum* teſtimonia hoc confirmant. Egregius aliquis Patronus hujus Artis, poſtquam omnes Inoculationis peroraſſet prærogativas, fortunasque, ingenue faſſus eſt neque unquam Bella extitiſſe, neque Contagia, neque perennes Populi Emigrationes, quæ plus Inſitione Civium nocuiſſent incremento. Hoc ut probaret, Anglicana Necrologia in medium profert, ex iisque calculo ſubducto concludere cogitur, ſpatio 38. annorum, ab inchoata ibidem inoculatione elapſorum, quartam Mortalium partem a Variolis naturalibus plus interiiſſe, quam in elapſis totidem, ante inductam hanc Praxin, annis. Culpam in id refundit, quod neque ſatis a Contagione caveatur, neque a ſolis ad illam aptis exerceatur operatio: unde demum colligit Autor inoculationem huic

huic, illique privato homini, ſalutarem quidem eſſe, at vero Bono publico ita infeſtam, ut videatur in humani generis deſtructionem tendere: atque hæc ille.

Alius hujus Praxeos in Anglia Promotor, Calculi præcedentis Autoris æquitatem admittens, eandem ſub Arte inoculatoria emendata negat: dum vero argumenta negandi ex poſteriorum 7. annorum Necrologiis petere ſe poſſe arbitraretur, ſui obſtupuit, plusquam præcedentis, Calculi differentiam. Nec miremur; nunquam enim frequentius inſitum fuit.

Hæc ſi ita ſe habeant, arbitramur Inoculationem, quæ provida Vitæ humanæ Conſervatrix eſſe jactabatur, formidandam ejusdem eſſe Populatricem.

§. IV. Atque hæc de inoculatione dicta ſunto. De Variolis autem Naturalibus id interim ingenue fatemur, multos admodum ab illis ſterni, idque potiſſimum debitæ defectu Curæ. Quid ad hoc conſilii? Quid remedii?

Duplex id fore cenſeo: & quidem primum, ut Viri in Clinicis exercitatiſſimi, patrio cujusque gentis Sermone, Directuram adornarent; quæ haud minus brevi, quam dilucide, Variolarum ſingulo in ſtadio & Semeioticen traderet, & Medendi methodum. Obtineremus ſic, ut inveterata Anicularum præcepta, peſſimaque Vulgi præjudicia, ſalutaribus Monitis cederent; & Methodus cum multo facilior, tum longe amœnior inducta, millenos Europæ cives quotannis ſervaret: præſertim ſi Suprema Poteſtas ejusmodi Directuram autoritate fulciret ſua; ne cui, ſive Medico, ſi-

ve Chirurgo, ſive Plebejo, ſub pœnis ab Ipſa moderandis, vel latum ab illa diſcedere unguem liceret.

Alterum conſilium eſſet ut Leges tales conderentur, quæ Variolarum & prævertere Contagium, & avertere poſſent; ſpemque haud exiguam facerent fore, ut demum hic morbus inter rariores haberetur. Arduum erit quid hic dare conſilii. Rude aliquod Conſilium, a peritioribus emendandum, anno 1757. in *Difficultatibus ſuper Inoculatione* propoſui. Celeberrimus *Raſt*, Lugdunenſis apud Gallos Profeſſor, quid & perfectius, & efficacius excogitavit, in edito anno 1763. Opuſculo. Recens Scriptor, Clariſſ. *Paulet*, hiſce diebus Regi Chriſtianiſſimo ipſas in manus tradidit ſuam *Variolarum Hiſtoriam*, gallice 2. Tomis in 8. conſcriptam, in qua omnem Variolarum populationem averruncari

poſſe

poſſe cenſet, ſi & omnis Inoculatio ſevere interdicatur, & Commercium cum iis, quos Variolæ naturales affecerint, arctioribus, quos proponit, limitibus circumſcribatur.

Arduum, ut dixi, erit ejusmodi ſancire leges, quæ ſingulis ejuſdem Provinciæ Civibus, quæ cunctis Europæ regionibus, ex æquo conveniant. Attamen ſi vario modo, ſi variis in mundi plagis, varii tententur agendi modi, tunc & quid deſideretur, & quid abundet, quidque proſit, & obſit, conſtabit facile, aptasque agendi regulas dabit.

Quem fata cogunt, ille cum venia eſt miſer:
At ſi quis ultro ſe malis offert volens,
Seque ipſe torquet, perdere eſt dignus bona,
Queis neſcit uti.

Seneca in Hippolyto.

